KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI 2/2021

VÄIKESED LÖÖVAD KIIRESTI JA VALUSALT

SÕDA ON KAVALUSE KUNST

ON UHKE OLLA NAISKODUKAITSJA

LEIA

KAITSE KODU!

INTERNETIST

https://issuu.com/kaitse_kodu

@kaitsekodu

www.facebook.com/kaitsekodu/

www.youtube.com/kaitseliiteesti

VÄIKESED LÖÖVAD KIIRESTI JA VALUSALT

Kuigi esmapilgul võib tunduda, et massis peitub võit, siis maailma ajalugu on täis näiteid, kus väikesed on alistanud suuri. Alates mõningatest piiblikangelastest ning lõpetades mitmesuguste vabadusvõitlejatega.

Eesti on väike riik, mis ei paikne geopoliitilisel kaardil just kõige soodsamas asukohas. Õnneks oleme me sellest ka ise väga hästi teadlikud ja suhtunud seetõttu riigikaitsesse alati täie tõsidusega, kuid üle oma varju pole võimalik hüpata. Isegi meid toetavaid tugistruktuure arvesse võttes.

Järelikult peame me panustama ka ebatavalistele lahendustele, mille näitena võib välja tuua mullu detsembris toimunud õppust, kus kaitseliitlased sooritasid Ameerika liitlaste abil kiire ja tõhusa dessandi vastase poolt hõivatud maa-alale.

Või Viru maleva juhtimisel läbi viidud väikeüksuste taktikalist baaskursust, mille käigus said vabatahtlikud

KARRI KAAS
peatoimetaja

harjutada varitsuste korraldamist ja muul moel vastase häirimist, peidikute rajamist ning objekti ründamist hajutatud lahingutegevuses.

Kõike seda selleks, et lüüa vajadusel kiiresti ja valusalt.

KAITSELIIT

Kaitseliit on kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseliidu seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid.

Kaitseliit on 1918. aasta 11. novembril riigikaitseorganisatsioonina loodud Kaitseliidu õigusjärglane.

Kaitseliidu ülesanne on, toetudes vabale tahtele ja omaalgatusele, suurendada rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda.

Kaitseliitu kuulub üle 16 000 liikme. Koos Kaitseliidu struktuuriüksuste Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega on Kaitseliidu peres tegev üle 26 000 vabatahtliku.

KAITSE KODU!

Kaitseliidu ajakirja esimene number ilmus 1925. aasta 14. oktoobril 40-leheküljelisena trükiarvuga 18 000 eksemplari. Seega kuulub Kaitse Kodu! vanimate seni ilmuvate Eesti ajakirjade hulka.

Osava reklaami ning väljaande sisu väärtuslikumaks ja välimuse kaunimaks muutmisega kasvas Kaitse Kodu! menu lugejaskonnas ning 1928. aasta lõpus oli see juba Eesti üheks loetavaimaks ajakirjaks. Aastatel 1929–1932 ilmus Kaitse Kodu! senise kahe korra asemel kuus igal nädalal. Ajakirja viimane sõjaeelne number ilmus 20. juunil 1940.

Kaitse Kodu! uus algus oli 1993. aastal, mil ajakiri hakkas taas Kaitseliidu hõlma all ilmuma. Ajakirja anti välja neli numbrit, kuni see 1995. aastal peatoimetajana tööle asunud Ivar Jõesaare juhtimisel taas perioodiliselt ilmuma hakkas. Praegu ilmub Kaitse Kodu! kaheksa korda aastas tiraažiga 7000 eksemplari.

KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI 2/2021

KAITSELIIDU AJAKIRI KAITSE KODU!

Asutatud 11. septembril 1925

Väljaandja: Kaitseliit, ilmub kaheksa korda aastas
Peatoimetaja: Karri Kaas
Tegevtoimetaja: Asso Puidet
Foto- ja videotoimetaja: Kristjan Prii
Keeletoimetaja: Anu Jõesaar
Kujundaja: Matis Karu
Reklaam ja levi: kaitsekodu@kaitseliit.ee
Toimetus: Tallinna mnt 49a, 80036 Pärnu, telefon 717 9106
Toimetuse e-mail: kaitsekodu@kaitseliit.ee

Kaitse Kodu! internetis
http://www.kaitseliit.ee/et/kaitsekodu
www.facebook.com/kaitsekodu
www.instagram.com/kaitsekodu/
http://www.youtube.com/kaitseliiteesti

Kaitse Kodu! postkastis
Tellimuse saab vormistada Eesti Posti kataloogi alusel postkontoris või Eesti Posti kodulehel (www.omniva.ee). Eesti Posti kaudu maksab Kaitse Kodu! aastatellimus 2.85 eurot; tellimisindeks 78226.

Trükk: AS Printall

Toimetusel on õigus kaastöid redigeerida ja lühendada. Toimetus käsikirju ei retsenseeri ega tagasta.

Kaastööde saatmise tähtajad:
3/2021 – 24. veebruar 2021; 4/2021 – 7. aprill 2021;
5/2021 – 26. mai; 6/2021 –11. august

Kaitseliit

Naiskodukaitse

Noored Kotkad

Kodutütred

6 SÜNDMUS
Vastupidavuse proov karges Põhjala talves

8 INIMENE
Reimo Reimer – mees, kes teeb ja jõuab palju

12 KAITSELIIT
Tartu malev – tugev ja ühtehoidev

16 KAITSELIIT
Tunne kamraadi embleemi – Sakala, Põlva ja Valgamaa malevad

18 KAITSELIIT
Mets ja kaitseliitlane

20 VÄLJAÕPE
Kolm, kaks, üks ehk Dessant vastase hõivatud territooriumile

22 VÄLJAÕPE
Tänavarahutuste ohjamine: raske nii füüsiliselt kui psühholoogiliselt

24 VÄLJAÕPE
Väikesed löövad kiiresti ja valusalt

28 HARITUD SÕDUR
Sõda – see on kavaluse kulg 1

36 ARVAMUS
Riigireform ja staabireform – üks ei saa teiseta?

44 MAAILMAPILK
Enesetaputerrorism: taktikaliselt hinnatud, usuliselt ülistatud

48 MAAILMAPILK
Lõuna-Kaukaasias kõlab sõjaaja keel

Foto: AGNE KRJUKOVA

ESIKAANEL: Väikesed löövad kiiresti ja valusalt ›› lk 24

„Poiss, mis jõlgud? Tule ja kirjuta avaldus!“ Reimo kirjutaski. ›› lk 8

Pataljon, mille kokkukuuluvus jääb püsima ka kõige tapvama tule all; mida ei raputa kujuteldavad hirmud ja mis kõigest jõust hakkab vastu põhjendatud stressile – selline pataljon on läbi imbunud tõelisest sõjaväelisest vaimsusest. ›› lk 28

Mitte et kaitseväes sokke ei jaguks, neid on ajateenijatel piisavalt. Mõte on teine – näidata, kuidas kodusaar oma neidenoormehi toetab, neist hoolib ning oma väikese panuse annab. » lk 64

51 AJALUGU
Norrapoisid – Eesti vabatahtlikud Norras Narviki lahingutes 1940

54 KURIOOSUM
Eksoskeletid marsivad lahinguväljale

56 SÕJARAUD
FKH 900: väliköök nagu reaktiivlennuk

58 HEAD ISU!
***Bon appétit* – söö nagu prantslane!**

60 ÜLEELAMINE
Talvel janusse ei surda

62 MEDITSIIN
Ohu eitamine – ohtlikult inimlik

64 NAISKODUKAITSE
Villased sokid: armastusega kodusaarelt

67 NAISKODUKAITSE
On uhke olla naiskodukaitsja

70 NOORED
Aasta noorkotkas ja noortejuht: Kaitseliit on äge ja õpetlik!

73 NOORED
Aasta kodutütar ja noortejuht: teisiti ei kujuta ettegi

76 MILITAARTURISM
Suurvürst Vytautas Suure nimeline sõjamuuseum

80 FILMIARVUSTUS
Vahva filmisõdur

82 RAAMATUARVUSTUS
„Eesti Vabadussõja ajaloo“ e-väljaanne rõõmustab ajaloohuvilisi allikaviidetega

AUTORID

KALLE ELLER
taastatud Kaitseliidu esimene ülem
Äärmiselt mitmekülgne, avatud silmaringi ja lahtise sulega Kalle on kultuuritegelane, maausuline ja ennekõike sõjaväelane, kes ei karda öelda ja kirjutada, mida mõtleb ja teab.

KRISTINA KUKK
vabatahtlik autor
Kristina on energiat ja tahtmist täis. 110 protsenti! Ei karda tema ei vett ega vilet, ei tuld ega tõrva. Ning on valmis kõigest sellest kirjutama ja pildistama.

MARGUS KUUL
Kaitseväe erioperatsioonide väejuhatuse ülem
Irregulaarse sõjapidamise ekspert. Ei pea paljuks oma laiapinnalisi ja süvitsi minevaid teadmisi ka Kaitse Kodu! lugejatega jagada.

SEIDI LAMUS-TŠISTOTIN
vabatahtlik autor
Kui vaja, teeb Kirde maakaitseringkonna teavitustöö spetsialist Seidi pilti. Kui vaja, kirjutab. Kui vaja, innustab teisi kirjutama ja pildistama.

TOOMAS ALATALU
politoloog
Toomas on õppejõud, poliitik, ajakirjanik ja tunnustatud tõvaloog. Kaitse Kodu! veergudel toob ta suures maailmas ja poliitikas toimuva lugejatele lähemale.

JANA OTS
vabatahtlik autor
Psühhoterapeudina töötava Jana artikleid on lugejad korduvalt valinud Kaitse Kodu! parimateks. Põhjusega.

GUNNAR VASEMÄGI
vabatahtlik autor
Gunnari üheks suureks hobiks ja kireks on joonistamine ja teiseks hobiks filmikunst. Ajakirjas Kaitse Kodu! on ta need kaks lugejate rõõmuks ühendanud.

ASSO PUIDET
Kaitse Kodu! tegevtoimetaja

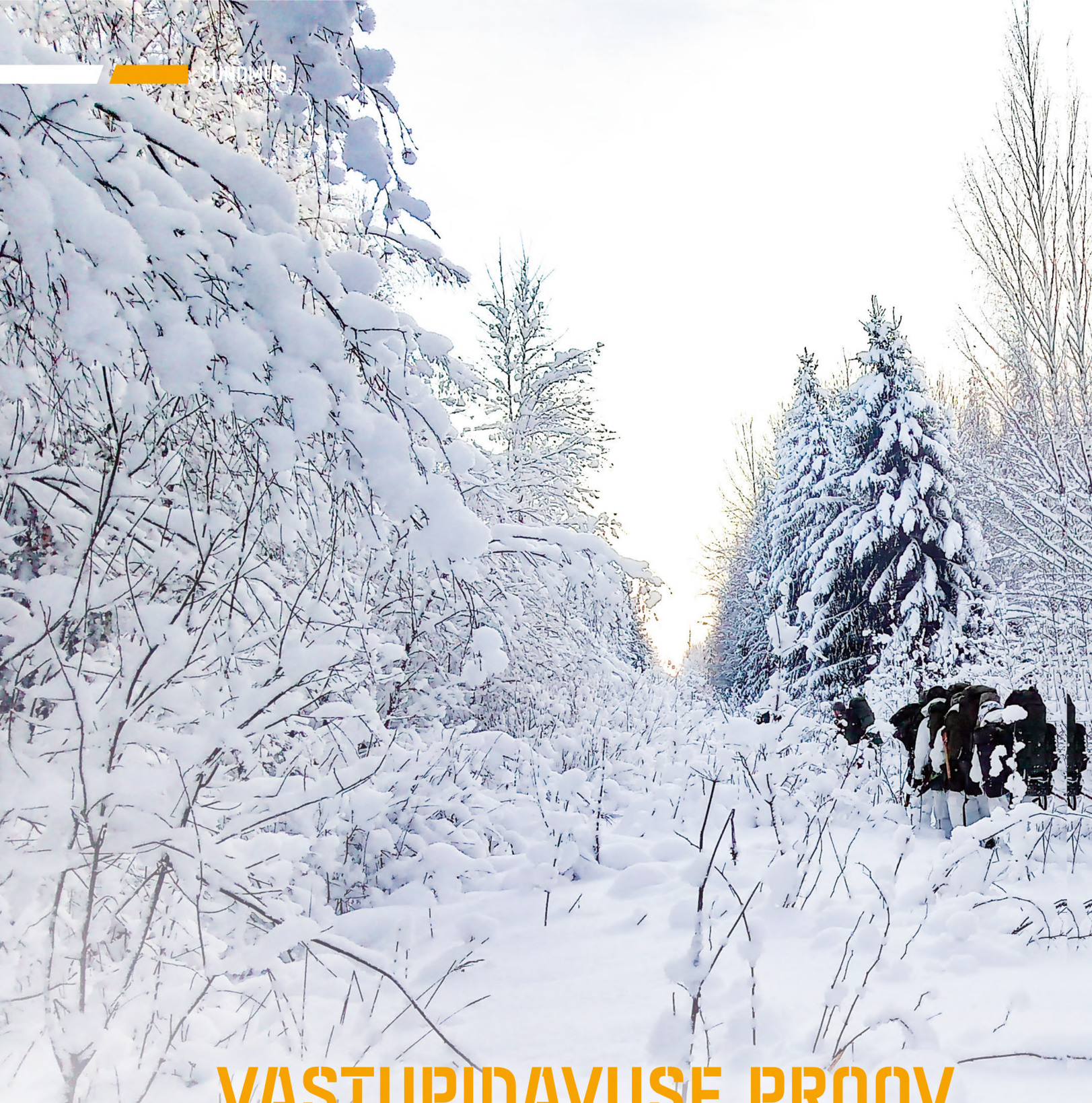

VASTUPIDAVUSE PROOV KARGES PÕHJALA TALVES

Põhjala karge tähistaeva all alustas Viru kergejalaväekompanii oma käesolevat aastaringi varitsusharjutusega. Üritusele lisas kaalu see, et ligi 20kraadise külmaga ööbiti metsas ilma telkideta.

Tekst: **ERIK ABROI**, *Viru maleva instruktor*

Õppusel osalejate sõnul tõstis sellistes tingimustes tegutsemine kindlasti isiklikku enesekindlust, üksuse kokkuhoidvust ja võitlusvaimu. Või teisisõnu, nagu märkis üks osalenutest, polnud see retk nõrkadele. Kahel, tagantjärgi hinnates ehk isegi mõnusal päeval oli küllaldaselt hetki, mil edasi liikumiseks ja vastu pidamiseks tuli hambad risti suruda ning kogu tahtejõud kokku võtta. Aga seda enam oli kõigil vastupidanutel põhjust enda ja oma kamraadide üle uhkust tunda.

Õppus oli mõtteline järg Kirde maakaitseringkonnas läinud aastal läbi viidud väikeüksuste taktika baaskursusele, mille käigus keskenduti vastase tundmaõppimisele ja hajutatud lahingutegevusele, samuti lõhkamistele ja varitsustegevusele ning muidugi peidikute rajamisele ja objektide ründamisele.

Kuna baaskursusel oli peamine fookus õpitavate teemade tehnilisel harjutamisel, siis sellel aastal ongi kavas harjutada kõike kaasnevat. Alates distantside läbimisest kuni rasketes tingimustes võitlusvõime säilitamiseni. Sest ei külm, lumi, magamatus ega üldine füüsiline ja psüühiline kurnatus anna alust oma ülesannet ebaefektiivselt täita. Ja nagu Viru kergejalaväekompanii nii loodusstiihiatele kui isiklikele deemonitele vastu seistes veenvalt tõestas – ei annagi! Ülesanne sai täidetud. Efektiivselt!

TARVO PLOTNIK

REIMO REIMER – MEES, KES TEEB JA JÕUAB PALJU

Kahe lapse isa Reimo Reimer on Kaitseliidu Lääne maleva Lihula üksikkompanii pealik ning Haapsalu Põhjakotkaste rühma juht, kes panustab Eesti suurimasse organisatsiooni aastas üle 500 tunni. Kuidas ta seda kõike jõuab?

Tekst: **KRISTINA KUKK**, *vabatahtlik autor*

Reimo Reimer on Kaitseliitu kuulunud aastast 1998, kui ta ühines Harju malevaga. Kaitseliitlaseks saamisel mängis rolli tema hea sõbra ja koolivenna kaitseliitlaseks olemine ning naabrimehe otsustavus, kes ühel heal päeval, kui Reimer sai 18, teatas: „Poiss, mis jõlgud? Tule ja kirjuta avaldus!“ Reimo kirjutaski.

Esimesed seitse aastat oli ta aktiivne Kaitseliidu liige, kes osales ühistegevustes kolmel-neljal korral kuus. „Aastast 1998 olen pidanud teenistusraamatut, mida tollal Harju malevas jagati. Sinna kirjutan tänini sisse kõik Kaitseliidu üritused, kus osalen,“ ütleb Reimer. „2004. aastani oli see raamat justkui päevik, sissekanneteta nädalat peaaegu ei olnud.“

Aastal 2005 langes aga aktiivsus järsult. Reimer ise põhjendab seda asjaoluga, et kui ta naases ajateenistusest, olid Kaitseliidus toimunud suured muutused, mis mõjusid talle demotiveerivalt. „Väiksemad üksused liideti suurematega, algas üksustepõhine spetsialiseerumine kindlale sõjalisele ülesandele, lisaks tegutses Tallinna Harju maleva langevarjurite rühm, mille liige ma olin aastast 2003, omaette Ämaris ja hiljem Nurmsis. Mul kadus ühtekuuluvustunne ja kõik see kokku oli põhjuseks, et perioodil 2005–2010 sattusin ma aastas kahele-kolmele Kaitseliidu üritusele ning pigem toetavatesse tegevustesse,“ meenutab ta.

Muutus saabus 2011. aastal. „Töö- ja pereelu viisid mind Haapsallu. Samal ajal sattus hea sõber Marko Reisel olema üks Lihula üksikkompanii taasloomise algatajatest. Eks Marko teadis, et ma olin selline pooleldi varjusurmas kaitseliitlane, kes vajas ainult mõjuvat põhjust tulle hüppamiseks.“ Ajaloolise üksuse taasloomine oli piisavalt mõjuv põhjus ja Reimer hüppaski tulle. „Nüüd alla 500–600tunniseid aastaid naljalt ei ole,“ ütleb ta ja lisab, et viimastel aastatel tõstab mahtu kompaniipealiku roll, mis tavapärasele tubli kaitseliitlase tegevusele on juurde toonud palju toimetusi, mida tema pidas varem maleva staabi tööks.

Reimo Reimer ei ole üksnes Lihula üksikkompanii pealik, vaid ka Noorte Kotkaste Haapsalu Põhjakotkaste rühma juht, kahe lapse isa ja abikaasa. Põhitöökoht on tal küll Läänemaa Haiglas, kuid, nagu ta ise muiates ütleb, pakub ta hobi korras oma tuttavatele enda firma vahendusel ehituse ja muinsuskaitse järelevalve teenust. Vastuseks küsimusele, mitu tundi on tema ööpäevas, naljatleb Reimer, et ta sooviks, et neid oleks vähemalt 48, aga on kahjuks sama palju kui kõigil teistel.

„Väga palju oleneb abikaasa ja laste toest, sest tööl peab käima ja sealt aega ei varasta. Kaitseliitlane saab olla ainult oma pere arvelt,“ ütleb Reimer ning tsiteerib Lihula üksikkompanii mitteametlikku lipukirja: Eesti on vaba maa, kus iga mees võib teha seda, mida naine lubab. Jättes naljad kõrvale, jätkab ta, et aja leid- »

MARKUS SEIN

Reimo Reimer koos perega

ERAKOGU

LÜK2 võistkond aastal 2017 sõjalis-sportlikul võistlusel Valge laev, Reimer vasakult teine

miseks peab pikalt ette planeerima. „Täna mõtlen, mida teha aasta pärast, kooskõlastan plaane, mida teen kuue kuu pärast ja viin läbi tegevusi, mis toimuvad nädala jooksul. Lihtsalt puusalt tulistades täna homseid tegevusi korraldada jõuaks küll, aga siis kannataks miski muu.“

Arutledes selle üle, kuidas ta väldib läbipõlemist üksuse pealikuna, nendib Reimer, et kui ta 2018. aastal nõustus seda rolli kandma, oli tema üheks tingimuseks vastutuse jagamine. „Esimene aasta ei läinud plaanipäraselt, kuid tänu isa poolt päritud rannainimese jonnile hakkasin hambad ristis kompanii juhtimise struktuuri looma,“ meenutab Reimer. Täna on neil ligi kümme erinevate valdkondade eest vastutavat vabatahtlikku pealikku, rühmadel ja jagudel on selged struktuurid ja juhid.

„Täna mõtlen, mida teha aasta pärast, kooskõlastan plaane, mida teen kuue kuu pärast ja viin läbi tegevusi, mis toimuvad nädala jooksul. Lihtsalt puusalt tulistades täna homseid tegevusi korraldada jõuaks küll, aga siis kannataks miski muu.“

Vesteldes Reimeriga motivatsioonist ja panusest jõuame tõdemuseni, et Lihula üksikkompaniis on palju teisigi, kes on sama aktiivsed kui tema. Näiteks 2020. aastal toimus üksikkompanii korraldusel või osalusel 61 erinevat üritust, osalemisaktiivsus küündis selles väikeses üksuses 90%-ni, mis ei jäänud märkamata ka Kaitseliidu peastaabis. Jaanuari alguses Lihula mõisamäel toimunud pidulikku rivistust külastanud brigaadikindral Riho Ühtegi ütles kohale kutsutud Lihula üksikkompanii liikmetele, et nad paistavad oma aktiivsusega silma üle Eesti ja on heaks eeskujuks teistele Kaitseliidu üksustele.

Küsimusele, kas Lihula üksikkompanii aktiivsuse saladus peitub üksnes juhtimise struktuuris või selles, et eeskuju on nakkav, vastab Reimer, et nii ja naa: „Aktiivsuse tõusuks oleme teinud kolm lihtsat asja. Esiteks – võtsime ühendust kõikide meie liikmetega ja kaardistasime nende soovid ning nägemused Kaitseliidus ning seda juba mõni aasta enne Kaitseliidu auditit. Tegevuse tulemusena lahkus meie ridadest peaaegu 20 liiget, kuid veel rohkem oli neid, kes taas aktiveerusid. Teiseks – kaasasime liikmeid üksuse juhtimisse ja tegevuste planeerimisse. Tavapäraselt osaleb üksikkompanii juhatuse koosolekutel 10–15% liikmeskonnast ning kord kvartalis, laiendatud juhatuse koosolekutel, meie vastutusalas tegutsevate Naiskodukaitse, kodutütarde ja noorkotkaste üksuste juhid. Kolmandaks – korraldame erinevaid üritusi ja väljaõpet selliselt, et igal liikmel oleks võimalik panustada teda huvitavasse tegevusse.“

Reimeri sõnul on ta kindral Kiili „3V“ usku (*Kaitseliidu liikmed jagatakse tinglikult kolmeks: võitlejad, võimaldajad ja võimendajad – K. K.*) ning selle usu väsimatu kuulutaja ja elluviija. „Ma ei vaata õppustel mittekäivaid kaitseliitlasi teisiti. See, kui ta aastas kasvõi ühel üritusel käib, liikmetasu maksab ja mõnele pealiku kirjale vastab, on juba märk, et vabatahtlik on Kaitseliidu jaoks olemas ja temaga võib ükskõik mis olukorras arvestada. Minu soovitus meie meestele on – ole olemas ja me leiame sulle sobiva rolli.“

Reimeri sõnul arvestatakse üksikkompaniis võimalikult palju sõjaaja ja rahuaja ülesannete ja ametikohtade ühildumist. „Pealikuna jälgin, et ka kõikidel vabatahtlikult ülesande võtnutel oleks tegevusi ja tahet panustada. Siin on heaks tööriistaks arenguvestlused ja pidev suhtlemine,“ tõdeb Reimer ning lisab, et oluline roll on ka info jagamisel nii meeskonnas sees kui kompaniist väljapoole. „Paar korda aastas teen liikmeskonnale kokkuvõtteid meie tegemistest. Sellele lisaks avaldame kõikvõimalikes veebikanalites – nii ajalehtedes kui sotsiaalmeedias – väikese kokkuvõtte äsja toimunud sündmusest.“

Tüürides juttu tagasi sõjalisele väljaõppele, käin välja veksli, et lahinguväljal on hilja õppida, kuidas relva käes hoida või lahingupaarilisele esmaabi anda. Reimer pareerib, et kõik ei jõua lahinguväljale võitlema: „Keegi peab võimaldama ja keegi peab võimendama. Ja parimad selleks on isikud, kes kuuluvad Kaitseliitu, sest siis on see juba vennaskonnasisene värk ja tekib alateadlik kohustus.“

Reimo tõdeb, et nende 23 aasta jooksul, mil ta on olnud Kaitseliidu liige, on nähtud, kuuldud ja kogetud igasugu arenguid. Sisemine motivatsioon on elanud üle nii tõuse kui mõõnu. „Mõtetes olen nii mõnigi kord välja astunud, kui enda arvates asi liiga idiootlikuks kisub, aga siis aitab endasse vaatamine ja lohutamine, et küll kõik lõpuks tagasi normaalsusesse kerib.“

Küsimusele, millisena näeb ta Lihula üksikkompaniid ja Kaitseliitu 10–15 aasta pärast, vastab Reimer: „Lihula üksikkompanii on malevkond ja Kaitseliit on Kaitseliit. Suures pildis loodan, et see, mida kindral Ühtegi praegu üles ehitab ja taastab, on siis jätkuvalt elujõuline ja Kaitseliidu kohalikud allüksused annavad kaalukat tooni kohaliku kogukonna elus. Just nii, nagu oli Kaitseliidus enne sõda, kui iga mees oli vabatahtlik pritsumees, kaitseliitlane ja kuulus ka kohalikku puhkpilliorkestrisse ning keegi ei imestanud selle üle, kuidas ta kõike seda teha jõuab, sest motivatsiooni jagus küllaga.“

HENRY NARITS

TARTU MALEV

TUGEV JA ÜHTEHOIDEV

Tartu malev on Eesti üks suuremaid malevaid. Mõni selle allüksus on suuruselt võrreldav väiksema malevaga. Kuid vaatamata arvukale liikmeskonnale on Tartu malev ühtehoidev ja tugeva identiteediga kogukond.

Kaitse Kodu! küsimustele vastab
Kaitseliidu Tartu maleva pealik kolonelleitnant KAIDO TIITUS

Kui te vaatate oma maleva peale suures pildis, siis mis on see, mis teie malevat teistest malevatest eristab?
Kuna Tartu maleva vastutusalal tegutsevad mitmed Eesti kõrgkoolid, siis paratamatult mõjutab see seda, kes sulle liikmeskonnast vastu vaatavad. Pole erakordne, kui õppusel satud juttu ajama kosmoseteadlasest sidemehe, putukakasvataja või hoopis metsandusteadlasega.

Ma ei ütleks, et see meie tegevuse nüüd teab mis teaduspõhiseks muudab, aga laiapindset kompetentsi lisab küll. Ja küllap annab selline hea lai teadmistepagas ka malevale innukust, lennukust ja palju häid mõtteid.

Liikmed, kes töö või elukorralduse muutuste tõttu on kolinud teise Eesti otsa, ei kipu malevat vahetama – ikka tullakse pigem oma vanade kamraadide juurde tagasi kui liigutakse uude üksusesse.

Mida teete selleks, et maleva liikmeskond kasvaks?
Kõige paremini või õigem oleks öelda kestvamalt toimib sõbra värbamine, mida teevad maleva liikmed ise, oma tegemistest sõpruskonnas rääkides. Need liikmed, kes nõnda malevaga liituvad, jäävad liikmetes pikkadeks aastateks, sest nende sõbrad on ju ka siin.

Teadlike värbamisürituste läbiviimisega alustas Tartu malev 2016. aastal. Aja jooksul on katsetatud erinevaid värbamisformaate, nagu näiteks laskepäevi või külalisõhtuid. Praeguseks ongi välja kujunenud aastaringi hõlmav värbamisürituste kalender, kus iga malevkond teeb aastas vähemalt ühe suurema avalikkusele suunatud värbamisürituse.

Inimeste huvi nende ürituste vastu on elav ja iga kord oleme saanud ka uusi liikmeid. Paraku konkureerib Kaitseliit liikmete värbamisel paljude teiste vabatahtlike organisatsioonidega ja kui lisada siia ka demograafiline olukord, siis on liikmete arvu suurendamine paras proovikivi. Võib öelda, et paigal seismiseks peame järjest kiiremini jooksma.

Ja varsti on üks tugev n-ö värbamishoob juures Kuperjanovi malevkonna näol?
Tõesti, siinkohal on paslik rääkida värskest initsiatiivist, kus Kuperjanovi pataljoni taustaga võitlejad soovivad koonduda Tartu maleva malevkonnaks – Kuperjanovi malevkonnaks.

Selle eesmärk on tuua kokku kõik kuperjanovlased üle Eesti ja hoida kõrgel pataljoni vaimu, ühtlasi pakkuda kõikidele reservväelastele võimalust panustada aktiivselt vabatahtlikku riigikaitsesse ka siis, kui teatud aja möödudes kaitseväe reservteenistus enam seda nii palju ei võimalda.

Millised on olulisemad kokkupuutepunktid kohaliku kogukonnaga?
Kaitseliitlased – see ongi osa kogukonnast. Ega meie tegevliikmed ei tule kuskilt õhust. Nad on ikka needsamad poisid ja tüdrukud, mehed ja naised Tartust ja Tartumaa valdadest.

Aga selge on see, et mida rohkem on kaitseliitlased erinevates kohtades esindatud ja oma kodukohas nähtavad, seda suurem on kokkupuude kohaliku kogukonnaga. Teisalt, mida väiksem koht, seda parem kontakt, nagu ikka väikeste kohtade puhul esile tuleb.

Nagu ütleb laulusalm, on ka Tartu pigem väike puust linn, mistõttu ››

võib julgelt öelda, et raske on leida kedagi, kelle tutvusringkonnas poleks kaitseliitlasi. Tunneme igapäevaselt kohalike inimeste toetust, olgu siis õppuste planeerimisel või viimasel ajal ühisõppustel oma partneritega.

Tartu maleval on väga tihe koostöö maakonna omavalitsusjuhtidega, mistõttu teame vastastikku üksteise muresid ja rõõme.

Kui aga rääkida suurematest projektidest, siis järjest rohkem pöörame väljaõppes tähelepanu laiapindsele riigikaitsele, kus kaasame tegevustesse kohaliku politsei, päästeameti, omavalitsused ning palju teisi ameteid ja ametkondi. Lähtume põhimõttest, et me ei tegutse siin maanurgas üksi, vaid ikka koos teistega, ikka kogukonnas.

Aga teiste malevatega?

Malevatevaheline läbikäimine saaks alati olla parem ja mitte ainult riigikaitse võtmes, vaid niisamagi. Täna toimub siiski suhtlemine peamiselt maakaitseringkonna ja sõjalise väljaõppe raamides.

Väljaõppevälisel ajal saavad malevate liikmed kokku enamasti kogu Kaitseliidu või maakaitseringkonna spordivõistlustel või Kaitseliidu perepäeval.

Mil moel toetab või kaasab malev noorkotkaste ja kodutütarde tegevust?

Kuidagi on see läinud nii, et noortevanade suhe Kaitseliidus pole enam sama, mis eelmise sajandi esimeses pooles, kui organisatsioon kasvas selliseks, nagu ta oli enne teist ilmasõda, just vajaduspõhiselt.

Taasiseseisvumisjärgses Kaitseliidus sooviti taastada organisatsioon samal kujul, nagu see oli enne, aga kahjuks ei saa eirata vahepealset järjepidevuse puudumist.

Teatud põhjustel on tänased Kaitseliidu noored kasvanud paljuski omapead. Täna tegeleme sellega, et kogu organisatsioon taas üheshingamisse saada. See hõlmab ka noorte kaasamist vanade tegemistesse ja vastupidi.

On positiivseid arenguid, kuid kindlasti on veel pikk tee minna. Malev omalt poolt esmalt soosib ühistegevusi ja noorte kaasamist ja nende tegevust üldiselt. Teisalt pakub oma-

HENRY NARITS

poolset tuge piires, mida materiaalsed võimalused lubavad.

Millised on koostöökohad Naiskodukaitse kohalike rakukestega?

Naiskodukaitse on väga oluline organisatsioonisisene partner, kelle abikätt saab kasutada mitmetel puhkudel. Järjest enam tuleb ette, et Naiskodukaitse liikmed on võtmas täpselt samu kohustusi nagu Kaitseliidu tegevliikmed.

Kohtame Kaitseliidu naisi toetustegevustes, kombatandina erinevatel sõjaaja ametikohtadel sõdurist kuni spetsialisti ja staabiliikmeni. Naistest on väga palju abi ürituste korraldamisel, olgu need siis spordiüritused, koolitused või pidulikud sündmused. Kõige tähtsam on siinjuures see, et nad on korduvalt tõestanud enda tõsiseltvõetavust ja usaldusväärsust. Igatahes saab nendega väga tõsiselt arvestada ja peabki seda tegema.

Kui intensiivne on väljaõppetsükkel – mitmel nädalavahetusel keskmiselt kuus väljaõpe toimub?

Ideaalmudeli järgi võiks normaalselt motiveeritud kaitseliitlane väljas käia 5–6 nädalavahetusel aastas. Siis saaks aastaga väljaõppeteemad läbi käidud ja tähtsamad laskmised tehtud.

Hästi oluline on, et tuldaks kohale ringkondlikule õppusele. Seal tehakse pärisülesandele kõige lähedasemaid asju ja tegevused paigutuvad üsna tõelähedasse konteksti. Selline programm ei tohiks olla liiga intensiivne, aga võimaldab siiski väljaõppenõuetega kooskõlas olla.

Neile liikmetele, kes tahavad enamat, saab malev ka rohkem pakkuda. Samuti on malevkondadel võimalus ise taotleda täiendõppeüritusi. Väga paljud hea sisemise sidemega või lihtsalt aktiivsete ülemate/vanematega allüksused korraldavad iga aasta täiendväljaõppe üritusi, kus lahendatakse ära puudujäägid, mida võitlejad/ülemad ise on tuvastanud ja mida tsentraalse väljaõppega ei saa lahendada. Kas soovitakse minna laskma, viia läbi teooriaõpet, lahendada taktikalisi otsustusmänge (TOM) või harjutada taktikat, see on enda valida.

Lisaks on üsna populaarsed õppused, mis tehakse koostöös teiste üksustega, olgu siis tegemist Kirde maakaitseringkonna, Läti Zemessardze või Tapal paiknevate eFP üksustega. Nendel koostööüritustel osalemine tõstab küll väljaõppe intensiivsust, aga sinna tullakse meelsasti, sest on huvitav ja saab enda oskusi naabrite omadega

kõrvutada. See on oluline aspekt, et seeläbi ka enda taset hinnata.

Kui me liidame väljaõppele veel muud rahuaegsed tegevused, siis võib mõnede liikmete osalusaktiivsus tõusta oluliselt kõrgemaks.

Mis motiveerib malevlasi väljaõppes osalema?

Kaitseliitlase motivatsioon väljaõppes osalemiseks võib olla erinev. Paljudele on nädalavahetus Kaitseliidu õppusel võimaluseks tavarutiinist välja murda. Seetõttu ei ole imekspandav, kui kohtad põllul poris müttamas neid, kes teenivad igapäevast leiba kontoris töötades.

On ka neid, kes on hoo sisse saanud ajateenistuses ja soovivad seal omandatud erialal riigikaitsesse edasi panustada – nüüd siis juba vabatahtlikuna. On neid, kes tõsimeelsete Eesti meeste ja naistena on liitunud Kaitseliiduga, et vajadusel oma riigi eest seista, ja selleks, et tegevus saaks olla mõtestatud ja asjakohane, osalevad nad treeningul ja on enamiku ajast kohal.

Osas allüksustes on õppusel osalemine üldjuhul väga rohkearvuline. Seal on lihtsalt selline omavaheline kokkulepe, et kui juba tulid Kaitseliitu, siis pead päriselt õppustel kohal ka käima. Niisama nimekirjas olla pole mõtet.

Kuidas seda motivatsiooni veelgi suurendada?

Peamiselt motiveerib Kaitseliidu tegemistes osalema see, et liikmetele läheb korda, mida ja milleks tehakse. Väljaõppega on sama – peab olema eesmärk, mille nimel pingutatakse, ja peab olema väikseid võite. Võite nagu hästi komplekteeritud allüksus, sõja korral välja liikumiseks ettevalmistatud laod, õnnestunud suurõppus.

Parima meelega osaletakse sellistel üritustel, kus on asjakohane ja huvitav tegevus, ning ilus ilm ei tee ka paha. Pärast nädalavahetuse õppust peab olema tunne, et väljas käimine läks igati asja ette ja järgmine kord lähen kindlasti jälle.

Sellepärast peab väljaõpe olema järjepidev, loogiline ja vabatahtlikku võitlejat reaalselt arendav – viga, mida instruktorid tihti teevad, on eeldada pärast ühte nädalavahetust, et seal õpetatud teema on omandatud, ja olla pahane, kui ülejärgmiseks nädalavahetuseks on õpitu täiesti meelest läinud.

Teoorias õpitu peab kindlasti saama järgmistel väljaõppeüritustel meelde tuletatud või läbi tehtud. Seega tuleb iga-aastase ringkonnaõppuse Sibul järel põhjalikult analüüsida, millised neist oskustest, milleta me kuidagi lahinguvalmis olla ei saa, pole hästi omandatud või on unustusse vajunud.

Siin lasubki tegevväelastest instruktorite õlul tähtis koorem, et väljaõppeüritus oleks väga hästi ette valmistatud ning info toimuvast korralikult vabatahtlikele kommunikeeritud. Väga oluline on ka vabatahtlikke maksimaalselt planeerimisse ja ettevalmistustesse kaasata, et nad tõsimeeli läheksid metsa oma asja tegema.

Sportimine on alati olnud Kaitseliidus au sees. Millist rolli mängib (militaar-)sport teie malevas?

Kõige pikema ajalooga on kindlasti maleva laskevõistlus, mis sõltuvalt võimalustest ja relvastusest on aja jooksul muutunud. Viimastel aastatel on sportrelvad asendunud *practical*-laskmisega lahingurelvadest.

Tavapäraselt algab malevlase aasta kapten Indrek Raudsepa mälestusvõistlusega püstolilaskmises, jätkub väljaõppe vahel Grenaderi *practical*'i võistluse ja suvel maleva karikavõistluse esimese etapiga 100 m standardharjutuses ning lõpeb sügisel karikavõistluse teise etapi, *practical*'i võistlusega.

Tänapäeva Tartu malevas on lisaks lasketreeningutele olnud üheks kõige vanemaks sporditegemise võimaluseks pisike jõusaal, mis 2000. aastate alguses koosnes peamiselt raudkangidest, hantlitest, pommidest, ühest treeninguseadmest ja isetehtud harjutuspinkidest. Nüüdseks on ruumi veidi juurde saadud ja aegunud treeninguvahendid moodsamate vastu välja vahetatud, kuid viirus on seadnud piirangud ja vabatahtlikud praegu jõusaali ei pääse.

Jõusaalile järgneb populaarsuselt võrkpall, mida on harrastatud peaaegu järjepidevalt 18 aastat, sellele spordipisikule pani aluse Akadeemilise Malevkonna Spordiklubi.

Olulisematest Tartu maleva korraldatavatest spordisündmustest tooksin välja kestvusrännaku Tartu 24/100, kus võistlejad peavad 24 tunni jooksul läbima 100 km. See võistlus ei ole tegevuselt ehk kõige lõbusam, aga pingutus toob esile päris mitmed kaitseliitlasele vajalikud omadused – orienteerumisoskus, vaimne ja füüsiline vastupidavus, sõbra innustus või lohutus. Oma iseloomult on tegemist ainulaadse võistlusformaadiga Eestis.

Kui nüüd maleva peale veel kord vaadata, siis mida malevapealikuna sooviksite paremaks või teistsuguseks muuta?

Paremaks tahaks kõike muuta, isegi kui täna mõned asjad paistavad väga head, ei tohi heintele viskuda ja puhkama jääda.

Koostöö noorte ja vanade vahel tahab tublisti arendamist. Väljaõppes osalemise protsenti tahaks tõsta, aga see ongi keeruline ning nõuab mitmete komponentide häälestamist ja koordineerimist.

Tahaks paremaid väljaõppetingimusi. Lähedal paiknevaid väljaõppealasid koos tiiru- ja lahinglaskmise võimalusega. Piisavas mahus ja hästi varustatud õpperuume.

TUNNE KAMRAADI EMBLEEMI – SAKALA, PÕLVA JA VALGAMAA MALEVAD

Kas sina tead, mida ja miks on kujutatud sinu üksuse embleemil? Või mõne sinu võitluskaaslase omal? Ei tea? Pole lugu, nüüd saad teada.

Tekst: **MARKUS SAKSATAMM,** *faleristikahuviline*

SAKALA MALEV

KARKSI MALEVKONNA käiseembleem on tuletatud malevkonna omaaegsest lipust. Must vapikilp viitab Mulgi meeste rahvarõivaste ja mulkide lipu põhivärvile. Karksi ordulinnuse väravatorni aknal on ristatud kotkasulg ja mõõk, mis tähistavad võitlust vabaduse eest nii sõna kui relvaga. Embleemi töötas välja Ants Kalam, kunstiliselt vormistas Tõnno Habicht.

PÕLVA MALEV

PÕLVA MALEVKONNA embleemil olev mõõk on sõjamehe sümbol. Ringis olev täht tähistab isamaad, kiirtega sõõr päikest, mis on Eesti kuldne tulevik, ning kaks alumist tähte vaprust ja eneseohverdust.

VALGAMAA MALEV

HELME ÜKSIKKOMPANII embleemil on kujutatud Helme lossi varemeid, mille all voolab imettegev allikas. Oja kaldal asetseb Orjakivi. Embleemi ülemisel äärel on viieharuline kuldne täht, mis on võetud maakonna vapilt ning tähistab Helme kihelkonda. Embleemi helesinine värvus annab teada, et pärast tormi tuleb nähtavale sinine taevas. Sinine on ka tõe ja Eesti värv.

OTEPÄÄ ÜKSIKKOMPANII. Embleemil olev karupea on pärit Otepää linna vapilt. Otepääd on mainitud juba 12. saj. ürikus, kus räägitakse seal asunud karupeakujulisest linnusest (Otepää = (karu)oti pea).

METS JA KAITSELIITLANE

Läbi ajaloo on mets kaitsnud meie rahvast – sellest ka ütlemine, et mets on vaese mehe kasukas.

Tekst: **KALLE ELLER**, *taastatud Kaitseliidu esimene ülem*

Kõikide sõdade ajal, varasematel aegadel ka pääsemaks nendega kaasnevate rüüstete eest, on meie rahvas pagenud metsa, sügavamale tihnikusse ja soosaartele. Sageli on see toonud ellujäämise, varanatukese alleshoidmise, hullemast pääsemise. Sellekohaseid mälestusi on palju. Palju on neid ka kirja pandud, ilukirjandusekski vormitud.

Viimased lood ja legendid on seoses metsavendlusega. Neljakümnendad-viiekümnendad. Nimed nagu kapten Koovik, Hirmus Ants ning tõde ja legend korraga – Alfred Käärmann. Kõik nad olid seotud metsaga, mis kaitses ja varjas neid ning kus olid nende punkrid. Metsas peeti ka lahinguid. Aga nüüd?

Ühelt poolt on alles palju mälestusi, teiselt poolt on levinud ning levitatud arusaama, et mis oli, see oli. Nüüd on uued ajad ja kõik on teisiti. Teistmoodi varustus, relvastus, tehnoloogia. Kindlasti on see tõsi, kuid kas ka õige? Kanda hoobilt maha minevik ja selle kogemused?

Peaks ju olema mõistetav, et linnalahingu väljaõpe ei saa olla samasugune näiteks Tallinna või Narva kaitseliitlastele ja Vändra või Vastseliina allüksustele. Erinevused on reaalselt olemas ja n-ö ühe lauaga üle maa lüüa ei ole arukas.

Riigikaitse tervikuna ja koostöö liitlastega on muidugi üks asi, üks tervik. Kuid Kaitseliit, tema väljaõpe ning kaitseliitlaste teadmiste sihiasetus on mõneti teistsugune. Kaitseliitlaste jaoks on mets kui osa kaitstavast kodukandist esmase tähtsusega.

Samal ajal on metsa kui kaitset ja tuge pakkuva keskkonna seisund kogu aeg halvenenud ja seda juba pikki aastakümneid. Kui kõrvutada metsi, kus olid ja tegutsesid metsavennad, praegustega – kvartalivõrgustiku jätkuv väljaarendamine pluss kuivenduskraavid, sihtide sõidetavaks tegemine kruusa või peakillustikkattega, võimalikult sirged metsateed. Kõik see pole metsa kaitseomadusi parandanud, pigem ikka vastupidi. Iga kvartalinurga peale soomustehnika nõnda, et kahes suunas sihtide koguulatuses oleks kuulipildujatulega kontrollitav, ja siis ahelik metsa kammima – palju siis väikesearvulisele vastasele lootust jääb?

Raiesmik ei ole eriti sobiv kaitsetegevuseks ja kui lageraie lageraide otsa katab enamiku metsaalast, ei ole see enam mets metsavendluseks. Samuti pole kuigi hea ka paarimeetrine tihe kuusekultuur. Tänases Eestis saab üha selgemaks, et toimub metsade üleraie ja seda juba pikka aega, ning metsa ülestöötajad ja tegelikud omanikud hoolivad seejuures järjest vähem, et metsal on peale puidutihumeetrite ka muid olulisi väärtusi – sotsiaalseid, maastikulisi või elava looduse väärtusi.

Ühiskonna lõhenemine nende asjade tõttu süveneb ning järjest enam inimesi asub kaitsma metsi ning vastu seisma primitiivsetele majandushuvidele. On selge, et Kaitseliit riigikaitseorganisatsioonina peab sellest vastasseisust kõrvale jääma. See aga ei tähenda, et kõik tema liikmed peaksid rangelt võttes sama tegema.

Kodanike ja kodukoha patrioodidena peavad ilmselt paljud kaitseliitlased kaaluma, kas mitte sõna sekka öelda. Seejuures ei saa unustada praegusi ega ajaloolisi seoseid metsa ning rahva kaitsmise ja selleks valmistumise vahel.

Kui me nüüd mõtleme veidi avaramalt, siis olekski ehk hea, kui see osa Kaitseliidu liikmeist, keda rohkem huvitab ja liigutab kodukandi metsade seisund, võtaksid ette seisukohtade avaldamise, asetades rõhud oluliselt mujale kui keskkonnakaitsjad.

Looduskaitsjad on rahul, kui met-

sa läbiva tee kõrval on põlismets kasvukohatüübile vastava võimalikult väljakujunenud liigirikkusega – kõik sobivad rohttaimed, haruldased samblad-samblikud, seeneniidistik. Lisaks linnud, loomad, putukad, kogu elustik. Seejuures on väheoluline, milline on see tee ise, kui see ei ole just nõmmemännikust läbi aetud ja kaetud paekillustikuga, mis aja jooksul muudab oma ümbrust lubjarikkamaks, nii et nõmmetaimed on sunnitud taanduma uute liikide ees.

Kaitseliitlane vaataks sedagi teise pilguga. Sirge sihitee ei ole sissisõja vaatenurgast hea, parem oleks vana, maastiku järgi kujunenud hobusetee.

Niisamuti rikub metsamaastikku tihe ja sügav kuivenduskraavide võrk. Viimane on enamasti vastunäidustatud looduskaitsjailegi.

Üleminek püsimetsamajandusele oleks üldiselt hea areng nii loodusrikkuse kui puhkealade seisukohalt, aga ka mõeldes sissisõjale. Seega peaks toetama just seda arengut. Veel tuleks juhtida tähelepanu sellele, et traditsiooniline Euroopa metsamajandamine püüab luua sihtide abil kvartalivõrku, ideaalis kõik ristkülikukujulised, et ka langid oleksid samasugused. Muidugi on see mõõtmiste ja eraldamiste mõttes otstarbekas, kuid moodne tehnoloogia lubab sellest osaliselt või ka täiesti loobuda. Võiks minna üle ka täiesti maastikupõhisele metsaliigendamisele, eriti Lõuna-Eesti metsades, kus ei suudetudki ajada sisse täielikku ruudustikku.

Kui me nüüd kujutaksime ette metsamaastikku, kus 90% on püsimets, puude liigiline mitmekesisus ühes puistus vähemalt kolmene, teed on maastikulised ja looklevad ning vooluveed, niipalju kui need ei ole päris looduslikud, arvestavad maastiku tõuse ja langusi, siis Kaitseliitu kuuluvad metsatöölised tunneksid seda peast. See oleks kindlasti palju parem kui see, mis on meie metsas täna ja praegu.

KARL-ERIK TALVET

KOLM, KAKS, ÜKS
EHK DESSANT VASTASE HÕIVATUD TERRITOORIUMILE

Osa Eesti territooriumist on üllatuslöögiga okupeeritud. Lahingud käivad ja liitlaste õhujõud on meid juba aktiivselt toetamas, nende maaväed on teel. Vastase hõivatud territooriumi kohal lasti aga üks liitlaste lennuk alla. Kaitseliidu vaatlusvõrgustiku kaudu tuli info, et piloodil õnnestus katapulteeruda, kuid ta saadi vastase üksuse poolt kätte ja ootab ühes hoonetekompleksis äraviimist.

Tekst: **ROMEO SIERRA**

Ainuke võimalus piloot ära tuua enne, kui ta vastase vangilaagrite sügavusse kaob, on teha kiire reid vastase kompleksile. Maaameti kaart annab meile vähemalt ülevaate ümbritsevast loodusest ja hoonete paiknemisest. Aga oma vahenditega ei jõuaks me kuidagi õigeks ajaks kohale, õnneks on liitlased valmis meid sisse viima kopterlennukitega Osprey.

Kiiresti kogutakse rühm kokku ja saame ülesandekäsu. Sellele järgneb operatsiooni kõige olulisem osa – harjutamine. Harjutame rühma ülesande põhiplaani läbi mitu korda. Seejärel paar olulisemat alternatiivplaani. Ja kuigi kell on juba kolm öösel, harjutame pärast rühma plaani veel ka jagude olulisemad tegevused läbi.

Päikesetõusuga oleme lennuväljal. Detsembris tähendab see, et saime peaaegu korralikult magada. Kohal on ka Tallinna rühm, kes ründab samas alas vastase teist tugipunkti. Kiire hommikusöök ja Ospreyd saabuvad. Harjutame paar korda kopterisse sisenemist ja väljumist. Samal ajal lepivad sidemehed pilootidega kokku ühised sagedused ja teevad sidekontrolli.

Nüüd on kõik valmis ja kopteris. Relvatorud allapoole. Õhkutõus. Poolavatud rambi kuulipilduja taga tõmbub maapind kaugusesse. 70 km tundub tavaliselt päris pikk maa, aga vaevalt paari minuti pärast hüüab *cargomaster „Three minutes!“* ja varsti *„One minute!“*. Kontrollin veel korra kiivri rihma.

Ramp avaneb. Kuulipilduja keeratakse teelt eest. Jookseme välja. Ringkaitse lagedal. Kopter tõuseb. Niipea, kui rootorite tuul meid enam ümber ei taha lükata, jookseme varje suunas. Uuesti ringkaitse. Formatsioonid sisse.

Kui viimane kopteritäis on varjesse jõudnud, koordineerib RÜ veel tallinlastega. Kordab kõigile üle tulekeeluala, et omasid mitte lasta. Rühmad liiguvad eraldi välja. Kuna mets on siin peaaegu läbimatu räga, liigume mööda põlluserva. Kattegrupid pööravad määratud ajal kõrvale. Oleme

kompleksist juba 500 m kaugusel, kui möödume vanast alajaamast. Järsku kõlab kolonni ees plahvatus. Miin? Kas suudame operatsiooni jätkata? Tõmban oma vaatlussuunda varjesse. Meedik jookseb minust mööda. Hetke pärast tuleb selgus. Tegemist oli signaalmiiniga.

Liigume edasi kiiremas tempos, et oleks lootust veel üllatusmomendist kasu saada. Pöörame metsa sisse. Esimene jagu võtab ahelikku, teised meie järel. Metsa vahel on paksult suitsu. Ilmselt üllatus ei säilinud. Jõuame metsapiirile. Jääme katma, teine jagu liigub meie vahelt vaikselt läbi ja puhastab metsapiiril olevad kõrvalhooned. Teine liigub edasi ning jääb katma peahoonet ja selle ümbrust. Liigume ukseni. Oleme valmis valangutega sisse jooksma. *Pointman* tõmbab ukse lahti. Maja on paksult suitsu täis. Mida kuradit! Uks kinni tagasi.

Jaoülem mõtleb hetke. Liigume põhiosaga jaost uksest eemale, et ei oleks granaadiohtu. Üks lahingupaar läheb avab teise jao katte all kõrvalukse ja meie avame uuesti peaukse. Ootame mõned hetked, et suits veidi hajuks. Ja siis lendame sisse. Suitsus on näha vaevalt meetri kaugusele relvatorust. Eestpoolt kõlab laske. Arusaamatu karjumine. Siis veel paar lasku. Ukse paukumine. Ja siis tulistamine väljas.

Maja on puhastatud. Piloot on leitud, aga haavatud. Viime ta kiiresti suitsust välja ühte kõrvalhoonesse, kus meedikud temaga tegelevad. Teine jagu jääb meedikute juurde ringkaitsesse, meie puhastame ülejäänud kompleksi. Avastame, et viimased vastased olid majast välja jooksnud, aga otse meie kattegrupi kuulipilduja ette.

Vahepeal on ka Tallinna operatsioon edukalt lõppenud. Rühmaülemad koordineerivad korra omavahel ja sidemees kutsub Ospreyd järele. Kuna kõik enam korraga peale ei mahu, saadetakse esimese lennuga ära piloot koos teiste haavatute ja meedikutega. Meedikud olid hiljem ülimalt rahul saadud kogemusega – keegi neist polnud varem lendavas õhusõidukis haavatu eest hoolitsenud.

Varsti on kopterid tagasi ja ka meie jookseme peale. Kuigi lõppenud operatsioonist on palju mõtteid ja emotsioone sees, proovin lennust veel viimast võtta ja aknast välja vaadates meie kodupiirkonna eripärasid tähele panna. Ei saa ju väga tihti näha, kuidas vastase õhujõud võiksid meie peale vaadata. Maandudes veel *backbrief* ja selleks korraks ongi kõik.

Tagasi vaadates saime tänu liitlastele väga hea kogemuse. Alates sellest, kuidas õhusõidukis olla ja sealt väljuda, kuni taktikaliste aspektideni kopteridessandis. Sidemehed ja meedikud olid kogetuga eriti rahul. Ja tänu kõigele sellele saime ka oluliselt parema pildi sellest, mida võiks meie vastu teha vaenlane, kellel on kopteridessandi võime.

TÄNAVARAHUTUSTE OHJAMINE: RASKE NII FÜÜSILISELT KUI PSÜHHOLOOGILISELT

Ilmselt on suurem osa inimesi näinud teleuudistes, mõnes portaalis või sotsiaalmeedias kaadreid meeleavaldustest, kus ühel pool seisab hirmuäratav rivi kiivrite, kilpide ja nuiadega varustatud mehi, teisel pool aga inimesed, kes millegi vastu protestivad.

Tekst: **JUKKO NOONI**, *Männiku malevkonna teavituspealik*

MÄNNIKU MALEVKOND

Õigus rahumeelselt meelt avaldada on üks olulisemaid põhiõigusi. Paraku võib rahumeelselt alanud meeleavaldus vägivaldseks muutuda ning tänavatele tuuakse erivarustusega politseiüksused. Eestis lähiajaloost meenub ainus selline olukord neliteist aastat tagasi aprillis.

Nii korraldatigi Harju maleva Männiku malevkonna staabikaitsekompaniile õppus, mille eesmärgiks oli viia üksus kurssi sellega, mis võib koostöös politsei- ja piirivalveametiga analoogsete olukordade lahendamisel ees oodata.

PROVOKAATORITE EESMÄRK: VÄGIVALD IGA HINNA EEST

Harju maleva instruktori veebel Märt Ermi sõnul on jalaväetaktikaga võrreldes tegemist oluliselt keerulisema operatsiooniga. „See on üksusele nii füüsiliselt kui psühholoogiliselt väga raske. Varustus kaalub palju ning iga liigutus nõuab pingutust. Üksust on raske juhtida, kuna müra on suur, tihtipeale loobivad provokaatorid visiirid ja kilbid muda täis ja midagi pole näha. Rivis seisjale on „silmadeks“ vaid klappidest kuuldavad juhised,“ selgitas ta.

Iga olukord on erinev ja asju, millega tuleb arvestada, on väga palju. „Kui politsei otsustab erivahendites üksuse tänavale tuua, on situatsioon juba keeruline, kuid ka siis on esmane eesmärk oma kohaloluga agressiivsete meeleavaldajate distsiplineerimine.

Jõu kasutamine sellistes olukordades on viimane samm. Eelnevalt püütakse välja pakkuda rahumeelne lahendus. Suurem osa selliseid vastasseise, mis nii-öelda käest ära lähevad, on professionaalselt korraldatud ja ette planeeritud,“ rääkis Erm.

Rahvamassis olevad agitaatorid üritavadki olukorra selleni viia, et meeleavaldajate vastu jõudu kasutataks: ässitatakse inimesi, rünnatakse politseinike rivi, loobitakse kõikvõimalike esemete, kivide, mulla, muda ja muu säärasega. „Selle eesmärk on leida nõrk koht rivis ja kui keegi korrakaitsjatest psühholoogiliselt murdub, taganetakse kiirelt ning kannatada saavad meeleavaldusele tulnud inimesed, kes jäävad määratsejate ja politseiüksuse vahele.

Agitaatorite üks eesmärk on saada „õige nurga alt“ dramaatilisi kaadreid, mida siis erinevates kanalites levitada, et tekitada hiljem jätkuvat pahameelt ja pingeid,“ märkis Erm.

Just sel põhjusel peavad politseiüksused, kes selliste olukordade lahendamiseks tänavale tuuakse, olema väga hästi distsiplineeritud. Ootamatult eskaleeruda võiv situatsioon nõuab kiiret ja professionaalset tegutsemist, üksuse kokku töötamist, väga head füüsilist vormi, pidevat ülevaadet rahvamasside liikumise kohta. Salvestusvahendid on tänapäeval igaühel ning püütaksegi tabada hetk, kui keegi psühholoogiliselt murdub ja provokatsioonile allub.

MILLEKS SELLINE ÕPPUS?

Ühelt poolt pakkus tänavarahutuse ohjamise õppus Männiku malevkonna staabikaitsekompaniile põnevat vaheldust, teisalt andis see vajalikku kogemust, mida selline olukord endast reaalselt kujutab.

Nagu õppustel tavaks, koosnes see nii teooriast kui praktikast. Teoreetilises osas anti ülevaade massirahutustest üldisemalt. Räägiti, kuidas erinevad rahvamassid tegutsevad, millised võiksid olla tagajärjed, millised on vahendid rahvamasside mõjutamiseks ja kuidas on läbi aegade rahvamasside ja rahutustega toime tuldud.

Praktilise osa eesmärgiks oli anda kiire ülevaade, kuidas üksused peaksid sellises olukorras tegutsema ja kui raske see tegelikult füüsiliselt on. Erm selgitas, et rahutusi ohjava üksuse liige ei tohi kindlasti visiiri üles tõsta, seljaga rahvamassi poole seista ega provokatsioonidele alluda.

Kahepäevase õppuse kulminatsiooniks oli massirahutuse harjutus, kus tuli rahvamass suunata soovitud alale.

Määratsevat rahvamassi mängis Harju maleva pioneerirühm, kes suutis luua väga tõetruu olukorra. Nagu juba mainitud, on ideaalne, kui õnnestub olukord rahumeelselt lahendada. Vastavalt õppuse stsenaariumile oli määratsejaid mänginud pioneere instrueeritud nii, et neile rahumeelsed lahendused ei sobinud. Nii võiski Harju maleva staabi territooriumil kilpide, kiivrite ja nuiadega varustatud üksuse suunas näha lendamas puuhalge, veepudeleid, autorehve ja mulda.

Veebel Erm leidis, et kuigi Eestis vastutab tänavarahutuste ohjamise eest politsei, võiks ka Kaitseliidu malevatel selleks vajalik võime ja varustus olemas olla, sest Kaitseliit on üks esimesi organisatsioone, kes politseile erinevate kriiside lahendamisel tuge pakub.

VÄIKESED LÖÖVAD KIIRESTI JA VALUSALT

Väikeüksuste rakendamine sõjategevusse ulatub mitme aastatuhande taha, mil teatud spetsiifiliste ülesannete täitmiseks hakati kasutama spetsiaalse väljaõppe ja varustusega meeskondi.

Tekst: **SEIDI LAMUS-TŠISTOTIN**, *Viru maleva teavitustöö spetsialist*

Teaduslikult hakati sellele suunale lähenema I maailmasõja ajal Saksa Keisririigi armees. Teatud ülesannete, nagu varitsused, vastase tagalasse imbumine, diversioon jmt täitmiseks kasutati mõneliikmelisi, kergekuulipildujate ja käsigranaatidega relvastatud meeskondi.

Selliselt oli võimalik saavutada eesmärk kiiresti ja efektiivselt, ise minimaalseid kaotusi kandes. Eestis võtsid samasuguse taktika Vabadussõja alguses kasutusele kuperjanovlased ja seda saatis tohutu edu. Hilisemate ajajärkude relvastatud vastasseisudest võib näiteid leida juba lugematul hulgal.

Kerge jalaväeüksuse üheks ülesandeks on tegutseda vastase poolt hõivatud alal, et häirida tagala toimimist ja teha kõik selleks, et kurnata ära reservüksused. Lisaks on oluline psühholoogilise hirmu tekitamine. Vastane ei saa ennast näiliselt turvalisel maa-alal kindlalt tunda.

TEOORIA JA PRAKTIKA

Lähtudes neist eesmärkidest viidi Viru maleva juhtimisel eelmise aasta jooksul läbi väikeüksuste taktikaline baaskursus, mille programmi praktiline osa sai Viru maleva kergejalaväekompanii jaoks alguse juba 2019.

aastal. Väljaõppesse olid kaasatud ka teised Kirde maakaitseringkonna jalaväe üksused: lisaks Viru malevale veel Alutaguse, Jõgeva ja Järva malevad.

Õpe koosnes kolmest moodulist, milles läbiti kolm põhiteemat: esimeses moodulis keskenduti **vastase tundmaõppimisele ja hajutatud lahingutegevuse alustele**, teises moodulis omandati **A-kategooria lõhkamisoskused ja varitsustegevuse alused**, kolmandas moodulis praktiseeriti **peidikute rajamist ning objektide rünnakut**.

Harjutused olid planeeritud ja läbi viidud selliselt, et iga üksuse liige saaks oma rolli maksimaalselt täita.

„Koostasin kursuse moodulid nii, et põhielemendid saaksid selgeks kiirelt ja praktilistes sooritustes, nagu välitundide põhimõte ette näeb: kiire teooria ning koheselt praktika järele," selgitas Viru maleva pealik kolonelleitnant Jaanus Ainsalu kursuse koostamise aluseid.

Ainsalu sõnul oli peamiseks mõttes see, et vabatahtlik saaks peale VÜT mooduli läbimist ise oma meeskonnaga treenida igal ajal ja sobival hetkel.

„Teine kandev idee väljaõppetsükli koostamisel oli see, et mooduleid saab kasutada kriisi ajal täiendõppeks ning täitsa uute vabatahtlike puhul hajutatud lahingutegevuse põhitõdede selgitamiseks," lisas malevapealik.

KÕRGEL TASEMEL

Kursustel osalenud Anna Muttik kirjeldas väljaõpet järgmiste sõnadega: „Kõik moodulid olid väga hästi läbimõeldud, struktureeritud. Suhteliselt rohke ja mitmekülgne info õppuritele oli edastatud loogilises ning kergesti arusaadavas vormis: teooria täiendatud näidetega, demo selgitustega. Õppurite praktiline sooritus viidi läbi instruktorite juhendamisel ja sellele järgnes alati tagasiside instruktoritelt. Üldine meeleolu oli haarav ja innustav. Väljaõpe viidi läbi põhimõttel lihtsamast keerulisemale, samm-sammult."

Isegi kui me seda tihtipeale tunnistada ei tahaks, läheb iga uus sõda alati edasi sealt, kus eelmine lõppes.

Esimeses õppetsüklis käis vastase tegevuse põhimõtteid ja tegevusi hajutatud lahingutegevuse vastu õpetamas Kaitseliidu peastaabi ülem kolonel Eero Rebo.

Kõige meeldejäävamaks mooduliks kujunes augusti viimasel nädalavahetusel toimunud A-kategooria lõhkamine, millele eelnes Viru maleva pealiku kolonelleitnant Jaanus Ainsalu sissejuhatav tund konventsionaalse varitsuse teooria alustest. Lisaks sisukale tunnile pani kaitseliitlaste silma särama see, et malevapealik rääkis lihtsalt ja selgelt n-ö suurest pildist ja veetis koos vabatahtlikega nädalavahetuse väljaõppel.

A-kategooria lõhkaja taseme õppe kohta sõnas Muttik, et kogemus oli vapustav. „Võimalus ise (muidugi hoolsa järelevalve all) valmistada lõhkepakett ja seda lõhata, hingepõh-

SEIDI LAMUS-TŠISTOTIN

jani rappuva kõmina saatel!“ kirjeldas värske lõhkaja oma emotsioone.

Praktilises osas antud võimalus lõhata varitsusel õppemiine tekitas üsna realistliku olukorra. Kasutusel olid uued õppemiinid M-14TE, mis võimaldavad kontrollida miini korrektset sihtimist ja päästmist ning anda õppurile reaalajas tagasisidet oma sooritusest.

Praktilisse ossa kaasati ka liitlaste soomukid. Liitlaste tagasiside kõlas, et vaatamata hoolsale ümbruskonna jälgimisele poleks nad paigutatud õppemiine märganud ja miinide lõhkamine oli nendele märgiks vabatahtlike soorituse väga kõrgest tasemest.

Kolmas moodul oli läbi viidud juba realistlikes oludes: võimalik tegelik vastupanuala, varitsustoimingute läbiviimine otsast lõpuni, muidugi veel mitte täiuslikult, aga kogu varitsuse protsess algusest lõpuni. Valmis said nii suuremad kui väiksemad peidikud ning selgeks objekti rünnak hajutatud lahingutegevuses.

ENESEKINDLUS KASVAB

Aastase väljaõppetsükli võttis nooremveebel Erik Abroi kokku järgmiste sõnadega: „Üksuse ülemana nägin aasta jooksul allüksuses tekkinud enesekindlust ja süvenevat huvi väikeüksuste temaatika vastu. Ühtlasi aitas see teema paremini lahti mõtestada seoseid meie lähiajaloo süngete peatükkide ja tänapäevase sõjapidamise vahel. Isegi kui me seda tihtipeale tunnistada ei tahaks, läheb iga uus sõda alati edasi sealt, kus eelmine lõppes. Oluline roll oli kindlasti ka ringkonnasisesel koostööl. See kuvas selgema pildi, kuidas ringkonna eri malevates parimaid praktikaid rakendatakse. See on suur eeldus edaspidiseks edukaks koostööks.“

Allüksuse tagasiside oli positiivne. Peamiselt toodi välja aastase õppetsükli vältel tekkinud tervikpildi kujunemist väikeüksuste taktikast ja tavatust sõjapidamisest üldisemalt.

Süstemaatiline lähenemine õppeprotsessile ja põhiteema läbiv fookuses hoidmine kogu aasta jooksul aitas vältida teemalt teemale hüppamist ja sellest tingitud segaduse tekkimist. Heakskiitu leidis ka teemat õpetanud instruktorite asjatundlikkus ja professionaalne suhtumine.

Veel toodi esile, et väljaõpe pani mõistma varustuse otstarbekalt ja operatsioonipõhiselt pakkimise ning täiendamise vajalikkust. Kuna tingimused olid üldjoontes mini-

ENELI KAIS

maalse mugavusega, siis pidi iga võitleja ise maksimaalselt pingutama ja nuputama, kuidas varustust alati lahinguvalmina hoida. See puudutas nii relvastust, erivahendeid kui ka individuaalvarustust.

Kokkuvõttes jäi läbima mõte, et teemaga tuleb järgmistel aastatel kindlasti süvitsi edasi tegeleda. Käesoleval aastal on koostamisel uus moodul, kuhu lisatakse keerukamaid elemente, nagu reid ja objekti rünnak, kuid samal ajal korratakse ka varem õpitut.

Õppuse korraldajad tänavad eelkõige kolonel Eero Rebo, vanemveebel Alger Nurka, vanemveebel Urmas Aidi ning Viru võitlusgrupi mehi, kes aitasid kursust sisukamaks ja efektiivsemaks muuta ning andsid oma häid kogemusi edasi.

PILK AJALUKKU

Aegade jooksul on sissidel olnud neli põhieesmärki:
- ühendus- ja varustusteede häirimine;
- vastase pealetungitempo aeglustamine;
- tagalakeskuste hävitamine ja häirimine;
- vastase hoidmine hirmu all (miinihirm).

Hispaanias 1808–1813 Napoleoni vastu peetud sissisõda tõi kasutusele mõiste *guerrillero* ehk väike sõda.

Esimest korda tegutsesid sissiüksused koos regulaarüksustega 1812. aastal, kui Venemaad ründas Napoleoni Suur Armee. Vooride kaotamise ja külmade tõttu hakkas Prantsuse armee katastroofiliselt kokku kuivama. Moskvast väljudes oli selles 100 000 meest, Smolenskis aga juba ainult 36 000 meest.

Esimese sissisõja olemust kirjeldas tunnustatud preislasest sõjateoreetik Carl von Clausewitz. Tema mõtted koondati pärast tema surma välja antud raamatusse „Vom Kriege“:
- soodne maa-ala, väikesed üksused, paindlik taktika ja omi kaotusi tekitava lahingu vältimine on tulemusliku sissisõja eelduseks;
- sissisõda üksinda ei too sõjakäiku lahendust, vaid sellega samaaegselt tuleb pidada harilikku lahingutegevust.

„Jahikull taevas on jõuetu tiibadeta. Inimene maa peal on võimetu jalgadeta. Kõigel, mis ka ei juhtuks, on oma põhjus, oheliku algus toob endaga kaasa selle otsa. Õieti valitud siht läbi maailmatasandike viib rändaja soovitud eesmärgini, kuid eksisamm ja muretus juhivad ta hukatuse soolakõrbe.“
Eero Tepp

SÕDA – SEE ON KAVALUSE KULG* 1

Pataljoni staabikursuse eesmärk on õpetada staape planeerima. Kui staabis teenivad ohvitserid ja allohvitserid ei tunne kõiki planeerimise samme, võib protsess muutuda väga keerukaks ja vead tekivad juba varakult ehk esimeses planeerimise faasis. Sellest tulenevalt muutub protsess planeerimise jätkudes üha problemaatilisemaks.

Tekst: **kolonelleitnant (r) EERO TEPP**, *Kaitseliidu kooli staabikursuse ülem*

Kui inimene juhtub nägema midagi erakordset – pommitamist, mis hävitab õitsvad külad, rõhutud rahva ülestõusu kõikvõimsa valitseja vastu või ohjeldamatu rahva sissetungi kodumaa pinnale –, siis peab pealtnägija selle kõik paberile panema, et tuvastatud õppetunnid väljaõppeplaanidesse sisse kirjutada. Kui ta aga pole õppinud kunsti, kuidas „pilliroo-otsaga“ sõnu ritta lükkida, siis tuleb tal jutustada oma mälestused planeerivatele ohvitseridele, et nood kirjutaksid õpituvastused vastupidavatele lehtedele õpetuseks väljaõpet saavatele juhtidele, staapidele ja üksustele. Aga inimene, kes on vapustavaid sündmusi läbi elanud ja nendest vaikib, sarnaneb ihnuskoiga, kes mähib väärtasjad oma mantlisse ja matab need üksildasse kohta maha, kui surma külm käsi puudutab juba ta pead.

Nii ma siis püüdsingi esmalt kirjutada käesoleva kirjutise eesmärgist, et anda lühiülevaade Kaitseliidu koolis korraldatavast pataljoni staabikursusest ja selle lõimimisest otsuste vastuvõtmise protsessiga (OVP). Pataljoni staabikursus on pataljoni staabiohvitseri ja -allohvitseri lahingutegevuse planeerimise täiendusõpe, mis viidi läbi 2019. ja 2020. aastal.

EESMÄRGIKS PATALJONIÜLEMA TOETAMINE

Kursuse sihtrühmaks on Kaitseliidu tegevliikmed ja tegevväelased (ohvitserid ja allohvitserid), kes on määratud või planeeritud täitma staabifunktsioone sõjaaja ringkonna või lahingugrupi staabis. Kursusel osalemine annab staapidele võimaluse arendada oma võimekust, mis aitab tervikul efektiivsemalt täita organisatsioonile pandud ülesandeid.

Põhieesmärk on anda kursuslasele teadmised pataljoni lahingutoimingutest ning staabitöö protseduuridest ja tehnikatest, võimaldamaks täita staabiohvitseri ja allohvitseri ülesandeid pataljoni lahingutegevuse planeerimisel ning pataljoniülema otsuse vastuvõtmise toetamisel sõjaajal.

Osaeesmärkideks on anda kursuslasele baasteadmised sõjapidamise (sh manööversõja) põhimõtetest ning maaväe lahingutegevuse alustest.

Kursuse lõppedes mõistab selle läbinu sõjateooriale tuginedes tänapäevase sõja olemust ning lahingutegevust kujundavaid tegureid. Ta tunneb staabitöö protseduure ja otsuse vastuvõtmise protsessi, mõistab maaväe lahingute- »

* Sun Zi. Sun Bin. Sõja seadused. KVÜÕA 2001.

TÕNU SOOP

gevuse aluseid ning nende seoseid pataljoni lahingutegevuse planeerimisel staabitöös.

Kui mõtlen oma senisele huvile ajalooliste väejuhtide ja nende juhtimismeetodite vastu, näen end kivide all tärganud rohuliblena. Kulus palju aega, enne kui suutsin pugeda välja õhu kätte ja avastada enda jaoks palju professionaalseid ohvitsere, kes on mulle eeskujuks üksuse juhtimisel otsuse vastuvõtmise protsessis.

Käesolevas kirjatükis võib olla nii stiili kui sisu osas mõningaid puudusi. Kuid oma õigustuseks võin vaid öelda, et olen harjunud juhtima rohkem staape ja üksusi kui sulge ega võigi pretendeerida ülevatele kirjanduslikele keerdudele ja konksudele, mida ma raamatutes või artiklites tähele olen pannud. Arvatavasti on need keerud ja konksud väga soovitatavad; samal ajal aga tundub mulle, et lihtsad asjad on siiski alati kõige mõjuvamad ja et teksti on kergem mõista, kui see on kirjutatud arusaadavas keeles. „Vahedat oda pole vaja läikima nühkida“ ja samast põhimõttest lähtudes julgen loota, et tõepärased õpetused ei nõua kaunisõnalisi ehteid. Visa ja kannatlik inimene näeb alustatud asjade edukat lõppu, teadmiste otsija leiab need …

Ajalooliselt on üksuse edu otseselt seotud personali võimekusega viia ellu sõjaline otsustusprotsess. Arvestades suurenenud hulga juhtimissüsteemide ja protsessidega ning vajadusega need kõik integreerida ja lahingutega sünkroniseerida, on operatsioonide läbiviimine tänapäeval üha keerulisem. Puudulik planeerimine toob kaasa sünkroniseerimata toimingud ja võib lõpuks maksma minna sõdurite elu. Lahingute planeerimine on kunst ja teadus olukorra mõistmiseks. Planeerimine aitab kõrgematel ülematel luua ja edastada ühist visiooni oma alluvate ülematega.

Pataljoni staabikursust planeerides oli mul kindel eesmärk õpetada staape planeerima. Otsuse vastuvõtmise protsess on kindel probleemilahenduse väljatöötamise mudel. Kui staabis teenivad ohvitserid ja allohvitserid ei tunne kõiki planeerimise samme, võib protsess muutuda väga keerukaks ja vead tekivad juba varakult ehk esimeses planeerimise faasis. Sellest tulenevalt muutub protsess planeerimise jätkudes üha problemaatilisemaks.

Planeerimise skaala teises otsas on detailplaneering. Detailplaneering tõlgendab laiapõhjalise lähenemisviisi terviklikuks ja praktiliseks plaaniks, töötades välja ajakava, kooskõlastamise või tehnilised probleemid, mis on seotud liikumise, elutähtsate teenuste tagamise, sünkroonimise ja jõu suunamisega.

7 NÄDALAVAHETUST EHK 190 AKADEEMILIST TUNDI

Kaitseliidu kool õpetab ja treenib kursuslasi koostama plaane nii, et need oleksid ka otsustavad tegevused, mis lõpptulemusena on üksuste lahinguvalmiduse kõige olulisem mõõdupuu. Kui rühmatasandil toimuv tegevus on allüksuste üldise valmisoleku jaoks oluline hinnang, siis staabikursus keskendub peamiselt pataljoni- ja brigaaditaseme staapide võimele kavandada, sünkroniseerida ja täita kõiki sõjapidamise funktsioone kindla vastasjõu vastu.

ERAKAPP

Kursust vedades mõistsin, et manööversõjategevuses on sõjakunst hästi planeeritud ja oskuslikult läbiviidud operatsioon. Seda kõike „hea hinna“ eest. Sõja olemusele on ajaloos antud väga erinevaid seletusi.

Sun Tzu on öelnud: „Sõda – see on riigi suur tegu, elu ja surma alus, tee ellujäämisele või hukule. Seda peab hoolikalt pidama ja kaalutlema“. Siia on raske midagi lisada. Sun Tzu määratluse lõpulauses kajastub sõja tõsidus: „See on mäng elu ja surma peale, ka omaalustatud sõda võib riigi hävitada. Võimalusi on mitmeid: kas vaenlane osutus oodatust tugevamaks või ei jätkunud võidu saavutamiseks enam ressursse.“

Sõjakunsti suureks olemuseks ongi teise riigi hästiplaneeritud vallutamine ja enda kasuks tööle panemine. Seda nimetab Briti sõjateoreetik Liddell Hart oma raamatus „Kaudse tegevuse strateegia“ suureks strateegiaks. Suur sõjakunst ise koosneb paljudest väiksematest kunstidest.

Sõjalise tegevuse kõrgeim aste on strateegia, Clausewitzi järgi „lahingute kasutamine sõja eesmärkideks“. See on nn väejuhtide tasand. Strateegia edukus peitub riigi koondatud vahendite arvestuses ja suunamises eesmärgi täitmisele. Siin on tegemist väikese inimgrupi teadmiste ja intuitsiooni väga läbimängitud rafinaadiga. „Elementaarosakese“ moodustab inimene, kes oma oskuste ja tahtega osaleb tegelikes lahingutes. Lahing on koht, kus käib võitlus inimeste ellujäämise nimel. Siin saavad kokku üksuse ja inimeste tahe. Kui nende vahel on erimeelsusi, võib see osutuda ühele neist saatuslikuks. Sellel tasapinnal on kunst hoida need püüdlused ühes suunas.

2019. aastal kestis kursus 6 nädalavahetust ehk 158 akadeemilist tundi, mis sisaldasid lähiõpet, iseseisvat õpet, grupitöid ja lõpuharjutust. 2020. aastal vältas õpe 7 nädalavahetust, mahutades 190 akadeemilist tundi. 2021. aastal on planeeritud kursuse pikkuseks koguni 9 õppenädalavahetust – suurendatakse OVP praktiliste harjutuste hulka ja lisatakse KOLT ehk kaitseväe olukorra- ja lahinguteadlikkuse süsteemi õpe.

Staabikursuse toimumise eelduseks on vähemalt 15 kursusele kandideerijat, maksimaalselt võetakse neid vastu 30. 2019. aastal alustas kursust 21 ja lõpetas 19 osalejat, 2020. aastal olid need arvud vastavalt 27 ja 20. Mittelõpetamise põhjused olid erinevad, seotud tööga või isikliku eluga, 2020. aasta kevadel ka COVID-i lainega, või siis ei peetud väga intensiivsele ja pingelisele kursusele vastu.

Elu on näidanud, et eri põhjustel on staabiohvitserid, jalaväekompanii ohvitser- ja allohvitserkoosseis pidevalt vahetunud, vanemallohvitserid asendavad ohvitsere, nooremallohvitserid asendavad vanemallohvitsere jne. Seega on kõik juhid ja staabid erinevad, nagu ka need üksused, mida nad juhivad, ja olukorrad, mis kehtivad, kui on mingi »

ülesanne täita. Seepärast pole võimalik anda lihtsaid ja sirgjoonelisi reegleid, kuidas sõjaväeline juht peab eri olukordades käituma. Kuid arvan, et oma töös üksuse juhtimisel ja lahingute planeerimisel on siiski võimalik toimida edukamalt, kui mõelda oma töö vajalikkusele.

Kursust juhtides rõhutasin, et ülem ja staabiohvitser, kes on endale selgeks teinud oma rolli põhiküsimused – mida ta teeb ja milleks ta seda teeb –, on valmis oma teenistusse edukalt pühenduma, sest siis annab ta igas rakenduses oma panuse üksuse tegevus- ja lahinguvõimesse.

Kursuslased mõistsid, et kõik staabiliikmed on pataljoniülema lähimad abilised pataljoni juhtimisel. Pataljon, mille kokkukuuluvus jääb püsima ka kõige tapvama tule all; mida ei raputa kujuteldavad hirmud ja mis kõigest jõust hakkab vastu põhjendatud stressile; mis tunneb oma võitude üle uhkust, kuid ei mineta ka lüüa saades oma jõudu käskudele alluda ega lugupidamist ja usaldust oma ülemate vastu; mille füüsilist tugevust ja tahet on karastanud väljaõpe kasinates oludes; mis peab selliseid jõupingutusi võidu saavutamise eelduseks, mitte aga nuhtluseks; mis peab meeles oma kohustusi ja väärtusi üheainsa võimsa aumõiste jõul – selline pataljon on läbi imbunud tõelisest sõjaväelisest vaimsusest.

Minu arvates on hästi väljaõpetatud staabiohvitser ühe kindla elustiili esindaja, kelleks olemine eeldab lisaks omandatavatele oskustele hulka kaasasündinud omadusi. Minu kavatsuseks on pigem luua ühine arusaam sõjaväelisest juhtimisest ja planeerimisest. Nii nagu Kaitseväe truudusetõotus kohustab meid kõiki täitma ülesandeid sihikindlalt ja lojaalselt, peab ka iga sõjaväeline juht elukutsest tulenevad nõuded endale selgeks tegema ja oma arusaamad vastavalt suunama.

Staabikursuse läbiviijana tajusin, et juhtimises tähendab planeerimisele keskendumine seda, et tegeletakse süvenenult asjadega, mis on üksuse eesmärkide saavutamiseks kõige olulisemad. Tuleb leida üles see, mis juhtimise seisukohalt on antud hetkel niivõrd keskne, et sellest omakorda sõltuvad kõik muud asjad. Kõigis tõsiseltvõetavates juhtimist käsitlevates definitsioonides on kesksel kohal ülesande täitmine. Või kui väljenduda veelgi konkreetsemalt: seal, kus pole tegemist ülesande täitmisega, ei peaks ka inimesi juhtima. Ülesande andmise taktika kohaselt saab alluv ülesande täitmiseks maksimaalselt tegevusvabadust, lähtudes juhi kavatsusest ja silmas pidades saadud juhiseid.

MIDAGI KOHUSETUNDEST ENAMAT

Alljärgnevad instruktorite kommentaarid hõlmavad suurt hulka üksikasju, mis kogenud ohvitserile võivad näida mittevajalikud. Kuid kursusel õpetatud materjalides leidub juhiseid kõikide tasandite ülematele ja staabiohvitseridele, kellel on ka erinevad vaated juhtimisele ja planeerimisele.

Kursusel peakoolitajana tegutsenud kolonelleitnant Tarmo Kundla Kaitseväe Akadeemiast kommenteeris kursust järgmiselt: „Kaitseliidu koolis toimuv staabikursus on ainulaadne mitmeski mõttes. Õppetöö läbiviimisel on instruktoritena esindatud praktiliselt kõikide

lahingufunktsioonide ja erialade esindajad, mis annab kursuslasele võimaluse jõuda kogu kursuse kestel lisaks staabitöö protseduuridele edasi ka valitud erialal. Rohkem õppejõude on alati parem, aga kui tegemist on oma ala asjatundjatega, kes töötavad ühise eesmärgi nimel, on tulemused kindlasti paremad kui ühe-kahe koolitajaga samasugust kursust tehes. Teiseks erisuseks on aja kasutamine; seitse nädalavahetust ei ole pikk aeg akadeemilises mõistes, aga kui reede ja laupäeva õhtutel töötatakse kauem kui südaööni, siis on reaalne õppeaeg ettenähtust oluliselt suurem. Kui siia liita veel iseseisev töö, mida kursuslased teevad kodus, siis on tegemist üsna mahuka ja väljakutseid nõudva kursusega. Viimasena toongi välja selle kõige tähtsama – kursuslaste suhtumise ja nende isikliku panuse enda arendamisse. Staabiohvitseri kursus Kaitseliidu koolis ei anna kvalifikatsiooni ega auastet, aga annab teadmised ja mõistmise staabiliikme tööst. Kõik, kes kursuse edukalt läbisid, olid ise teemast huvitatud, kulutasid väga palju oma isiklikku aega ja tegid endaga kõvasti tööd. See on see, mis väärib eriliselt esiletõstmist – eranditult kõik, kes kursuse lõpetasid, on võimelised töötama pataljoni taseme staabis mitte ainult teadmiste poolest, vaid just seda töist suhtumist silmas pidades.“

Kursust planeerides oli minu esimene mõte, mis on selle kursuse peamine missioon. Sõna „missioon“ on kaitseväes või Kaitseliidus rääkides vägagi kohane ja viitab millelegi enamale kui pelgalt kohusetunne. Eesmärkide saavutamine eeldab palju rohkemat, kui õigete käskude kiire ja arukas andmine ja täitmine.

EVELIIS PADAR

Kaitseliidu süsteem peegeldab seda süsteemi moodustavate inimeste loomupäraseid nõrkusi ja piiranguid. Mistahes auastme või kogemustega ohvitser ei suuda üksi tabada probleemi kõike nüansse, hinnata õigesti võimaliku nõrga koha kõiki külgi ja seejärel pakkuda täiuslikku analüüsi ja lahendust. Ta võib sellele lähedale jõuda, kuid vajab alati abi ülejäänud süsteemilt. Ainult siis, kui süsteemi iga osa tunneb isiklikku vastutust süsteemi üldise heaolu eest, vastab süsteem „missiooni" nõuetele.

Piltlikult öeldes: inimene mitte ei ole Kaitseliidus, vaid ta ise ongi Kaitseliit. Nii Kaitseliidu ülem kui autorühma mehaanik on Kaitseliit ning mõlemal on kohustus muuta see võimalikult heaks. Kõnekäänul „Kui miski pole katki, ära paranda seda" on ka järg, mis tuleks trükkida iga ohvitseri märkmikusse. See kõlab järgmiselt: „Kui miski on katki, paranda see ära või leia keegi, kes seda teeks."

„Katkiste asjade parandamisel" pole midagi pistmist auastmega. Igas sõjas leidub näiteid nooremohvitseridest, kes tulevad lagedale ideede, plaanide ja isegi taktikaga, mis muudab paljutki.

Paljud teisedki näited tõendavad veenvalt, et iga kaitseliitlane vastutab mingil määral Kaitseliidus valitseva olukorra eest. Kui iga inimene püüab korda ajada väikseid asju ning õpib mõtlemist ja tegutsemist keerulisemas olukorras, ongi missioon edukas.

Seega juhi ja tema staabi roll on ühiskonna, kollektiivi või grupi poolt normina heakskiidetud käitumisviis, mida oodatakse teatud positsioonil olevalt inimeselt. Rolliootused on kindlakujulise tegutsemise ja käitumise ootused, mida antud rolli täitjatelt eeldatakse. Rolliootused on sõnastatud etiketis, määrustikes, ametijuhendites jne, kuid suur osa on kirjutamata seadusi.

Aga mis on juhi ja staabi roll? Kas seda saab õppida või õpetada? Millisel hetkel muutub inimene staabiohvitseriks ja millisel hetkel juhiks? Need on ainult mõned põhiküsimused, mis peaksid tekkima iga ohvitseri peas. Küsimusi on palju rohkem ning sama palju on ka raamatuid, õpikuid ja kursusi, mis tegelevad juhi ja staabirolli üksikasjade uurimisega.

Me kõik ei saa olla sellised nagu endine USA kindral ja president C. Grant, kes muutis sõja kulgu, oma sõdureid palja käeviipega lahingusse tagasi suunates. Samuti ei suuda me olla järeleandmatud nagu Washington, filosoofid nagu Patton, unistajad nagu Mahan ega kartmatud nagu MacArthur. Me peame ikka endaks jääma.

Juhiroll eeldab kahte osapoolt: juhti ja juhitavat. Juhte ja alluvaid sünnitab seesama maagia, mis paneb toimima mistahes sõjaväe.

Vähe on asju, mis teevad ülema südame sama soojaks kui alluv, kes saab kohe esimese korraga aru, annab tragilt au ja ajab asja korda. Selline inimene on hindamatu kalliskivi »

ja väärib ülendamist. Teisalt vajab enamik meist rohkem kui ühte kiiret käsku, et nõutavast täielikult aru saada. Kui aega jätkub, on käsu analüüs sama tähtis kui selle andmine. Pole mõtet mängida kannatamatut või solvunut, kui sul tuleb käsku seletada. Käsud pole alati selged ja inimesed ei kuula alati tähelepanelikult. Ohvitser peab suutma mõelda ja esitada oma ideid ja käske selgelt ja arusaadavalt.

Õige ajastamine on sama tähtis kui ülesande täitmine kiirelt ja positiivselt. Samuti nagu on aeg elada, aeg armastada ja aeg surra, on ka aeg tegutseda ja aeg mõelda. Kahju on neist ülemaist, kelle alluvad hullumeelselt tegutsema tormavad!

Aga mis siis, kui alluv ütleb ülemale, et käsk pole küll ebaseaduslik, kuid on siiski vale? Kas see tähendab, et ülem peab oma käsku muutma? Kaugeltki mitte! See tähendab vaid seda, et ülem peab oma käsu uuesti üle vaatama ja jõudma otsusele selle kehtivuse kohta. Kui käsk osutub tõesti valeks, peab ülem seda muutma! Kuid kui see on õige, ei tohi alt tulev surve ülema otsust mõjutada. Ainult kõige ülbemad ja enesekesksemad ülemad jätavad alluvate vaated ja arvamused kuulamata, hindamata ja rakendamata. Ometigi on ohvitser see, kellele on pandud „eriline usaldus ja lootus“. Alluvad on küll kasulikud, kuid lõppude lõpuks saab ülem ja staabiohvitser palka vastutuse võtmise, lahingute planeerimise ja otsuse tegemise eest.

Staabikursusel on otsuse vastuvõtmise protsessi õpetamise üheks osaks käsu andmine allüksuste ülematele. Minu hinnangul peaksid juhid ja staabid arendama osavust ja oskust anda oma käskudes kõik olulised punktid vastavalt kasutada olevale ajale ja olukorrale. Käskude andmisel olulisega piirdumine nõuab harjutamist ja enesekindlust ning on muidugi märksa raskem kui märkmikust kõikide punktide ettelugemine. Kuid igas olukorras, eriti aga kiiretel operatsioonidel on see oskus eduka juhtimise aluseks.

Eelkäsud antakse kõigile asjassepuutuvatele niipea, kui saadakse esimesed teated uue operatsiooni kohta. Aega ei tohi raisata selle peale, et oodata, kuni kogunevad kõik üksikasjad operatsiooni kohta.

Ühtlustatud tegevus hoiab palju aega kokku. Eelkäsu väljaandmine paneb lahingumenetluse käima. Samal ajal, kui ülemad käske ette valmistavad, kogunevad käsugrupid, leiab aset esialgne liikumine ning ettevalmistused lahinguks. Ühtlasi valmistuvad toetavad relvaliigid regrupeerumiseks, mis võib vajalikuks osutuda.

Üldiselt ei tohiks kõikide tasandite ülemad kasutada luureks, lahinguhinnanguks, planeerimiseks, ettevalmistusteks ja käsuandmiseks rohkem kui poolt olemasolevast ajast. Siis on ka alluvate üksuste ülematel piisavalt aega enda jaoks olulised üksikasjad välja noppida, oma plaanid koostada ja käsud anda.

Tihtipeale juhtub nii, et aega oleks vaja rohkem, kui seda tegelikult on. Sellisel juhul võib väikesed erinevused lahendada sellega, et ajavaru jäetakse välja. Kui erinevused on suured, peab rühmaülem oma ajaarvestuse hoolikalt läbi vaatama – võib-olla ta on mõne tegevuse jaoks jätnud liiga palju aega, aga võib-olla saab mõne ebaolulise tegevuse koguni üldse vahelt välja jätta.

Põhimõtteliselt peaksid ülemad vältima luurele ja käskude andmisele kulutatava aja vähendamist. Enne, kui hakata vähendama seda aega, mis alluvatele antud, peaksid nad võimalikult palju aega kokku hoidma omaenda lahingumenetluses.

ET PANUS OLEKS MAKSIMAALNE

Staabikursuse üks moodulitest on õpetada lahingukeskuse (LaKe) protseduure pataljoni staabi koosseisus. LaKe juht tähendab seda, et sa pead koos ülemaga lahendama ülesandeid, jõudmaks seatud sihile. See tähendab muuhulgas, et sa pead alati mõtlema iseseisvalt ja olema valmis toimima oma vastutusel. Nii oma töös rahuajal kui ka sõjas võid sa sattuda olukordadesse, kus antud käsud ja reeglid pole täielikult rakendatavad ega aktuaalsed. Siis pead sa olema valmis otsusteks, mida on vaja langetada, et siiski jõuda nõutud sihile.

LaKe ohvitserina pead sa kohandama oma osa aktuaalsele olukorrale, et üksuse panus oleks optimaalne. Siinjuures pead silmas pidama nii ülesande iseloomu kui ka üksuse vaimu ja võimeid.

LaKe juhina peab sul olema optimistlik seisukoht üksuste suhtes, nende võimete ja hea tahte suhtes. Sa pead püüdma ergutada ja toetada nende algatusvõimet, tegevusrõõmu ja tahet ning isiklikku vastutusvõimet. Sul on õigus ja kohustus sobitada vahendeid ja teguviise üksuse iseloomule vastavalt nii, et seatud sihte oleks võimalik saavutada parimal moel. Kui edukas sa oled olnud üksuste sünkroniseeritud liikumistel lahinguväljal, seda on esmalt näha teie ühistest tulemustest.

Major Lauri Teppo 1. jalaväebrigaadist õpetas LaKe protseduure pataljoni staabi koosseisus. LaKe võimaldab käimasoleva operatsiooni detaile juhtides pataljoniülemal keskenduda juhtimisele (*command*) ja eestvedamisele (*leadership*). Seejuures on oluline lahingurütmi ja n-ö pulsi tajumine pideva olukorrateadlikkuse loomise abil. Major Teppo arvab järgmist: „Vaadates Kaitseliidu kooli kursuslasi harjutamas lahingukeskuse tegevust, väidan, et nendega võib julgelt lahingusse minna. Kaitseliitlaste teotahe on kõrge ning see maksab tihti rohkem kui detailsed oskused ja varasemad kogemused.“

Olen üsna kindel, et kursandid jõudsid arusaamisele, et ülem võib juhtida üksusi sealt, kus ta peab seda kõige otstarbekamaks, näiteks üks selleks paigaks on LaKe. Juhtimisoskus on juhi võime luua tingimusi, mis mõjuvad nii, et kaastöötajate isiksus, teadmised, huvid, algatusvõime ja tahe koostööks saaksid arvesse võetud, et parimal viisil lahendada antud ülesanded. Tähtsaim igas üksuses on inimene, eelkõige osana koos töötavas üksuses, kuid ka isiksusena. Üksuse kokkuhoid ja selle võimed kõikidel aladel on otsustav selles, kas ja kuidas ülesanded lahendatakse. *(Järgneb)*

IN MEMORIAM

EERO TEPP (27.12.1973 – 23.12.2020)

Kaitseliidu kool langetab sügavas kurbuses pea, mälestades head kaaslast, suure südamega kolleegi, väärt sõjameest ja armsat sõpra kolonelleitnant Eero Teppi.

Oma teenistust kaitseväes alustas ta 1992. aastal piirivalveametis ajateenijana. 1995. aastal läbis ta ohvitseride kursuse, seejärel teenis ta rahuoperatsioonide keskuses rühmaülemana, Scoutspataljonis staabiülema kohusetäitjana, Kalevi jalaväepataljonis ülema kohusetäitjana, 1. jalaväebrigaadi staabiülemana, kaitseväe peastaabi operatiivjaoskonna ülemana ning Pioneeripataljoni ülemana. Ta on osalenud kahel rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil. Ta töötas Kaitseliidu peastaabis ja tema viimaseks töökohaks oli Kaitseliidu kool.

Eero oli koolis strateegiks ja nõuandjaks mis tahes suurte plaanide tegemisel ning ta vedas armastuse ja pühendumisega staabitöö kursust.

Armas Eero, öeldakse, et asendamatuid inimesi pole olemas. Kuidas siis ometi seletada, et Kaitseliidu kooli jääb Sinust maha suur tühimik? Sa ei tule enam kunagi oma tasasel sammul kabinetti, et kuulata vaikides, mida tuliselt arutatakse, ja sõnada siis mõtlikult, et öelge, kui ma valesti aru saan, aga mulle tundub, et asi peaks olema nii. Ja ühtäkki jäävad kõik mõttesse ning leiavad, et no muidugi saab see olla ainult nii.

Meil kõigil on olnud Sinuga ohtralt filosoofilisi vestlusi, mida me ei unusta. See on imetlusväärne ja peaaegu kirjeldamatu, kuidas Sa suutsid oma aukartustäratava lugemuse ja suure kogemuse vestlusse põimida nii, et see ei kõlanud kunagi hooplemisena, vaid oli lihtne ja mõistetav. Pigem püüdsid Sa kolleege oma tagasihoidlikul moel õpetada, valmistades meile heast südamest ja omal initsiatiivil mõningaid lihtsustatud kokkuvõtteid suurematest dokumentidest, saates meile kasutamiseks enda koostatud skeeme inglise keele grammatikast ja poetades kaaslase lauale mõne väljaprindi artiklist, mida ta võiks lugeda. Sa ei öelnud kunagi, et mõni asi on valesti, vaid Sa tulid ja panid oma põhjalikud arendusplaanid lauale ja ütlesid, et äkki peaks hoopis nii tegema. Kohe kindlasti tooksid Sa seda meenutustki lugedes välja mõne puuduva koma ja viitaksid, millises lauses alus ja öeldis omavahel vahetuses on. Suur mõtleja, õpetaja ja maailma õigele rajale suunaja – seda Sa olid, Eero.

Päris kindlasti oled Sa jätnud ka kustumatu mulje kui kõige stiilsem mees või äkki üldse kõige moeteadlikum inimene, kes kunagi Kaitseliidu koolis töötanud on – alati ontlikult šikk, alati teadlikult valitud stiilse välimusega.

Lisaks teadmistele, plaanidele ja õpetustele jääme me tegelikult kõige rohkem igatsema Sinu südamlikkust ja sõbralikkust. Sinu sageli välja öeldud soov, et Sa tahad lihtsalt, et kõik saaksid omavahel hästi läbi ja et kõigil oleks koolis hea olla, jääb meid nüüd mantrana saatma. Sa olid Kamraad suure algustähega. Sa olid alati valmis kuulama ja jagama. Sa ei häbenenud välja näidata, kui Sa midagi armastasid ja millestki hoolisid. On hea meel tõdeda, et Kaitseliidu kool ja selle inimesed Sulle meeldisid ja Sa tundsid ennast väga õiges kohas olevat. Sina meeldisid meile ka väga. Ja seda enam on kirjeldamatult kurb, et meil seda koosveedetud aega nii vähe oli. Liiga paljud plaanid jäid ellu viimata, mõtted mõtlemata, jutud rääkimata …

Aitäh Sulle, Eero, selle aja eest! Puhka rahus, sõber! Sinuga oli au koos teenida!

Avaldame sügavat kaastunnet omastele.

Eero Tepp oli lõpetanud Balti kaitsekolledži vanemstaabiohvitseride kursuse ja omas Audentese Ülikooli õigusteaduste magistri kraadi. Teda on autasustatud maaväe ohvitseri kuld- ja hõberistiga, Kaitseväe eeskujuliku teenistuse ristiga, Kaitseväe teenetemärgiga kaitsealaste teenete eest ja Kaitseliidu teenetemedali eriklassiga (Kaitseliidu eriteenete medal). Eero Tepp töötas Kaitseliidu peastaabis ja tema viimaseks töökohaks jäi Kaitseliidu kool.

RIIGIREFORM JA STAABIREFORM – ÜKS EI SAA TEISETA?

Kaitsevägi kui riigi tähtis ja arvestatavalt suur organisatsioon peab arenema koos riigiga ja see annab objektiivse põhjuse struktuurimuutusteks. Vältimatu arengu taandamine pelgalt staabireformiks pole aga õiglane.

Tekst: **kindralmajor (e) VELLO LOEMAA**

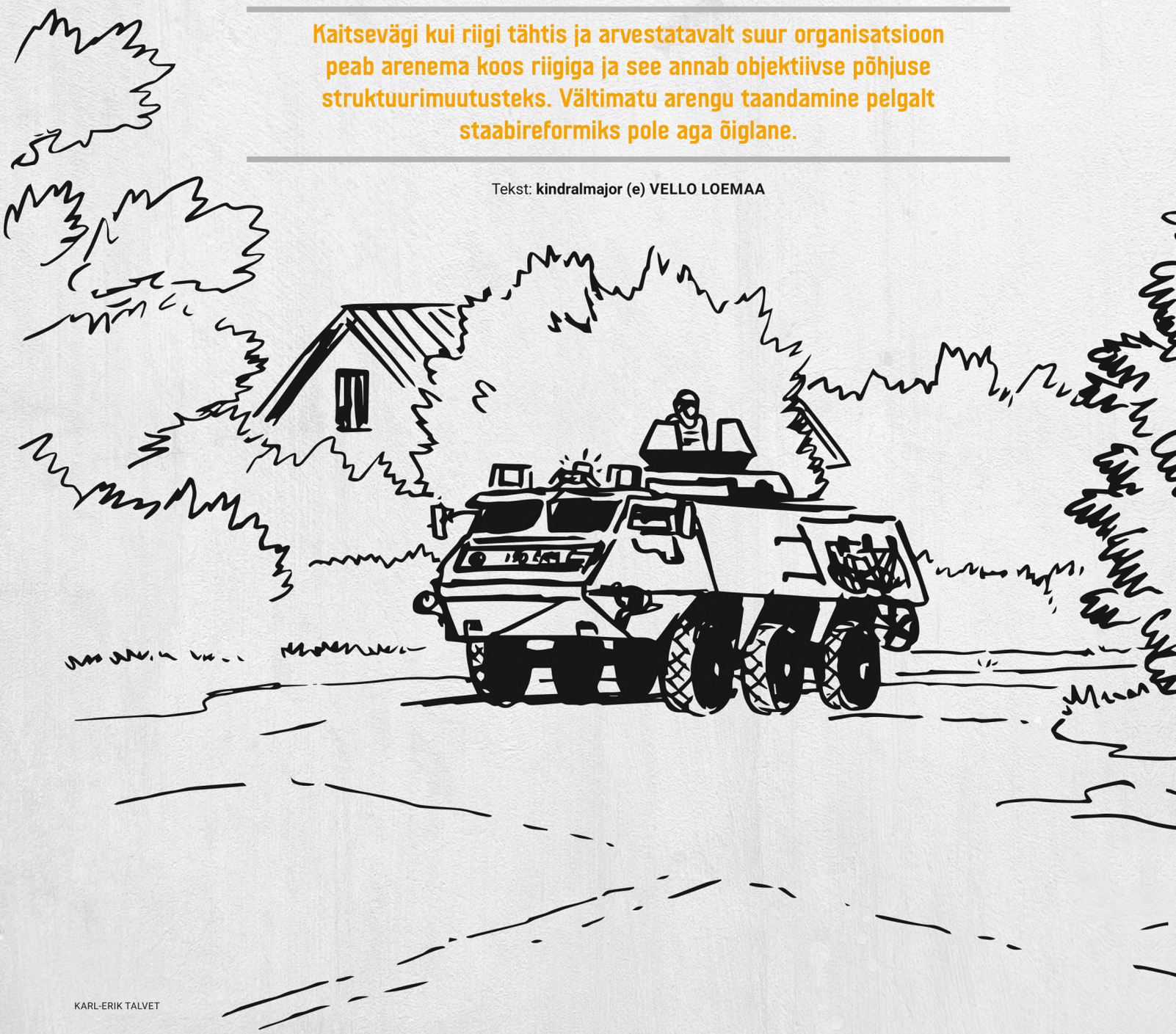

KARL-ERIK TALVET

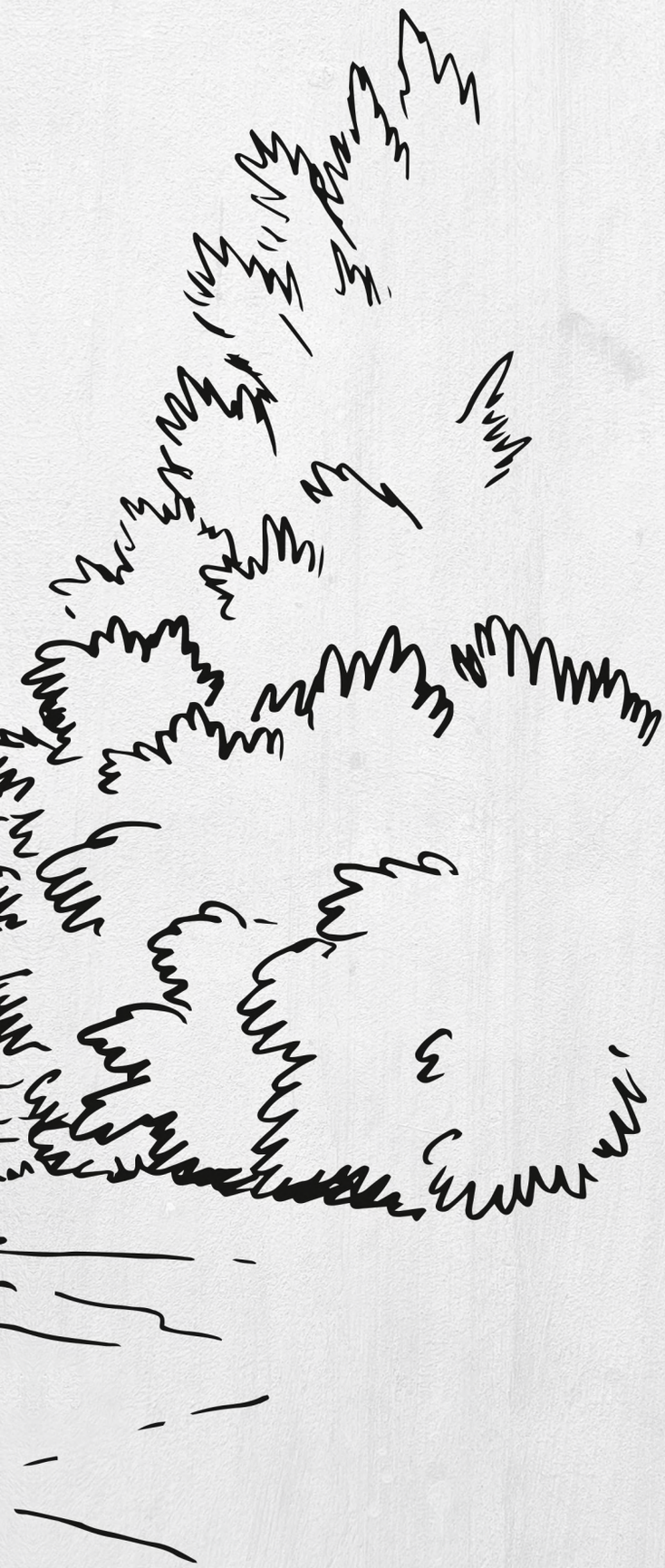

NATO-ga liitumise kursil reformiti Kaitseväge pidevalt, kuid õnneks suuresti paberil, sest eelnevad (suured) plaanid polnud veel realiseerunud, kui tulid juba uued. Loodetavasti riigireform ise on üldiselt hea ja Kaitseväe reform selle osana sisaldab ka sõjalise juhtimisstruktuuri muudatusi, varasemalt siis staabireformi nime all. Tuleb need ainult käsile võtta.

KÜLMA SÕJA LÕPP TÕI KAASA MUUTUSED

Külma sõja lõpp kahandas paljude riikide sõjajõude ja sellele järgnesid ka vastavad reformid, mille käigus kärbiti tugevasti ohvitseride, sh kõrgemate ohvitseride arvu. Sellegipoolest, ka siis, kui Bundesveeris oli veel palju rohkem diviise kui täna, võis tankidiviisi staabiülem olla oobersti auastmes; sellises diviisis oli 26 000 mundrikandjat. Maaväe diviisi juhib tavapäraselt kõikjal maailmas kindralmajor. Kuid väiksemate riikide kohta tasub kõrva taha panna, et Šveitsi ja Iisraeli kõrgemad sõjaväelised juhid on praegusel rahuajal OF-8, st kindralleitnandi auastmes. Nende juhatada on väed, mille rahuaja koosseis on vastavalt 140 304 ja 169 500 inimest (Wikipedia andmed). Alles sõjaolukorras, koos reservi lisandumisega ülendatakse nad täiskindraliks.

Alates 2004. aasta kevadest on Eesti NATO täieõiguslik liige. Sellest möödunud rohkem kui tosina aasta jooksul on muutunud alliansi üks olulisemaid komponente – NATO sõjaline juhtimisstruktuur. Neist meile kõige lähem muudatus tähendab diviisistaabi loomist Lätis (MND N). Põhjadiviisi staap alustas oma tegevust 2019. aasta märtsis. Varasemast on meile tuttavad Kirdekorpuse staap Poolas (MNC Northeast) ja NATO põhjapoolse regiooni staap JFC Brunssum. Kõik nad kuuluvad vastavalt ACO koosseisu, mida juhib SACEUR oma peakorterist SHAPE, mis asub Belgias. NATO sõjaline juhtimisstruktuur peab toimima ööpäevaringselt ning see juhib liitlaste panustatud vägesid.

Kui nüüd selle lühiinfo üle mõelda, tekib kohe küsimus meie Kaitseväe juhtimisstruktuuri rollist. Tegelikult on siin mõtteainet rohkemgi, sest NATO õhukaitsesüsteem hõlmab Eesti õhuruumi ning täidab kõiki rahuaegseid ja vajadusel viivitamatult lahingulisi ülesandeid. Vastav staap asub Ramsteinis. Meie õhuväe üksused täidavad ülesandeid ööpäevaringselt. Merevägi harjutab rahuajal ja sõjaolukorras tegutseb NATO mereväe komponendi juhtimise all. Vastav staap asub Northwoodis ja juhib liitlaste laevadest koosnevaid mereväegruppe.

Omaette teema on Kaitseliit, sest ilma selle organisatsioonita ei saa rääkida ei laiapõhjalisest riigikaitsest ega sõjalistest operatsioonidest Eesti kaitseks. Vastavalt siis ka juhtimisest.

Nii et pilt tuleb üpris keeruline ning „kastikeste joonistamine“ võib nii mõnelegi muutuda tavatuks sodimiseks. Sogases vees pole aga lihtne kala püüda.

Hästi või halvasti, aga seni on kõik nagu paika loksunud ja sõjaline juhtimine toimib. Õnneks pole proovile pandud, »

kuidas saab Kaitseväe juhtimissüsteem hakkama vastase tekitatud olukorras, ning mitte ühelgi kaitseväe juhatajal koos oma staabiga pole vaja olnud vägesid lahingusse viia. Kuid selleks peab olema valmis ja kuigi paljud asjad siin on põhjusega avalikkusele teadmatud, peab meie kindlustunne olema ikkagi tagatud. Jätame aga meelde küsimuse: kuidas toimub meie Kaitseväe juhtimine NATO sõjalise struktuuri tegutsemise ajal?

Kaitsevägi on hierarhiline organisatsioon, selle vastu ei vaidle ilmselt keegi. Kogu struktuuri saab ette kujutada püramiidina, millel on erinevad tasandid ning nende vahel välja kujunenud vahekorrad ja suhted. Näiteks ühe allohvitseri kohta võib tulla kaheksa sõdurit ja üks kindral juhib väekoondise suurust väge. Samuti näevad proportsioonid ette teiste vastavas auastmes ohvitseride arvu.

Kõnealuse püramiidi alumine osa on ahtavõitu, kuid nii on see rahuajal. Vajadusel kaasatakse reserv ja alus laieneb. Püramiidi tipp on juba praegu küllaga täidetud ning lähtudes Eesti rahvusvahelisest tegevusest ja liitlaskohustustest „punnitab“ (pluss-miinus) OF-4, st kolonelleitnandi tasemel veel väljapoole. Nende probleemidega on siiani hakkama saadud, kuid kindlasti mitte valutult.

Kaitseväe ja Kaitseliidu ohvitserkonna kasvuraskused, kus mitmed ohvitserid ei näinud end allpool koloneli auastet, on vast möödas. Riigil ja meil kõigil tuleb lihtsalt väärtustada ohvitseri seisust ja kõiki auastmeid ning muidugi ei tasu halvustada ideed marssalikepist sõduri ranitsas. Tõsi, kaitseväeteenistuse seadus on jätnud ohvitseridele auastme „nimetusena“, mitte seisusena (ja auasjana), ehkki ka kaitseminister on kunagi austavalt kasutanud väljendit „ohvitseride seisus“.

Nii palju siis sõnadest ja sellest, mis nende taga paistab. Kuid heietamise asemel mõned tähelepanekud, illustreerimaks võimalikke kitsaskohti sõjalises juhtimissüsteemis.

JUHTIMINE TOIMUB NATO SÕJALISES JUHTIMISSÜSTEEMIS

Kui 1991. aastal loodi ametikoht nimetusega KJPS ülem, siis tegemist oli staabiülemaga, kes juhtis kaitsejõudude staabi tegevust. Teatavasti kuulusid kaitsejõudude koosseisu lisaks Kaitseväele ka siseministeeriumi relvastatud üksused ning loomulikult Kaitseliidu üksused. 1993. aastal nimetati ametikohale Kaitseväe juhataja, kes sõjaolukorras võis olla määratud Kaitseväe ülemjuhatajaks ja sellega saanud oma alluvusse ka eelnimetatud üksused väljastpoolt Kaitseväge. Kuid pikka aega oli KJPS ülemal juriidiliste konksude tõttu materiaalsete väärtuste jm üle rohkem võimu kui Kaitseväe juhatajal. KJPS on tänaseks muutunud Kaitseväe peastaabiks (KVPS) ning sellega oleks nagu kõik lahendatud, vähemalt nimetuste poolest.

Kuid formaalse muudatusega sõjalises bürokraatias ei kaasnenud samasugust järsku muutust inimeste mõttemaailmas. Pikemat aega käsitleti kaitseväe juhataja ja

KARL-ERIK TALVET

KJPS/KVPS ülema nimetamist ja mõlema kõrge ametiisiku pensioni üsna sarnaselt, eristatuna teistest kaitseväelastest. See oli nagu tandem, milles samal ajal sisaldus oht, et kahe ego koostegutsemine võib viia koostöö asemel konfliktini.

Tänaseks on kaitseväe juhataja saanud veel ühe abilise – asetäitja. Kõik kolm kindralit praeguse hierarhia tipus saavad omavahel hästi läbi ja näib, et juhtimisega kõik laabub. Paljugi sõltub mitte ainult formaalsetest ametikohustustest, vaid ka hoiakutest ning juhtide parimate omaduste ärakasutamisest. Kuid üks asi peab olema raudselt selge – ainujuhtimise põhimõte. Kas see on nii ka tegelikkuses? Ja kuidas see kõik toimib lahinguolukorras? Võime tõdeda, et vähemalt kõrgemaid ohvitsere meil jagub, isegi kui Kaitseväe sõjaaegne koosseis ületab rahuaegset kümnekordselt.

Kõige lihtsam küsimus: kes kuulub Kaitseväe juhtkonda? Kaitseväe koduleheküljel näeme kolme ametiisikut: kaitseväe juhataja, kaitseväe juhataja asetäitja, kaitseväe ülemveebel. Põhiseaduse kommenteeritud väljaande sõnum on: kaotati termin „kaitseväe juhtkond“. Kui meedia käsitleb kaitseväe juhtkonda (kohati) vanal kombel ja mitte eriti täpselt määratletult, siis ametisse nimetamise kord eristab kaitseväe juhatajat, kelle nimetab ametisse Vabariigi Valitsus. Kaitseväe juhataja asetäitja, KVPS ülema, väeliikide ülemad, kuid ka väejuhatuste ülemad ja luurekeskuse ülema määrab ametisse kaitseminister. Olgu öeldud, et seadustes on mainitud „minister, kes vastutab (riigikaitse) valdkonna eest“, kuid me mõistame selle all kaitseministrit, vähemalt täna. Seadustest tuleneb, et need kõrgemad juhid on määratud ametikohtadele, mis on samad ka sõjaolukorras. Kaitseliidu ülema esitavad Vabariigi Valitsusele ametisse nimetamiseks kaitseminister ja kaitseväe juhataja üheskoos.

Lisaks ainujuhtimisele on kasutusel veel teisigi juhtimispõhimõtteid. Jutt on asendamisest, dubleerimisest lahinguolukorras, nõustamisest jms. Kaitseväe juhtkonna koosseisu saab tuletada kaitseväe juhataja asendamise korrast, kus järjestikku nimetatakse kaitseväe juhataja asetäitjat, KVPS ülemat, õhuväe ülemat, mereväe ülemat ning toetuse väejuhatuse ülemat. Seda järjestust võib muuta kaitseminister. Nii et hüljati vana põhimõte, kus võrdsete positsioonide korral määratleti järjestus auastme ja võrdsete auastmete korral viimase vanuse alusel. Pealegi, lahinguolukorras näeb kaitseväe juhataja paremini, kes teda saaks vajadusel asendada.

Taktikalises üksuses peab üksuse ülemat asendav ohvitser valdama lahinguspetsiifikat. Kaitseväe tasemel, kus on tegemist kõigi väeliikide kooslusega, on lood teisiti. Kaitseväe sõjaliste operatsioonide tasand, veel enam strateegiline tasand nõuavad kõrgematelt juhtidelt teadmisi ja oskusi kõigi väeliikide ja tegevuskeskkondade valdkondadest. Tavaliselt näeme NATO liikmesriikides kõrgema sõjaväejuhi ametis erinevate väeliikide mundrites ohvitsere. Eestis ja ka Lätis-Leedus on pilt maaväekeskne. Kui keegi soovib sellist olukorda õigustada, siis vaadaku kasvõi Soome poole. Tsunftisündroom riigikaitses ja selle juhtimises ei pruugi olla kasulik.

Viimaste aastate suured muutused on viinud selleni, et nüüd on enamik infot struktuuride kohta kirjutatud põhimäärustesse. Viimased on muidugi tsiviilse iseloomuga, kus põhiliseks on (avaliku) halduse ja administreerimise vaatevinkel.

KVPS põhimäärust on võib olla 9 korda mõõdetud, kuid kindlasti vähemalt juba 9 korda muudetud.

Samas mõned asjad on kestnud muutumatuna tänapäevani. Näiteks üks neist arusaamadest on peastaabi osakonna ja selle ülema pädevuse teema.

Kujutleme, et kaitseväe peastaabis oleks peakokk toitlustusosakonna ülemaks. Kas siis antaks kõigile üksustele juhis kasutada ühtset menüüd, mille kohaselt väliõppuse marsil tuleks sõduritele anda kolmekäiguline lõunasöök, lendav koosseis peaks enne lendu sööma hernesuppi ning meremehed hankima värske salati jaoks merepõhjast vetikaid? Ja mida teeks peakokk sõjaolukorras? Veidi rumal väljamõeldud näide, kuid tuleb rõhutada, et Kaitseväe üksuste ülemad tegutsevad siiski oma spetsiifilise tegevuse raames ja vastavate erisustega. Mis kõige tähtsam, eristada tuleb käsuõigusega juhtimist ning korralduslikku juhtimist. Käsuliin on ja peab olema üheselt selge, selle hägustamine viib kaosesse. Üksuse ülemale saab anda käske ainult tema vahetu (kõrgema üksuse) ülem. Kuid mida tähendab juhis? Kas see on käsk või korraldus? Kas see antakse üksuse ülemale või hoopiski mingi konkreetse teenistuse piires vastava teenistuse ülemale? Õnneks(?) on see haldusdokument ning lahinguvalveteenistuse korraldamiseks on vastavad lahingumäärused olemas. Kuid eestikeelne juhtimisterminoloogia on siiani veel nõrguke ning see peegeldub nii dokumentides kui ka igapäevategevuse arusaamades.

Kaitseväe kõrgemate juhtide positsioon tuleneb nende vastutusalast, lahingutehnika võimetest ja üksuste arvust. Kaitseväe juhataja vastutus hõlmab põhiseaduse teises paragrahvis mainitud lahutamatut ja jagamatut tervikut: Eesti maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum. Maa-ala (45 227,63 km^2) kaitse toimub vastavalt plaanidele ning seal määratletakse iga brigaadi, pataljoni, patarei jne konkreetne vastutusala. Territoriaalmeri hõlmab ligi 24 000 km^2 ja selle kaitse koos rannajoone kaitsega on mereväe pädevuses. Lisaks majandusvööndi alad. Õhuruum asub aga kõigi nende Eestile kuuluvate alade kohal ja on õhuväe vastutusala. Õhuruumi valvatakse ööpäevaringselt koos liitlastega NATO sõjalises juhtimissüsteemis, kus teenivad ka Eesti õhuväe ohvitserid.

Kõlava nimetusega „väejuhatuse“ ülemad juhivad siiski väiksemal arvul üksusi spetsiifilises vastutusvaldkonnas. Erandiks on toetuse väejuhatus, mis tagab kogu Eesti territooriumil kõiki väeliike. Pärast Eesti liitumist NATO- »

KARL-ERIK TALVET

ga ei saa enam võrrelda meie olukorda sõjaeelse Kaitseväe juhtimissüsteemiga.

Mis juhtuks, kui kaitseväe peastaabi ülem lisaks staabi juhtimisele juhiks alluvate üksuste tegevust? Vastuseks nurinale võib tuua näite, et staabitöö organiseerimiseks ja koordineerimiseks on ammu välja mõeldud vastava ohvitseri ametikoht (peastaabi administratiivülem?). Viimane tegutseb ainult staabis ega sekku staabiülema tegevusse üksuste juhtimisel. Rahuaja ülesannete täitmisel on selline lähenemine täiesti normaalne. Kuid midagi koledat ei juhtu ka üleminekul sõjaaja kohustuste täitmisele, sest siis toimib NATO sõjaline juhtimissüsteem. Kui vajadusel tuuakse juurde liitlaste üksusi, siis nende juhtimine toimub ikkagi NATO sõjalises juhtimissüsteemis. Õhuväes toimib aga selline tegevus niigi rutiinselt, igapäevaselt. Kuid just viimast on tugevasti pitsitatud. Õhuväe üksuste ülematelt on ära võetud nende staabid, väidetavalt vajadusest vähendada staapide arvu. Kuid keegi pole tõsiselt mõelnud funktsioonidele. Eriti praegune olukord näitab, kui vajalikud on üksuse ülemale abilised, kes pole ainult lähimad, vaid ka lähedal. Üksuse vahetu juhtimine pole võimalik distantsilt. Sealjuures on jutt väga väikesearvulisest staabist, mis võib koosneda poolest tosinast inimesest. On funktsioone, mida saab katta kõrgemast staabist, kuid mitte kõiki. Seoses niisuguse mitte kaua aega tagasi toimunud „staabireformiga“ etteantud kärpenormide täitmiseks ei näe ei meie ega ka liitlaste panustatud allüksuste kolonelleitnantidest juhid lennubaasi ülemana eesti koloneli. Sõjaväelises struktuuris, kus lennubaasi ülem on ülemaks kõigile sealviibivatele üksustele, pole see mõeldav. Kuid mõnede arvates on see võimalik.

Lihtsa kõrvalnäitena: kaks-kolmkümmend aastat tagasi oli käibel sõna euroremont, st kõrgemate ametiisikute tähtsate kabinettide ehitamine ja sisustamine, rääkimata sõidukipargi hiilgusest. Tähtis oli väline külg, fassaad. Miks oli ministril vaja kõige vingemat arvutit kõige suurema kuvariga, kui ta lendas maailmas ringi, samal ajal kui raamatupidaja või kaitseplaneerija piinles vana tehnikaga? Kui otsustajatele on prioriteediks tegijate töötingimused ja tehnika, siis antakse neile parimad vahendid ja nad täidavad ka oma funktsioone paremini. Kui ööpäevaringse tegevuse eest meie ja sellega kogu NATO õhuruumi kaitsel vastutavad lennubaasi ülem ja õhuseiredivisjoni ülem, siis miks kärbitakse nende võimalusi tähtsate funktsioonide täitmisel? Tuleb mõista, et nendel ohvitseridel on väga reaalne tegevus ja vastutus, mis nõuavad ka vastavaid vahendeid ja võimalusi.

STAABID PEAVAD OLEMA MUUTUSTEKS VALMIS

Tõsiseks reformimiseks tuleks vaadata asju ratsionaalsemalt ning muuta Kaitseväe juhtimisstruktuuri otstarbekamaks. Miks mitte vaadata ühe võimaliku minimalistliku lähenemise variandina alljärgnevalt kirjeldatud võimalust.

Kaitseväge juhib KVPS ülem, kindralmajor. Peastaabis on piiratud arv osakondi, mille ülemad on staabiülema asetäitja staatuses, ning üks neist asendab vajadusel staabiülemat staabi funktsioonidega seotud ülesannete täitmisel. Kaitseväge juhib KVPS ülema äraolekul üks väeliikide ülematest või toetuse väejuhatuse ülem. St need ülemad, kes asuvad pidevalt käsuõigusega juhi ametikohal. Väeliikide ülemad on kõrgema ohvitseri auastmega. Väeliike ja toetuse väejuhatust juhtivad ohvitserid alluvad vahetult KVPS ülemale, nagu ka jalaväebrigaadide ülemad. Sõjaolukorras delegeeritakse üksuste juhtimisõigus NATO sõjalise struktuuri vastavatele ülematele.

Peastaabi osakondade tegevust koordineerib selleks määratud ohvitser. KVPS ohvitseride kõrgeim auaste on kolonel. Suuremates liitlasriikides võivad rahvusvahelistes struktuurides teenida kõrgemad ohvitserid, kes on samas auastmes oma riigi kõrgema sõjaväelasega. Kuid väiksemates võib selline olukord tekkida ainult juhul, kui kaitseväe juhataja on valitud sõjalise komitee esimeheks. Riikidel elanike arvuga alla 5 miljoni on see võimalus ainult teoreetiline. Siit lähtuvalt – vajalik arv kolonele, kes ihkavad tõusta kõrgemaks ohvitseriks, on olemas ning

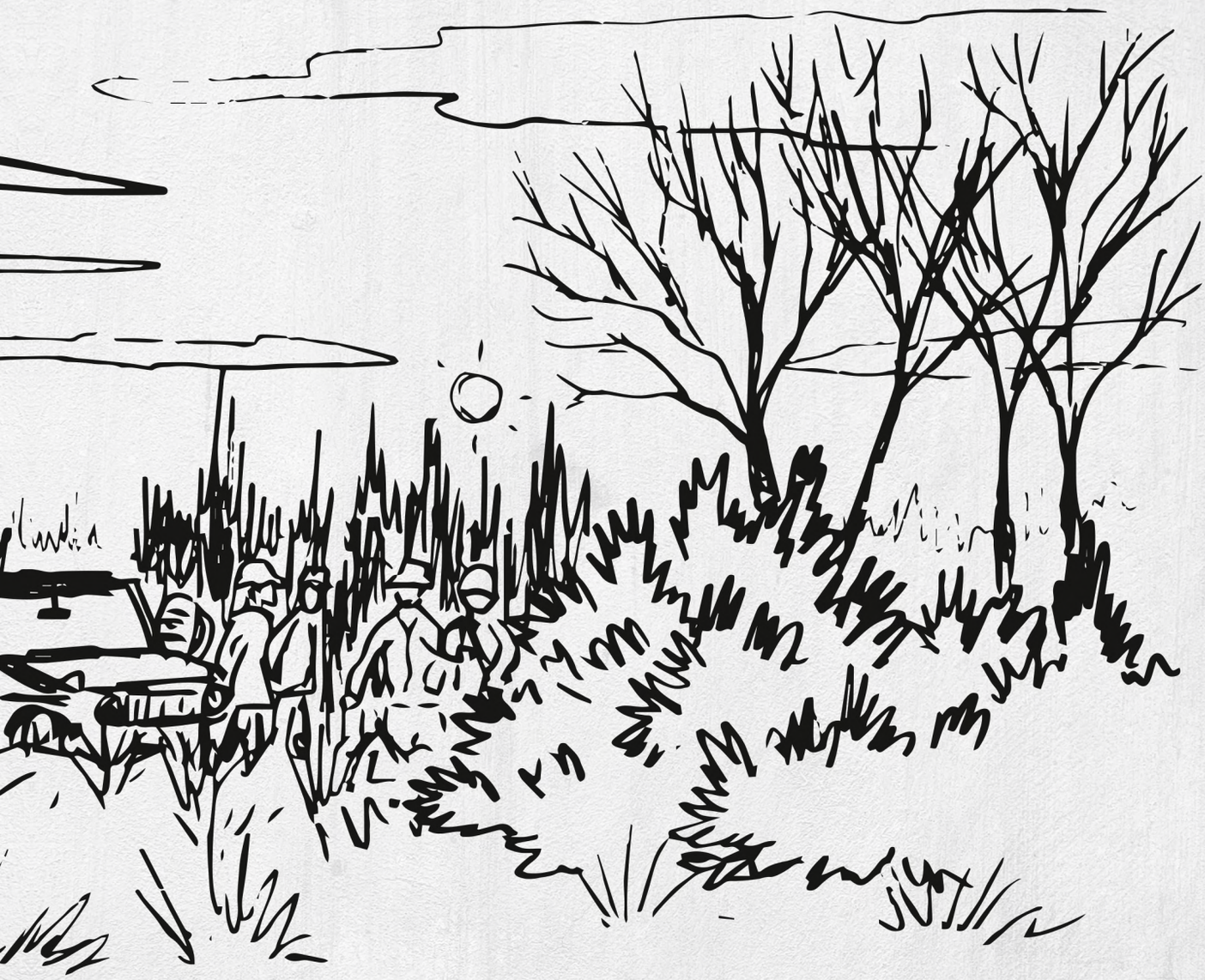

nende ülendamine on lihtne, ajutiselt või alaliselt, nende määramisel rahvusvahelistesse struktuuridesse või vastavatesse Eesti esindustesse. Neid pole palju.

Kindral Ants Laaneots on korduvalt rõhutanud, et üks ülem suudab juhtida efektiivselt kõige enam 5–8 alluvat struktuuriüksust. See on tema kogemus ja mitte ainult. Täna näeme, et nii mõneski kohas Kaitseväe juhtimissüsteemis neid arve ületatakse. Üheks põhjuseks on uute aspektide tekkimine sõjapidamises ja uute vastutavate ülemate ametikohtade tekitamine (koos allstruktuuridega).

Sõjaeelses Kaitseväes võis ohvitseril olla koos lisakohustustega oma tosin funktsiooni, mis pole samuti kõige parem lahendus. Kuid see, mis puudutab otsustamist, jääb lõpuks ikkagi kõrgema ülema pädevusse tema vastutusalas. Üks lihtne näide: bumerang küberruumis toimuva (sõja)tegevuse ajendil tekkinud vajadustega jõudis koos muu eetris toimuvaga infosõja juhtimiseni ning seega kõrgema sõjaväejuhi juurde tagasi. Infosõda lisandub muudele lahingulistele tegevustele ja seega ei saa olla absoluutselt eraldiseisva „infosõja väeülema“ pärusmaaks.

Positiivne näide: võttis aega mis võttis, kuid KVÜÕA asemele tekkis lõpuks Kaitseväe Akadeemia. Killustatud pisikesed (kunagised ajaloolised) koolid ja koolikesed suudeti asendada uues vormis tänapäevase õppeasutusega, nii et tulevaste ohvitseride ja allohvitseride teadmised ja oskused on nüüd lisaks oma erialale pikitud ja vürtsitatud paljude teiste valdkondade teadmistega. Siin on võti juhtimisstruktuuride optimeerimiseks.

Võimude lahususe põhimõte kuulub demokraatliku ühiskonnakorralduse juurde. Kuid ka riigikaitse küsimustes peab olema võimalus vältida ekspertiisi monopoli seal, kus seda ei peaks olema. Selles mõttes on mingi muutus toimunud Riigikogus, kuhu on saadikutena valitud tegevteenistuse lõpetanud ohvitsere. Kui aga vaadata Riigikogu teenindavat personali, siis see on juristide nägu ja sõjalist ekspertiisi seal reaalselt pole.

Kaitseväe loomise algaastail vaadati Riigikogus rohkem välisnõunike suhu. Sellegipoolest võib tõdeda, et viimased »

olid kolmandast leerist – erapooletud selles mõttes, et ei kuulunud täitevvõimu ega seadusandliku võimu koosseisu. Kuid eks see teema ole rohkem seadusandliku võimu probleem. Sellegipoolest, erapooletu sõjalise ekspertiisi tekitamine on vajalik, seda ka Riigikontrollis jm. Kuid teema on aktuaalne arendustegevuse seisukohast. Vaadates kaitseministeeriumi ja seal tegutsevaid ametiisikuid, siis selle asutuse suures tsiviilsena hoidmise hoos on arendustööga küll jõutud arvestatavale tasemele võimete ja varustuse valdkonnas, kuid kaheldavalt vähe Kaitseväe struktuuri ja juhtimise korralduses.

Kaitseväes on lõplikuks otsustajaks küll üksainus kõrgem juht, kuid enne otsuse langetamist on tal vaja läbi seedida hulk infot ning vastavate nõuannete väljatöötamiseks on tal olemas terve staap. Kuid üks küsimus on ikkagi õhus – kui mitmekesise sõjalise ekspertiisiga on KVPS, mis oma olemuselt peaks olema ühendstaap, inglise keeles *joint staff*? Sealjuures väeliikide staabid peavad tegutsema oma spetsiifiliste taktikaliste ülesannetega ja KVPS ei saa neid asendada. Lisaks peab KVPS arvestama, et merel ja õhuruumis juhitakse lahingutegevust NATO sõjalises juhtimissüsteemis. Juhtimisõiguse delegeerimisel Põhjadiviisi staabile aga täidavad ka meie jalaväebrigaadid sealt saadud ülesandeid. Kuna olukord on tihtipeale ettearvamatu, siis rollijaotus NATO sõjalise juhtimissüsteemi, Kaitseväe ja Kaitseliidu vahel võib kriisi või sõja tingimustes muutuda. Viimaste staabid peavad olema selleks valmis.

Eelpool esitatud küsimused pole kerged, kuid loodetavasti riigikaitse juhtidel leiduvad ka vastused.

Riigireform peaks kõigepealt toetuma sellele, missugustest ressurssidest me saame lähtuda ning mida võime endale lubada. Eelkõige on jutt inimressursist, territooriumist ja maavaradest. Siis saab otsustada eesmärkide ja nendeni jõudmise üle. Lõpuks peame jõudma arusaamani, kui palju inimesi Eesti mahutab ja missugune peaks olema nende heaolu tase. Kõigest sellest tulenevad ka riigikaitse arengusuunad.

Räägitakse, et oma riigi, eriti väikese riigi ülalpidamine pole odav, sest paljud riigiasutuste funktsioonid n-ö miniversioonis lähevad ühe inimese kohta arvestades rohkem maksma. Sama lugu on ka Kaitseväega. Kui vaatame Kaitseväe struktuuri, siis paljude funktsioonide tõttu on struktuuriüksusi ja teenistusi tekkinud väga palju. Kuid olukorra parandamine juhtimissüsteemis peab lähtuma eelkõige põhiliste funktsioonide täitmise tõhustamisest.

Riigireform ja staabireform pole küll samalaadsed küsimused. Pigem on need nagu kana ja muna. Kuid koos riigireformiga ei saa mööda minna ka Kaitseväe reformimisest. Maailm on muutustes ja peaaegu iga selle aspekt on seotud julgeoleku teemaga. Pealegi ei tohi uuega kaasa minnes unustada ajaproovi läbi teinud tõdesid, seda ka vägede juhtimises. Ka meil Eestis.

KARL-ERIK TALVET

MARSS OSTMA!

Kaitseliidu e-pood on lahti!

KAITSELIIDUPOOD.EE

Oo Bou Bakr, oo Baghdadi,
Vaenlase hirm ja õud
Taevased neitsid kutsuvad mind
Pane mind kirja usumärterluseks.
IS-i propagandalaul

ENESETAPU-TERRORISM:

TAKTIKALISELT HINNATUD, USULISELT ÜLISTATUD

Miks on nii, et sunniitlikud salafiitlikud džihaadiorganisatsioonid nagu IS, Taliban, Boko Haram, Jabhat Al-Nusra, Al-Shabaab ning Al-Qaeda on valinud sõjaliseks strateegiaks ja taktikaks enesetaputerrorismi?

Tekst: **kolonelleitnant MARGUS KUUL**, *kaitseväe erioperatsioonide väejuhatuse ülem*

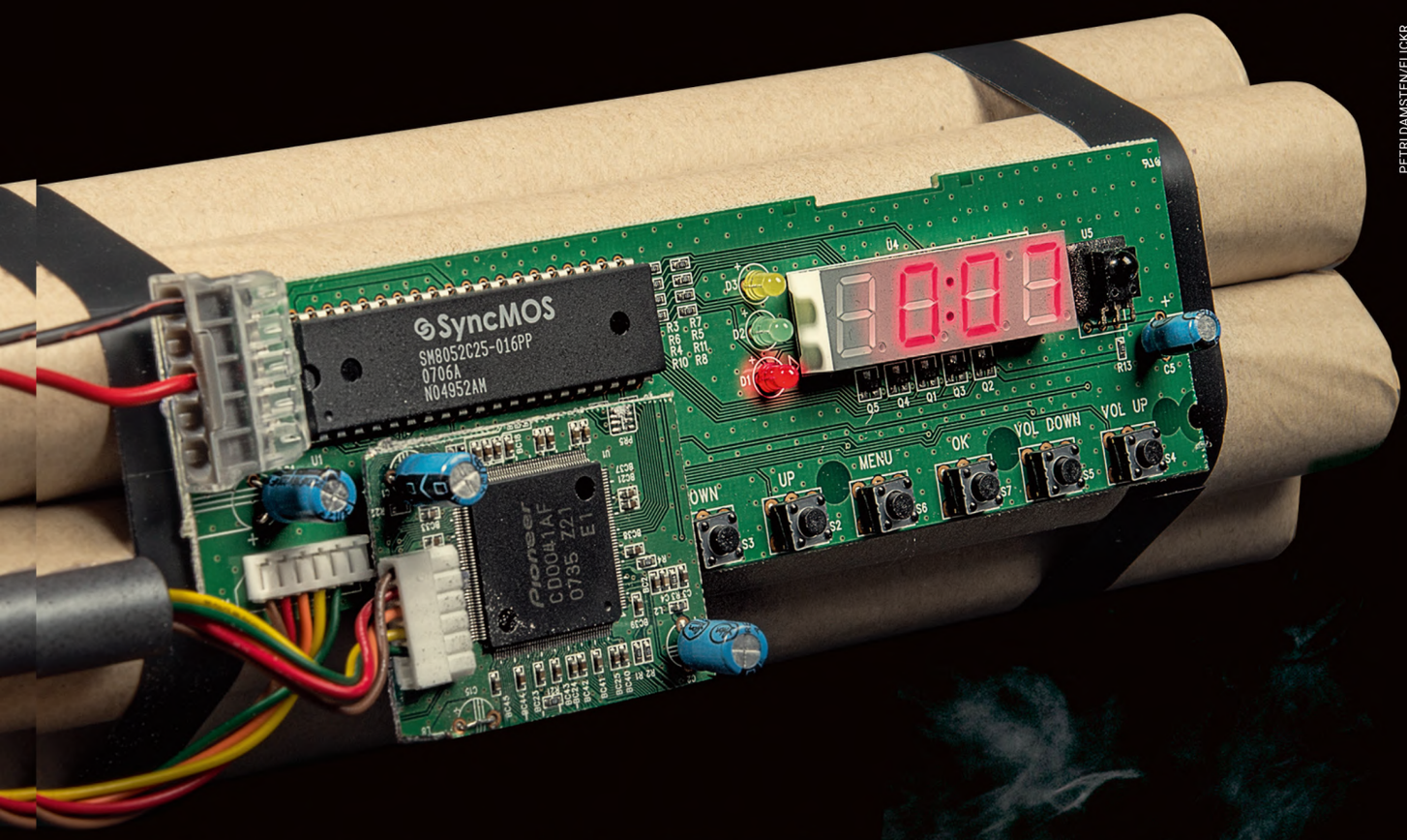

PETRI DAMSTEN/FLICKR

Enesetaputerrorismis on moslemid juba aastakümneid leidnud efektiivse väljundi oma usuliste eesmärkide saavutamiseks. Arusaadavalt pole kõik moslemid islamistid ega terroristid, kuid tänapäeval on suurem osa enesetaputerroriste sunniidi moslemid, kes järgivad džihaadi salafismi ideoloogiat.

Džihaadi salafism on sunniitliku islami ekstreemne vorm demokraatia ja šiia moslemite ülemvõimu vastu. Sunniitlikud terroriorganisatsioonid näevad enesetaputerrorismis püha üritust, kutsudes ettevõtmist hellitavalt märterlusoperatsioonideks.

JÕUD JA VASTUJÕUD

Islamiusust ajendatud enesetaputerrorism on globaalselt kasvav trend. Näiteks enne 2000. aastat pandi üle maailma toime keskmiselt kakskümmend kaks enesetaputerrorismi rünnakut aastas.

Bin Ladeni salafiitliku džihaadiorganisatsiooni terrorirünnak New Yorgis 2001. aastal hoogustas USA juhitud globaalset terrorismivastast võitlust, mis omakorda hoogustas hüppeliselt islamistlikku enesetaputerrorismi. Neliteist aastat hiljem oli rünnakute arv globaalselt tõusnud üle kuuesaja. Ajavahemikus 2011–2015 teostati 1191 enesetapurünnakut, kus hukkus ja sai vigastada 39 910 inimest, kellest 79% olid tsiviilisikud.

Enesetapu-terrorirünnakute põhjendused on laias laastus järgmised:

- võimalus saada kiiremini Allahi lähemale ja maitsta paradiislikke hüvesid;
- võimalus tuua võit jumalale ja luua šariaadil põhinev valitsemiskord;
- kättemaks ja vastase karistamine tema religioossete veendumuste eest;
- sunniitide kui reeturite karistamine;
- üleskutse relvi haarama, islamiriiki laiendama ja džihadiste ühinema.

2016. aastal toimus 84% kõikidest terroristlikest enesetapurünnakutest Iraagis, Süürias, Afganistanis, Pakistanis ja Türgis. Ka viimastel aastatel on samad riigid olnud esirinnas. Aastal 2020 enesetaputerrorism tänu IS-i langusele vähenes, kuid ei vaibunud. Nüüdseks on salafiitlikud terroriorganisatsioonid destabiliseerinud Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika. Konfliktikollete tekke oht on jõudnud Euroopasse ning teel Ameerikasse.

TAKTIKALISED PÕHJUSED

Taktikana on enesetaputerrorismil mitmeid eeliseid konventsionaalse terrorismi ees, milleks võib lugeda näiteks pantvangistamist või lennukikaaperdamist.

Ühe **enesetapurünnakuga tapetakse kolm korda rohkem inimesi** kui konventsionaalse terrorirünnakuga ning enesetapjal pole vaja põgenemisplaani.

Enesetaputerroristide hävituspotentsiaali kirjeldab verine statistika. Näiteks ajavahemikus 2011–2015 hukkus keskmiselt 27 inimest terrorirünnaku kohta. 2015. aastal oli see arv kakskümmend kaheksa, 2016. aastal aga kolmkümmend kaheksa.

Enesetaputerrorismi eelistatakse ka seetõttu, et **rünnaku korraldamine ei ole materiaalselt kulukas**. Keskmine põrgumasina hind küündib 150 dollarini.

Kolmandaks, **enesetapja on oma olemuselt „tark relv“**, kes vajadusel ise sihtmärki vahetab, lõhates pommi kõige rahvarohkemas kohas.

Enamasti hukkub terrorist rünnaku käigus, mis omakorda **tagab terroriorganisatsiooni julgeoleku ja salastatuse**.

Kaitstakse kõige olulisemat, milleks on enesetapjate värbajad, ideoloogid ning pommitehnikud. Surmakuller on selles protsessis vaid kuluvahend.

MIKS ENESETAPUTERRORISM EI VAIBU?

Enesetaputerroristide laine ei vaibu, kuni mingi osa moslemi elanikkonnast seda usulistel kaalutlustel toetab. ››

Enesetapurünnakutest on saanud moslemite maailmas kultuuriliselt austatud vastupanuvorm.

Näiteks kiidab massimõrva heaks väljapaistev konservatiivne sunniidist Egiptuse suurmufti šeik Ahmed el-Tayeb. Aga ka laialdaselt hinnatud sunni moslemite liider Yusuf al-Qaradawi.

Qaradawil on Al Jazeera telekanalis oma iganädalane saade „Islami seadus ja elu“, kus ta korduvalt edastab sõnumit, hoidmaks ülal enesetapurünnakute legitiimsust. Usujuhtide üleskutsed kujundavad samas globaalselt moslemite väärtushinnanguid. Seda näitab ka 2014. aasta Global Attitude Survey küsitlus. Näiteks islami ekstremismi pärast ei tunne Türgis muret 37% elanikkonnast, ülejäänud aga tunnevad suurt muret. Enesetaputerrorismi pooldas islami kaitseks tihti või vahel 18% Türgi elanikkonnast. 2002. aastal oli see toetus aga 13%.

Vaadeldes laiemat pilti, selgub, et Egiptuses oli sama küsitluse alusel elanikkonna toetus enesetaputerrorismile 2014. aastal 24%, Indoneesias 9%, Malaisias 18%, Bangladeshis 47%, Tansaanias 26% ning Nigeerias 18%.

Heites aga pilgu Euroopasse, siis 2016. aastal Suurbritannias tuhande moslemi hulgas läbi viidud anonüümne küsitlus näitas, et enesetaputerrorism sümpatiseeris 4%-le küsitletuist. Vaid 34% küsitletuist võtaks politseiga ühendust, kui ta teaks inimest, kes on seotud terrorismi toetusega Süürias. Briti moslemid polnud uuringuga nõus. Endine Briti Võrduse ja Inimõiguste Komisjoni (Britain's Equality and Human Rights Commission) esimees Trevor Phillips hoiatab Briti moslemite ja mittemoslemite kogukondade eraldumise eest, mis lähiajal ei kao. Vastupidi, separatism vaid süveneb. Phillips viitab ka oma osalusele 1997. aastal avaldatud raportis, kus tõsteti esile islamofoobia terminit, mille eesmärgiks oli vaigistada moslemivastast kriitikat seoses moslemite massimmigratsiooniga Suurbritanniasse. Mida aga Briti moslemid ilmalikust Britanniast tegelikult arvavad, võib olla küllaltki šokeeriv, alustades šariaadi kehtestamisest ja lõpetades džihaadi toetamisega oma riigi vastu.

SEPARATISM KUI RADIKALISEERUMISE LÄTE?

Nüüd kogeb sama Prantsusmaa, mille pinnal on viimase viie aasta jooksul islamiterroristide käe läbi elu jätnud enam kui 250 inimest.

Teema tõstatas ka Prantsuse president Emmanuel Macron, kelle sõnul on islami separatism ähvardavalt pead tõstnud mitmes moslemikogukonnas üle riigi. Kusjuures Macron ei räägi siin vägivallaaktidest. Macron räägib kontraühiskonna tekkimisest, olgu selle väljundiks kasvõi moslemi meeste keeldumine naisterahva käe surumisest, ujulates naistele ja meestele kehtestatud eraldi ujumisajad või tüdrukud, kes juba nelja-aastaselt on sunnitud oma nägu katma.

Niisiis saab eristumine ja riigist lahku kasvamine alguse juba maast madalast ning jätkub koolipingis – algklassidest kõrgkoolideni välja.

„Radikaalses islamismis on afišeeritud tahe ja metoodiline organisatsioon, et rünnata vabariigi seadusi ja rajada paralleelne kord, kehtestada teised väärtused, arendada välja teistsugune ühiskonnakorraldus, esialgu separatistlik, aga lõppeesmärgiga haarata kontroll täielikult,“ vahendas Reuters Macroni, kelle jaoks peitub probleem ideoloogias, mis kuulutab omaenda seadused riigi seadustest ülemaks.

Vastukaaluks on Macroni käe all valminud seaduseelnõu, mis proovib võtta moslemite usuelu suurema kontrolli alla ning piirata välismõjusid. Näiteks on Macroni plaanides islami instituudi rajamine ja araabia keele õppe laiendamine koolides. Samal ajal aga lõpetatakse välisriikidest, nagu Türgist, Marokost ja Alžeeriast, lähetatud imaamide vastuvõtmine.

Plaanitakse keelata *halal*-menüüd koolisööklates ja kaotada eraldi ujumisajad burkiinides naistele ujulates. Et lapsed äärmuslaste kasvatusasutustesse ära ei kaoks, muutub kooliharidus alates kolmandast eluaastast rangelt kohustuslikuks.

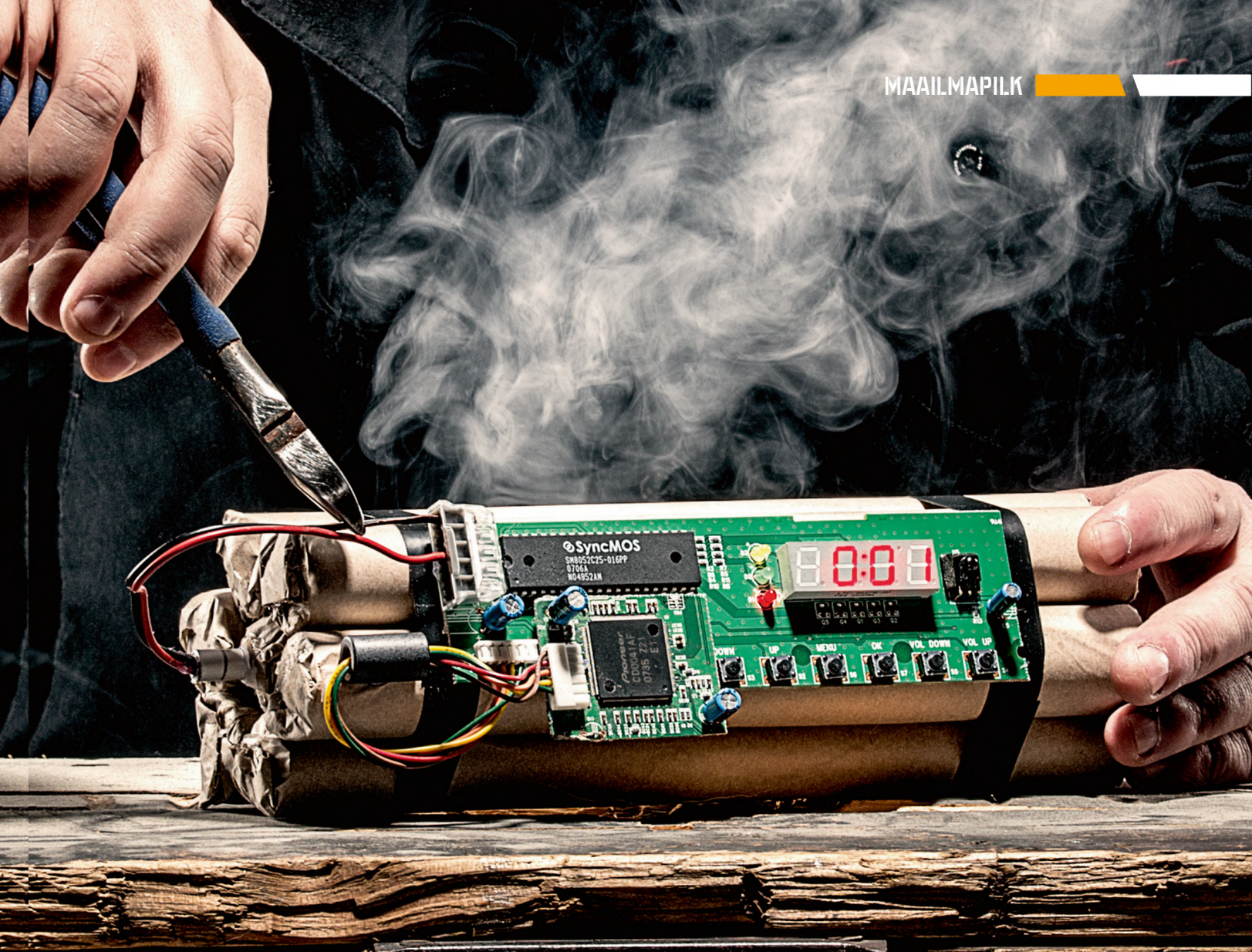

PETRI DAMSTEN/FLICKR

Muidugi ei ole Prantsusmaa moslemid ilmaliku presidendiga nõus. Nagu Prantsuse moslemite esindaja Amar Lasfar Reutersi ajakirjanikule märkis, oleks Macron pidanud rääkima ekstremistidest ja radikaliseerumisest, mitte üldistavalt islami separatismist, tõmmates nõnda otsekui võrdusmärgi islami, separatismi ja ekstremismi vahele.

IDENTITEEDIOTSING TERRORI KAUDU

Samas ei saa väita, et islamistlikul separatismil ja ekstremismil igasugused seosed puuduvad. Näiteks Briti kodanikust enesetaputerrorist Kabir Ahmed, kes end 2014. aastal Iraagis õhkis, tõi asja olemuse välja lausega: „Meie kodakondsus ei tähenda meile mitte midagi."

Seega, rääkides enesetaputerrorismist, tuleb alustada massimõrvarite päritolust ja eelkõige religioonist.

Euroopa kolmeteistkümnest sunniidi moslemist enesetapu-pommipanijast oli neli Belgia, kaks Prantsuse, üks Saksamaa ja kuus Briti kodanikku. Suurem osa neist pärines moslemi immigrantide perekondadest, kellest viis olid Maroko juurtega, teised Pakistanist, Kosovost ja pooleldi Keenia juurtega. Radikaliseerumise uuringud toovad sageli välja, et indiviidi radikaliseerumisprotsess on seotud identiteedikriisiga. Eriti on seda täheldatud teise ja kolmanda generatsiooni immigrantide ja põgenike kogukondades.

Siiski annab teole viimase tõuke ikkagi islami religioon ja märtri staatus. Tuleb arvestada, et islamil on mitu nägu.

KUNIKS JAGUB SÕDUREID

Märterlus ja enesetapp on islamis – nagu ka igas teises kultuuriruumis – kaks täiesti erinevat asja: enesetapp on islamis tõesti väga rangelt keelatud, kuid usumärterlus igati õhutatav alates koraanist ja lõpetades kõikvõimalike tänapäevaste kirjutistega.

Salafiitlikud džihaadiorganisatsioonid viitavad näiteks Iraagis enesetaputerrorismi õigustamiseks ajaatidele koraanis (9:111, 2:154), mida usujuhid kasutasid riiklikul tasandil Palestiina enesetaputerroristide toetamiseks. Nagu näha, manitsused islami ekstremistidele praktikas ei toimi, sest osa usujuhte toetavad ise avalikult enesetaputerrorismi.

Samas ei saaks islami ekstremistid vabalt tegutseda, kui moslemimaades ei toetaks neid kohalik elanikkond ning mittemoslemi riikides sisserännanud moslemid. Nii nagu mujal, nii ka Euroopas, kuhu osa IS-i ridades sõdinud ja ellu jäänud võõrvõitlejatest tagasi on pöördunud.

LÕUNA-KAUKAASIAS KÕLAB SÕJAAJA KEEL

Armeenia-Aserbaidžaani teises sõjas 27.09.–10.11.2020 kasutatud relvad võivad ju nüüdseks vaikida, ent sõda kõneleb piirkonnas valjuhäälselt edasi.

Tekst: **TOOMAS ALATALU**, *politoloog*

Armeenlastele oli seitsme lisarajooni kaotamine mõistagi täielik katastroof, sest tegelikult oli pikalt kaubeldud vahepealse „pool mulle - pool sulle“ variandi üle, mis ei saanud teoks. Meenutagem, et 2018. aastal pääses Armeenias võimule korrumpeerunud ladviku vastaseid tänavarahutusi juhtinud populist Nikol Pašinjan, kes kõrvaldas ameteist mehed, kellele Putin siiani helistab.

Pole siis ime, et ta tembeldati kiirelt ka Sorose fondi poolt rahastatud kohaliku „värvilise revolutsiooni“ juhiks. Samal aastal tähistati Esimese maailmasõja lõpu 100. aastapäeva sündmusi, mis (1918) tõi teadu kaasa Armeenia, Aserbaidžaani ja Gruusia rahvusriikide sünni nii ilmasõja võitjate (Venemaa, Inglismaa) kui kaotajate (Saksamaa, Türgi) osavõtul.

Üleüldises ja vastastikuses propagandasõjas asus Aserbaidžaani liider Ilham Alijev just siis süüdistama armeenlasi natsismis ja fašismis ehk hakkas üheselt Kremli liitlaseks teise maailmasõja käsitlemise propagandas.

Ajendi selleks andis 2016. aastal Jerevani kesklinna püstitatud monument Garegin Nzdehile (1886–1955), nii türklaste kui bolševikega võidelnud mehele, kel oli juhiroll Armeenia Leegioni loomises 1943. aastal ja kes istus Vladimiri vanglas samal ajal meie Johan Laidoneriga. Maagiline liider, kelle tegusid tuleb vaadelda suure poliitika eri etappidel kõikide nurkade alt. Armeenlased, kes on uhked oma Nõukogude armee kindralite ja kangelaste üle, läksid temaga n-ö kindla peale välja.

Nende eelneva selgitustöö osaks tuleb pidada ka 2013. aastal valminud filmi „Garegin Nzdeh“, milles naiskangelast mängib Venemaal populaarne tatarlanna Tšulpan Hamatova.

Igal juhul neelas Venemaa välisministeerium (ent mitte duumasaadikud) hiidkuju püstipaneku alla, kuid Alijev mitte. Oktoobris 2019 sai SRÜ maade liidrite Asgabati tippkohtumise ülekande naelaks Pašinjani ja armeenlaste kuulutamine fašistideks, millele Pašinjan vastas aserite tituleerimisega genotsiidimeistriteks võidu türklastega.

AJALOOLISED EESKUJUD

Mäletatavasti algasid ka Venemaa sõjaoperatsioonid Krimmis ja Ida-Ukrainas 2014. aastal eripropaganda saatel – vastasrind kuulutati päevapealt natsideks, fašistideks, huntaks, väidetavale „jevropeiski frontile“ vastandus „ukrainski front“ (nagu 1943!) jne.

Täpselt samas vaimus toimetas ka Alijev, kes kuulutas mullu puhkenud sõja kohe (Aserbaidžaani) suureks isamaasõjaks okupeeritud maa tagasisaamiseks ja läks lahti fašistide üle lahinguväljal saavutatud võitude loetlemine.

Samas vaimus käis ka sõja lõpetamine, sest Alijev on vähemalt kahel korral täpsustanud, et tulenevalt ajavööndist lõppes sõda Bakuus 9., Euroopas 10. novembril.

Stalini võidu matkimisest kõneleb seegi, et Alijevi tahtel pidanuks Pašinjan andma allkirja Putini ja Alijevi poolt juba allkirjastatud paberile. Videosse võetud tseremoonial on näha kahe mehe allakirjutamist ja siis üksnes Pašinjani allkirja dokumendil.

Alijev teatas, et Putini soovil jäi ära allkirjastamine nii, nagu see toimus Berliinis 1945. aastal. Bakuus 10. detsembril toimunud võiduparaadil veeti esmalt rahva eest läbi purustatud Vene päritolu raskerelvad, seejärel marssisid võidukad väed, sealhulgas Aserbaidžaani droonidega toetanud Türgi väeosa. Tribüünil aga seisis Ilham Alijevi kõrval Türgi president Recep Tayyip Erdogan.

SÜÜTENÖÖR SUSISEB

11. jaanuaril 2021 kohtusid kolme riigi liidrid esmakordselt pärast sõda Moskvas. Alijev ja Pašinjan noogutasid, ent ei kätelnud. Avaldusi tehes viitas Alijev kohe, et nagu lugupeetud Putin ütles, on konflikt minevik. Pašinjan vastas sellele, et ega ikka ei ole küll, sest on vastaspoole käes olevad sõjavangid ja on määratlemata Mägi-Karabahhi staatus. Olgu siinkohal meenutatud, et 1921–1990 oli Mägi-Karabahh Aserbaidžaani territooriumi

PIXABAY

TONTANTRAVEL/FLICKR

sees olev ja talle alluv 4400 km^2 suurune, peamiselt armeenlastest elanikega autonoomne oblast, mis NSV Liidu hierarhias tähendas madalamat staatust, kui see oli Aserbaidžaanist lahus asuval Nahhitševani Autonoomsel Vabariigil.

See aastakümneid kehtinud ebaõiglus (Mägi-Karabahhil kui oblastil polnud näiteks oma ajalugu!) sünnitas perestroika päevil 1988. aastal seadusandliku, Moskva „ei" järel aga sõjalise vastuhaku ja Mägi-Karabahhia kuulutas end algul Armeenia osaks, seejärel iseseisvaks Artshahhi vabariigiks.

18. jaanuaril läks teema eriti huvitavalt edasi. Venemaa mullusest välispoliitikast kokkuvõtteid tehes märkis välisminister Lavrov, et Mägi-Karabahhi staatus jäi meelega 10. novembri 2020 vaenutegevuse lõpetamise leppest välja. Mainis sedagi, et Mägi-Karabahhi (Artshahhi) iseseisvust pole keegi, isegi mitte Armeenia (!?) tunnistanud. Järgnes aga enam kui huvitav tõdemus – tegu on „Venemaa rahuvalvajate vastutusalaga" ja nii võtvat seda nii Armeenia kui Aserbaidžaan.

Sealjuures toimetavad Venemaa rahuvalvajad praegusel Mägi-Karabahhi alal käsikäes sealsete võimudega (viimased kohalikud presidendi- ja parlamendivalimised olid märtsis-aprillis 2020).

2000mehelist kontingenti kamandab Dagestanist pärit kindralleitnant Rustam Muradov (tabassaraani rahvakillu teine tuntud esindaja on teivashüppaja Jelena Issinbajeva, usutunnistuselt on nad sunnid, Aserbaidžaani elanike põhimass šiiad).

JÕUD MAKSAB

Saab öelda, et Venemaa välispoliitika vilunud juht andis reaalsele olukorrale efektse selgituse, sest keegi ju ei tea, mis ja millal kaasneb uue USA presidendi tulekuga.

USA, Prantsusmaa ja Venemaa moodustavad küll Mägi-Karabahhiga tegeleva nn Minski grupi, ent äsjase sõja päevil Washington ja Pariis lihtsalt vaikisid või olid nõus Moskva tehtuga.

Lavrovi pakutud (ja korratud) formuleering aga meenutab tahes-tahtmata 1945. aasta Potsdami konverentsi avaldust Königsbergi ja ümbritsevate alade kohta, mille minekuga NSV Liidu koosseisu olid Truman ja Churchill nõus, ent n-ö Saksamaaga sõlmitava rahuleppe raames.

Seda viimast aga ei tulnud (täpsemalt öeldes tuli 1990) ja nii haldas Königsbergi ja selle ümbrust 9. juulist 1945 uus, Nõukogude armee Königsbergi erisõjaväeringkond. Alles 7. aprillil 1946 (ehk pärast külma sõja algust ja vastukäiguna NSV Liidu sunnitud taandumisele Iraanist) moodustati Königsbergi (peatselt ümbernimetatult Kaliningradi) oblast ehk siis vormistati antud piirkonna kuulumine NSV Liidu koosseisu.

Lihtsustatult öeldes andis Lavrov teada, et hetkel maksab jõud ja just 5aastase mandaadiga Venemaa väeüksus. Millal USA ja Euroopa Liit end koguvad ja Mägi-Karabahhi staatuse teema juurde jõuavad, ei ütle täna keegi. Siiski torkas silma, et nii Alijev kui ka Pašinjan kinnitasid 11. jaanuaril valmisolekut anda sõjakoledused üle elanud Mägi-Karabahhile täiesti „uus ilme".

Kui nüüd manada silme ette kõrbetesse kerkinud Dubai ja Doha, ent ka varemeist ülesehitatud Tšetšeenia pealinn Groznõi, siis hea tahtmise korral võib kõike sündida. Ent seegi tahe saab vormistuda alles siis, kui lõpeb sõjaaegse terminoloogia ametlik kasutamine Lõuna-Kaukaasias.

Teel Norrasse peatusid Eesti vabatahtlikud laplaste juures

SOOMEPOISTE PÄRIMUSÜHING

NORRAPOISID – EESTI VABATAHTLIKUD NORRAS NARVIKI LAHINGUTES 1940

9. aprillil 1940 tungisid Natsi-Saksamaa väed Norrasse, kus paljud suuremad linnad langesid juba samal päeval. Üheks erandiks oli kaugel põhjas asuv Narvik, mida kaitsma saabusid appi mitme välisriigi sõdurid. Nende hulgas oli ka käputäis eestlasi.

Tekst: **PEEP PILLAK**, *ajaloolane*

Talvesõja puhkedes 30. novembril 1939 elati üle maailma kaasa soomlastele, kes asusid visalt võitlema neid ülekaalukate jõududega rünnanud Nõukogude Liiduga. Soomele tõttasid appi vabatahtlikud eri riikidest. Paljudel puudus aga sõjaline ettevalmistus ja nende väljaõppeks moodustati 8. jaanuaril 1940 Lapuas paarikümne rahvuse esindajatest koosnev Sisu väeüksus (*osasto Sisu*), mille ülemaks määrati mitut keelt valdav kapten Bertil Nordlund.

EESTI VABATAHTLIKUD TALVESÕJA AJAL SOOMES

Eesti Vabariik kuulutas end Soome - Nõukogude Liidu sõjas erapooletuks ja Eesti Vabariigi kodanikud ei tohtinud sõjas osaleda. Siiski leidus neid, kes otsustasid suguvendadele appi tõtata. Üle jäätunud Soome lahe mindi jalgsi, suuskadel või Soome kelguga. Minna tuli salaja ja elugi oli ohus, sest lahejääl oli lahvandusi, patrullisid Nõukogude lennukid ja mootorsaanid. Talvesõja ajal võis Soome sõjaväes olla sadakond eestlast. Enamik neist osales väljaõppes Lapuas, kuid osa võitles ka rindel. Johannes Valtonen (s 28.08.1916 Ingerimaal Kullakülas) oli rahvuselt ingerlane, kuid Eesti Vabariigi kodanik. Ta võitles koos teiste Eesti ingerlastega sissipataljonis nr 5, langes 19. veebruaril 1940 Kesselis ja on maetud Malmi kangelaskalmistule Helsingis. Teadaolevalt on ta esimene II maailmasõjas langenud Eesti Vabariigi kodanik. »

Eesti vabatahtlikud teel Norrast tagasi Soome

SOOMEPOISTE PÄRIMUSÜHING

Lapuas Sisu väeüksuses oli Talvesõja ajal väljaõppel 57 Eesti vabatahtlikku, kes olid sinna jõudnud erineval ajal, viimased veel pärast sõjategevuse lõppugi. 105 päeva kestnud Talvesõda lõppes 13. märtsil ja Lapuas viibinud eestlased rindele ei jõudnudki.

EESTI VABATAHTLIKUD TEEL VÕITLUSESSE NORRAS

9. aprillil 1940 tungisid Natsi-Saksamaa väed Taani ja Norrasse. Saksa sõjatööstusele oli elulise tähtsusega hoida oma kontrolli all Põhja-Norras asuv jäävaba sadam Narvik, mille kaudu saadi Põhja-Rootsi kaevandustest rauamaaki. Rünnak oli ootamatu, Taani okupeeriti ja ka Norra suuremad linnad langesid juba 9. aprillil. Kui Lõuna-Norra läks sakslaste kontrolli alla, jätkus sõjategevus Põhja-Norras, kuhu saabusid appi Briti, Prantsuse ja Poola väed. 24. aprillil alustati Põhja-Norras vastupealetungi.

Kaksteist[1] Sisu väeüksuses teeninud Eesti vabatahtlikku otsustasid norralastele appi minna: Eduard Kalda, Leonhard Kenk, Helmut Valentin Kohal, Arseni Kristal, Gustav Adolf Lepik, Artur Mäehans, Helmut Pedanik, Artur Rägastik, Arnold Soinla, Elmar Gustav Suits, Meinhard Adolf Valdson ja Artur Veebel. Neil oli eluaastaid kaheksateistkümnest kahekümne kuueni, enamik oli läbinud ajateenistuse Eesti kaitseväes. Üks meestest – Gustav Adolf Lepik – oli Haljala Kaitseliidu ratsarühma ülem. Tema pidas ka päevikut ja kuigi sissekanded on väga napisõnalised, on see üks olulisemaid vähestest algallikatest Eesti vabatahtlike Norra sõjaretke kohta.

Eesti vabatahtlikud lahkusid Lapualt 25. aprillil, Ouluni sõideti rongiga. 26. aprillil jõuti Muoniosse, kus nähti eestlaste jaoks eksootilisi põhjapõtru ja tundrat. 27. aprillil käidi ära Rootsi pinnal ning 28. aprillil jõuti Karesuvantosse. Sealt sõideti edasi 30 kilomeetrit suuskadel ja põhjapõtradega ning ööseks jõuti ühe laplase tallu. Soome-Norra piir ületati põhjapõtradega 1. mail ja jõuti Norra laplase tallu. Järgmisel päeval sõideti Kaotokeino ja sealt 12 põhjapõdraga Alta poole, ööbiti tundras ja peeti jahti. Altasse jõuti 4. mail, seal veedeti kolm kaunist päeva: eestlaste auks korraldati kohvilaud ja märkilaskmine, tehti tutvust tütarlastega. Altast sõideti 8. mail laevaga Hammerfesti, sinna jõuti järgmisel päeval ja peatuti hotellis Grand. 10. mail saabuti Tromsøsse ja 12. mail jõuti sõjaväelaagrisse. Lapuast teekonda alustanud eestlased olid läbinud ligikaudu 1700 kilomeetrit.

ERAKOGU

Teadaolevalt on Arnold Soinla esimene eestlane, kes langes II maailmasõjas

ALTA PATALJONIS

13. mail määrati Eesti vabatahtlikud Alta pataljoni 1. kompanii koosseisu ja neile anti välja varustus. 14. mail sõideti autodega Gratangeni suunas, ööbiti laudalakas ja elati üle esimene sakslaste pommitamine. 15.–17. mail veedeti kolm toredat päeva Gratangenis, kus nähti taas kauneid tütarlapsi ja joodi Prantsuse võõrleegionäridelt saadud rummi. 17. mail, Norra rahvuspühal toimus kirikus Norra kuningale vande andmine. Rinde piirkonda jõuti 18. aprillil, ööbiti telkides järve kaldal. 19. mail võttis liitlaste väejuhatus vastu otsuse alustada rünnakut. Selles osalesid ka Alta pataljoni kolm kompaniid ja nende kõrval asunud prantslased. I kompanii, kuhu eestlased kuulusid, pidi ületama jõe ja vallutama Lillebalaki mäe, seal kaevuma ja toetama edasist rünnakut sakslaste positsioonidele.

RÜNNAK LILLEBALAKILE JA ARNOLD SOINLA SURM

Rünnak algas enne kesköö vastu 20. maid tihedas udus, kuid vastase tugev vastupanu peatas selle. Varahommikul puhkes taas lahing, mis kestis keskpäevani. Sakslased taganesid ja Lillebalak hõivati, kuid nüüd jäädi ootamatult prantslaste kahuritule alla. Alta pataljoni juhtinud ülemleitnant Arne Dagfin Dahl kirjeldab olukorda: *„Paremal kostus terav prahvatus, siis veel üks ja veel ja veel … Õhk täitus ebameeldivustundest. Järgmisel hetkel tundus, et kogu mägi väriseb, ümberringi paiskus kive ja mulda, tohutud värvilised välgud plahvatasid ning kadusid samas. Kõrgendiku pihta andsid tuld suurtükid. Väsinud inimesed viskusid lähimasse õõnsusesse pikali ning tõmbusid kägarasse. Kuid sellest armetust kaitsest polnud mingit abi. Viletsus ründas ülevalt. Lämbuv oie, näoli kukkuv mees, üks neist eesti vabatahtlikest, kes päeva eest saabunud olid. Tema esimene ja viimane päev Norra sõjaretkel.“* See eesti vabatahtlik oli Arnold Soinla, kes sai peast raskesti haavata. Ta toodi mägedes asuvalt lahinguväljalt ära alles järgmisel päeval, 21. mail üheksa vaenlase lennuki tule all. Teel hospidali Arnold Soinla suri ja ta maeti 28. mail Lenviki kalmistule Evenesis. Teadaolevalt on Arnold Soinla esimene eestlane, kes langes II maailmasõjas.

EDUKA SÕJATEGEVUSE OOTAMATU LÕPP

Sakslased taganesid 21. mai õhtul oma positsioonidelt ning järgmisel hommikul hõivasid Norra väed ilma lahinguta Lillebalaki ja ümbritsevad kõrgustikud. Sakslasi suruti edukalt Rootsi piiri poole. 28. mail oli Eesti vabatahtlikel puhkepäev ja supeldi mägiojas. Samal päeval võtsid liitlased Narviki linna sakslastelt tagasi. Järgmistel päevadel käisid eestlased luurel. 1. juunil puhkes lahingutegevus, mille käigus hävitati sakslaste kuulipildujapesa ja hulga sakslasi sai surma. 4. ja 5. juunil toimus jälle kontakt sakslastega. 6. juunil lahkusid seitse eestlast ja kolm soomlast Alta pataljonist plaaniga astuda Norra armee vabatahtlike üksusesse.

Kuigi sakslaste vastupanu oli Põhja-Norras kokkuvarisemise äärel, võtsid liitlased mai lõpus vastu otsuse oma väed siit välja viia, sest Prantsusmaal oli liitlaste olukord katastroofiline. 7. juunil siirdus Norra kuningas ja valitsus Suurbritanniasse eksiili ja 8. juunil lahkusid viimased liitlaste väed Norrast. Eestlased otsustasid tagasi Soome minna, kuhu nad jõudsid 10. juunil, samal päeval Norra väed kapituleerusid. Siilastuvas anti relvad ära ja käidi saunas. Nii lõppes Eesti vabatahtlike jaoks sõjaretk Norrasse, kuid kaugeltki veel mitte sõda.

NORRAPOISTE SAATUS

Üks Eesti vabatahtlikest – Arnold Soinla – oli Norras surma saanud, Eduard Kalda sai raskemalt ja Artur Mäehans kergemalt haavata, kuid mõlemad paranesid. Mis sai aga norrapoistest edasi? Eduard Kalda jäi teadmata kadunuks, kui üritas suuskadel Norrasse tagasi pöörduda tütarlapse juurde, kellesse oli armunud. Üheksa meest astus 1941. aastal taas Soome sõjaväkke: Leonhard Kenk, Helmut Valentin Kohal, Arseni Kristal, Artur Mäehans, Helmut Pedanik, Elmar Gustav Suits, Gustav Adolf Lepik, Artur Rägastik ja Artur Veebel, neist kolm viimast said lahingutes surma. Helmut Pedanik ja Elmar Gustav Suits langesid venelaste kätte vangi, esimene hukati ja teine suri vangilaagris. Meinhard Adolf Valdson astus Saksa sõjaväkke ja langes 1943 Idarindel. Arseni Kristal oli 1947–1955 Nõukogude võimude poolt vangistatud, kuid pärast vabastamist elas Eestis. Leonhard Kenk, Helmut Valentin Kohal ja Artur Mäehans pääsesid punasest haardest ja elasid pagulastena Läänes.

NORRAPOISTE TÄHENDUS

Narviki all toimunud lahingutes said seni II maailmasõjas võidukad olnud Saksa väed esimese tõsise vastulöögi. Sellesse panustasid põhiliselt Norrat toetanud Briti, Prantsuse ja Poola väed, kuid ka Eesti vabatahtlikud, kellest üks – Arnold Soinla – jättis oma elu Norra vabaduse ja Eesti au eest. Siinkohal on märkimisväärne, et 1940. aastal Norra sõjaväkke vabatahtlikult astunud välismaalastest olid eestlased oma arvult kahekümne kahe belglase järel teisel kohal. Tosina Eesti vabatahtliku osalemine Narviki lahingutes võib küll olla väike episood maailma sõjaajaloos, kuid on olulise tähendusega Eesti ja Norra suhete ajaloos. Ja seda on eriti sobilik meenutada käesoleval aastal, mil 4. veebruaril tähistame Norra Kuningriigi poolt Eesti Vabariigi *de jure* tunnustamise sajandat aastapäeva.

VIIDE:

1 Eesti vabatahtlike arvuks on nimetatud nii kümmet kui ka kahteist meest. Alljärgnevalt on ära toodud kaksteist nime, kes autori andmetel Norrasse läksid.

EKSOSKELETID MARSIVAD LAHINGUVÄLJALE

Esimesteks eksoskelettideks võib tinglikult pidada raudrüüsid – tugevad välised kaitsekestad, nagu need olid. Relvade arenedes heideti need küll kasutuina kõrvale, ent idee ei surnud ja on täna võimsamalt tagasi kui eile.

Tekst: **RAIVO TAMMUS**, *vabatahtlik kaasautor*

Viimastel aastatel on nii mõnigi ettevõte teinud ponnistusi tuua eksoskelett pildile tagasi. Seda nii töö- kui muidugi sõjaloomana. Legendaarne ettevõte Lockheed Martin on üks nendest, mis on panustanud raskusi tõstvatele eksoskelettidele, mis annaksid ühtlasi sõduritele lisatuge pikemate distantside läbimisel. Nende väljatöötatud Onyx on üks selliseid: jalgu toestav leiutis, mille kasutegur tuleb esile mägisel maastikul, treppidest kõndides või raskusi vedades. Seade on rihmadega ümber jala ja abistab ennekõike põlve. Selle küljes on väike arvuti, mis jälgib sensorite abiga liikumise kiirust, nurka jpm. Kes on näinud filmi „Forrest Gump“, omab umbkaudset ettekujutust, milline see seade välja võiks näha. Ja kes on jalgsi üheksandale korrusele kõndinud, saab aru, miks seda vaja läheb.

Jõulise sammukese edasi või kõrgemale on astunud Sarcos Robotics, mille eksoskelett Guardian XO Alpha meenutab hittfilmis „Avatar“ sõdurite kasutada olnud suurt juhtkangidega robotkeha. Või kui soovite, siis filmis „Tulnukas“ kasutatud hüdraulilist eksoskeletti raskete asjade tõstmiseks.

Väidetavalt suudab see ära teha kümne inimese töö. Väidetavalt. Siiani on see aga alles katsetusjärgus.

TULEVIKU RAUDRÜÜTLID

Eelnevad näited ei lähe aga kokku edukate raudrüütlite ideega. Keegi ei pugenud ju raudrüüsse selleks, et hobust asendada või heinapalle loopida. Selleks olid talumatsid.

Raudrüü oli ikka sõjalise eesmärgiga. Ja sõjaväe üks tähtsamaid ülesandeid inimkaotuste tekitamise kõrval on inimkaotuste vähendamine, sõdurite füüsiline kaitse. Hästi kaitstud ja tõhus sõdur on see, millega tegeleb projekt TALOS (Tactical Assault Light Operator Suit).

See on USA erivägede teenistuse tellitud ning sellesse on kaasatud märkimisväärne ajupotentsiaal ja rahalised ressursid. Ajupotentsiaali suurust on numbritega keeruline välja tuua, aga kui rääkida rahast, siis ligikaudu 80 miljonit dollarit. Koostööd teevad suured jõud: 56 ettevõtet, 16 valitsusagentuuri,13 ülikooli ja 10 riiklikku laborit.

Projekti käigus on üritatud arendada sellist eksoskeleti univormi, nagu kannavad tegelased Robert A. Heinleini teoses „Starship Troopers“ või koomiksi „Ironman“ peategelane. Seega eesmärgiks on võetud valmis ehitada jalaväelase vorm, mis on kuulikindel (käsitulirelvade vastu), omab mingit hulka tarka relvastust, monitoorib sõduri elutähtsaid näitajaid ning annab kandjale lisajõudu, täpsust jmt. Lendamise võimet pole siiski hõlmatud.

Erinevalt keskaegsest turvisest peab see olema kerge – vähemalt selline oli esialgne plaan ja ideaal, mis tähendaks uudsete ja nn tarkade materjalide leiutamist ning koostoimet. TALOS-e kostüüm ei pea olema igal sõduril, vaid vähemalt ühel, keda on võimalik saata esimesena tule alla, või kasutataks seda jaoülemate-rühmaülemate paremaks kaitsmiseks.

Esmakordselt käis TALOS-e kontseptsiooni välja admiral William McRaven 2013. aastal erioperatsioonide väejuhatuse konverentsil. Väidetavalt sai McRaven inspiratsiooni ühelt oma alluvalt Afganistanis. 2014. aasta keskpaigaks oli valminud juba kolm prototüüpi.

TALOS-e spetsifikatsioonis on eesmärgiks võetud, et see:
- toestab sõduri liigeseid;
- suurendab oluliselt sõduri võimet varustust kanda;
- mahub ära sõduri tavalise riietuse alla;
- kaalub alla 180 kg;
- vajab vähe toidet – laadimine ca 12 tunni tagant;

- taastoodab energiat liikumise ajal;
- monitoorib anduritega pidevalt sõduri tervislikku seisundit.

TANTSUPEOLE EI LÄHE

Esimene suurem probleem on olnud tundlikkus. Sõduri soovi ja kostüümi liikumise vahel on väike hilinemine (ingl k *lag*). See mitte ei aita sõduri liikumisele kaasa, vaid pigem pidurdab seda. Tundlikkusega on seotud ka järgmine probleem – kostüümi liikuma saamine. Põlvede tõstmise või käte liigutamisega pole probleeme, aga kostüümil on raske aru saada, kui sõdurid tahavad liigutada nt puusi või pahkluid. Kuna sensorid ei suuda alati selliseid liigutusi tuvastada, jätab TALOS-e liikuvus paljuski soovida.

Kolmas suurem häda on seotud akuga. See on üldse laialdasem häda kogu tehnoloogiavaldkonna arengus, kui mõelda ka nutiseadmete aku kestvusele. Selles vallas ei ole jõutud revolutsioonilise läbimurdeni ning see kammitseb ka TALOS-e superkostüümi. Lisaks on kostüümi mootorid üsna mürarikkad.

Praegu on nende tehniliste vajakajäämiste tõttu TALOS-e projektile 2020. aasta suve lõpust pidurit tõmmatud, kuid siinkirjutaja on seisukohal, et mitte kauaks, sest ega konkurendidki maga. Vene sõjatööstus on arendanud enda eksoskelett-kostüümi Ratnik 3. See on väidetavalt juba kasutamiseks valmis, suudab aidata sõdurit ligi 50 kg kandmisel ning sellega võib rahuliku südamega miiniväljadel toimetada. Tähelepanuväärne on ka see, et allikate sõnul ei vaja Ratnik akutoidet, vaid kasutab vedru- jmt süsteeme, mis teeb sellest oluliselt töökindlama kostüümi, kui TALOS olla võiks.

SACROS ROBOTICS

KASUTATUD MATERJALID:

Guardian XO Alpha

- https://www.sarcos.com/products/guardian-xo-powered-exoskeleton/

ONYX

- https://www.lockheedmartin.com/en-us/products/exoskeleton-technologies/military.html

Why Military Exoskeletons Will Remain Science Fiction (forbes.com)
https://www.forbes.com/sites/vikrammittal/2020/08/17/military-exoskeletons-science-fiction-or-science-reality/?sh=1ae5b263a69e

Why Russian Military Exoskeletons Are Not Science Fiction (forbes.com)
https://www.forbes.com/sites/davidhambling/2020/08/19/why-russian-military-exoskeletons-are-not-science-fiction/?sh=6b161ff4648d

Marines to Test Exoskeleton Suit That Can Do the Work of Up to 10 Troops
https://www.military.com/daily-news/2020/07/28/marines-test-exoskeleton-suit-can-do-work-of-10-troops.html
https://en.wikipedia.org/wiki/TALOS_(uniform)

FKH 900: VÄLIKÖÖK NAGU REAKTIIVLENNUK

Lennukikütusel töötav Hollandi väliköök FKH 900 ei ole algaja kokandushuvilise ega koduperenaise tööriist – see, ka reaktiivköögina tuntud portatiivne köögikombain nõuab opereerimiseks kokkutöötanud meeskonda ja kogemustega instruktorit

Tekst: **MARIANA MAASIK**, *Naiskodukaitse Jõgeva ringkonna instruktor*

KARRI KAAS

Eesti kaitseväes kasutatakse seda välitingimustes toitlustamiseks juba alates 2006. aastast ning see on kasutusel ka mõnes Kaitseliidu sõjalises üksuses. Seal, kus on vaja kiiresti suures koguses toitu valmistada. Naiskodukaitse kasutas reaktiivkööke näiteks edukalt laulu- ja tantsupeol tuhandete inimeste toitlustamiseks.

Nimelt on Hollandi mobiilses välikköögis võimalik valmistada kahe tunni jooksul kuni pool tuhat portsjonit ühekäigulist või 250 portsjonit neljakäigulist einet. Võrdluseks: Kaitseliidu välilaagrites levinuima, Rootsi välikköögi võimekus on 200 portsjonit korraga. Sedagi siis, kui mõlemas katlas podiseb ühesugune roog. Kui ühes supp ja teises makaronid, valmib korraga sada portsjonit.

TÖÖTAB IGA ILMAGA

Hollandi välikök on Rootsi omast küll võimekam, aga võimekusega kaasneb mõningane pirtsakus. Või ütleme siis: aspektid, mida toitlustamise tõhususe ning keskkonnaohutuse huvides silmas pidada.

Võtame näiteks selle köögisüsteemi südameks olevad põletid. Kui need laitmatult ei tööta, langeb koheselt ka köögi suutlikkus. Kui seda üldse enam alles jääb – tõsisema tõrke korral jääb kogu kokkamine katki. Seetõttu saadetakse kõik põletid pärast iga suuremat õppust hooldusele kaitseväe vastavasse üksusesse.

Jah, Hollandi välikköögi põletid, need pole mingid lihtsad priimused. Üks põleti kaalub peaaegu 25 kilogrammi. See koosneb õhuballoonist, mille maksimaalne maht on 5,3 l, ja kütuseballoonist maksimaalse mahuga 5,8 l.

Kui kauaks sellest ligi kuuest liitrist kütusest jagub? Noh, maksimaalses asendis põletab kök tunnis läbi 2,7 liitrit kütust. Mitte igasugust kütust. Väga oluline on jälgida, et kasutataks vaid õiget kütust – kas siis tähistusega F-35 (NATO) või JET A1 (tsiviiltähistus).

Oluline on ka teada, et põleteid tohib kasutada temperatuurivahemikus -25 °C kuni +65 °C. Ehk siis siin meie laiuskraadidel iga ilmaga, igal ajal.

Aga mitte igal pool. Esiteks ja iseenesestmõistetavalt võib sellega töötada ainult välitingimustes, sest põletid töötavad lennukikütusel, mille põlemisel tekkivad heitgaasid on mürgised ja mõjuvad tervisele kahjulikult. Kui peaks tekkima kütuseleke, tuleb see keskkonnasaaste vältimiseks koheselt absorbenti kasutades eemaldada.

Ka välitingimustes ei saa kööki üles seada mitte igale poole. Võssa või rappa pole selle köögiga asja. FKH 900 on mõeldud kasutamiseks ainult kõvakattega teedel või metsavaheteedel.

Sobimatul maastikul või majanduspaiga vale valiku korral ei pruugi olla võimalik välikööki püstitada, sest kui see pole stabiilselt paigas, on sellega toiduvalmistamine keelatud.

Ent kuidas välikök üldse maastikule saada? Välikök asub üheteljelisel veermikul, mille raamil on 3 roostevabast terasest katelt mahutavusega 150 liitrit, samast materjalist 56-liitrine praepann ja 94-liitrine praeahi. Ja muidugi õlipõletid – välikköögis kasutakse nelja eraldiseisvat õlipõletit. Lisaks on köögiga kaasas üks varupõleti.

Mõistagi on välikköögi, mis koos toitlustamiseks mõeldud lisavarustusega kaalub 1960 kg, transportimiseks vajalik veoauto.

TAGAB VÕITLUSVÕIME

Rääkides katsumustest, mida Hollandi välikköögiga töötamine pakub, meenub üks instruktorina ajateenijatega koos läbi viidud toiduvalmistamine välitingimustes.

Neli toidukorda valmistanud tulevased jaoülemad said seal oma esmase kogemuse, kuidas kõnealuse välikköögiga 150 inimesele etteantud menüü järgi kaks hommikusööki, üks lõuna- ja üks õhtusöök valmistada.

Läbipõlenud generaatori, koostöö lõpetanud pisielementide ning tõrkuvate põletite – viiest neli keeldusid esimesel toidukorral tööle hakkamast – kiuste jõudsid tulevased ülemad siiski oma esimese toidukorra valmis plaanitavast ajast vaid 10 minutit hiljem.

Seega, kui selle köögiga töötamiseks on olemas kogemustega juht, kokku harjutanud meeskond, kus kõik liikmed on saanud vastava väljaõppe, ja kui tingimused on välikköögi püstitamiseks head, on tulemuseks õigeaegselt valminud, maitsev ja toitev toit, mis tagab üksuste võitlusvõime jätkumise.

KUIDAS KASUTADA HOLLANDI VÄLIKÖÖKI FKH 900

- Välikköögiga võib töötada ainult välitingimustes, mitte siseruumides.
- Vali maastikul sobiv asukoht.
- Manööverda välikök paika, rakenda käsipidur.
- Lisavarustus eemalda enne köögikappide mahavõtmist.
- Samuti eemalda põletid, lase välja jalad ja loodi välikök.
- Välikööki ei tohi panna põlevat põletit, kui korsten pole püsti.
- Katlas või praepannis peab toiduvalmistamisel olema vähemalt 10 l vedelikku. Samuti peab olema täidetud kahe katla/panni vahel olev väiksem katel, mis toimib isolatsioonina suurematele toiduvalmistamise anumatele.
- Töötamise ajal tuleb jälgida, et termoõli (14 l ümber panni) ei tõuseks üle 270 °C. Termoõli tagab kuumuse ühtlase jagunemise katla/panni seintel ja seetõttu jahtub seade kauem. Ohutuks töötamiseks on ülioluline loodimine, mis tagab termoõli ühtlase jaotumise.
- Kui töötada suletud katla- või pannikaanega, tekib seadmes ülerõhk 0,01 baari.
- Põletitega töötamisel ja välikköögi läheduses peab olema tulekustuti (süsihappegaas). Maha valgunud kütus eemalda, kasutades absorbenti.

Allikas: välikköögi FKH 900 tehniline kasutusjuhend (2011).

BON APPÉTIT – SÖÖ NAGU PRANTSLANE!

Prantslased on tuntud gurmaanid. Siin ei tee nad järeleandmisi ka oma armee toidupakkidele algupärase nimega *Ration de Combat Individuelle Rechauffable*. Ei sisus ega vormis.

Tekst: **ASSO PUIDET**, *Kaitse Kodu! tegevtoimetaja*

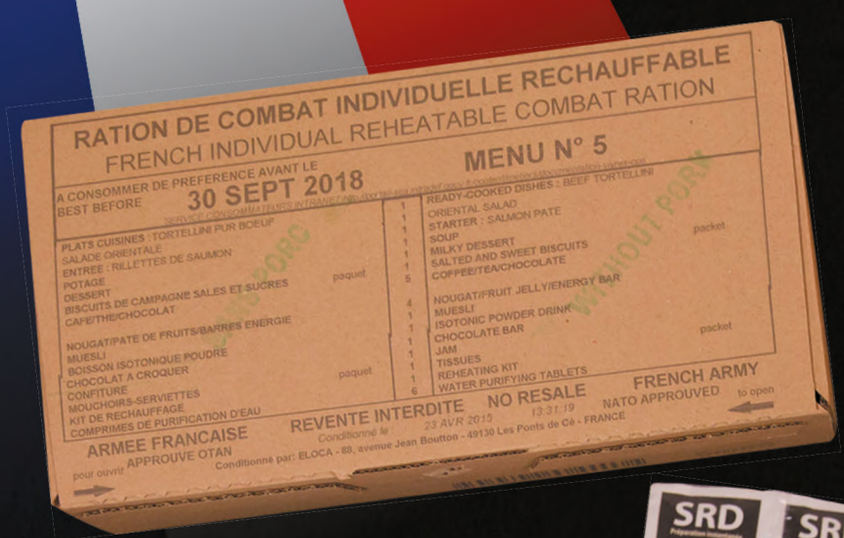

Kui mõne teise, muidu sõjalises ja igas muus võtmes eduka riigi toiduratsioon on topitud vormitusse kilekotti, siis prantslased on pakendanud soldatite päevanormi soliidsesse, hästi vormi hoidvasse pappkarpi.

Ühelt poolt muudab see suurema koguse pakkide ladustamise lihtsamaks. Samas jah, võib-olla sõduri seljakotis on vormitut ehk teisisõnu jõuga kateloki, labida ja tenniste vahele vormitavat pakki mugavam tassida.

Aga päeva lõpuks või alguseks ei loe mitte pakend, vaid see, mis seal sees on. Nagu öeldud, ei jää prantslaste sisu vormile alla. Selle võrdluse parimas mõttes.

Ühtekokku on Prantsuse armeel neliteist erinevat 24 tunni toidupakki. Neliteist! Ja pange nüüd tähele – neist numbriga 1–7 on ilma sealihata ja 8–14 sealihaga. Multikultuurses ühiskonnas on mõeldud ka soldatite usulistele eripäradele. Muidugi selles osas natuke arenguruumi on – näiteks ei ole mõeldud sellele maailmas laialdaselt levinud usulahule, kelle meelest sibul ei kõlba süüa. Aga see selleks.

VIN DE TABLE

Vahet pole, kas sealihaga või mitte – Prantsuse armee sõdur saab oma toidupakist kätte ei rohkem ega vähem kui 3200 kalorit. Isegi mõõduka füüsilise koormuse juures on see päris paras päevane ports. Nälga ei jää ja samas pole ohtu, et peab lattu suuremate vormipükste järgi minema.

Usutavasti oleks see aga üsna ebapopulaarne söögikoht, kus menüüs oleks toidunimede asemel märgitud lihtsalt kalorikogused. Sestap keskendugem hoopis sellele, millised road neid kaloreid kannavad ja annavad.

Kõik Prantsuse toidupakid sisaldavad kaht eelvalmistatud põhirooga, üht eelrooga, pakki kiirsuppi, juustumääret, magusaid ja soolaseid küpsiseid, hommikueinet koos selle juurde kuuluvaga, suhkrut, energiabatooni, šokolaadibatooni, närimiskummi ja karamellkompvekke. Lisaks veel pabersalvrätte, veepuhastustablette ning volditavat pliiti koos piiritusetablettide ja tikkudega. On ka volditav kahvel ja plekist konservikarbi käepide. Kes tahab teada, mis asi on konservikarbi käepide, peab vaatama Kaitseliidu YouTube'i kanalilt Prantsuse toidupakki tutvustavat videot.

Aga kui me räägime Prantsuse köögist ja söögikultuurist, siis ei saa üle ega ümber veinist. Kas toidupakis on ka pisike *Vin de Table*? Kinnitamata andmetel tõepoolest kunagi oligi. Aga see luksus lõppenud millalgi enne läinud sajandi üheksakümnendaid.

HEAKENE KÜLL

Igatahes, veiniga või mitte, on Prantsuse toidupakk sõdurite seas üle maailma kõrgelt hinnatud. Mõningatel andmetel on tegu isegi ühega maailma parimaist, kui mitte kõige parema toidupakiga. Pole tekkinud tühja koha ega kõhu pealt need jutud, et turuhind lahinguväljal on üks Prantsuse toidupakk viie ükskõik millise teise toidupaki vastu. Ning Somaalias olevat võimalik saada Prantsuse toidupaki vastu koguni USA armee välivoodi.

Nii et kes ühte neljateistkümnest menüüst proovinud, tahab kindlasti ka kõik ülejäänud ära proovida. Kui usk lubab.

Nii või teisiti teeb armee toidupakk Prantsusmaale au. Ehk nagu ütles Kaitse Kodu! atesteeritud toidupakitestija Kristjan Prii erinevaid Prantsuse toidupakis leiduvaid produkte mekkides: „See on väga-väga hea", „Maitse on täitsa hea", „Väga hea töö", „Väga hea!", „Oo jaa!", „Seda ma julgen soovitada küll!", „Heakene küll".

WWW.DEFENSE.GOUV.FR

TALVEL JANUSSE EI SURDA

Paukuv pakane ning maad kattev paks lumevaip – kooslus, mis paiskab looduses liikuja teele rohkelt takistusi. Ent on midagi, mille pärast talvel nii väga muretsema ei pea: joogivesi. Seda leidub küllaga – kui on lund, on ka juua.

Tekst: **ASSO PUIDET**, *Kaitse Kodu! tegevtoimetaja*

Sest nii nagu liiv pole muud kui lihtsalt suur kogus väikesi kive, on ka lumi lihtsalt suur kogus kristalliseerunud vett. Kraabi kokku, topi suhu, oota, millal veeks muutub, ja neela alla.

Nii saab, aga nii pole tervislik. Janu saab küll kustutatud, kuid samal ajal sunnite organismi lume sulatamiseks energiat kulutama. Ja samas jahutate keha, mis on vastupidine sellele, mida talvel teha tuleks.

Ehk siis lume söömise tagajärjel olete varsti näljane ja külmunud. Kui eriti halvasti läheb, vajutab päevale pitseri rängemat sorti seedehäire.

Sestap oleks mõistlik lumi enne tarvitamist tahkest olekust vedelasse viia. Selleks on mitmeid võimalusi.

Aga põhimõte on neil kõigil üks – lund tuleb mõjutada soojaga, et see ära sulaks. Põhimõtteliselt muutub vesi tahkest olekust vedelaks, kui selle temperatuur tõuseb üle null kraadi. Aga pluss ühe kraadise ilmaga võtab janu kustutamiseks sobiliku lumekoguse sulatamine piinavalt kaua aega. Sestap tuleks kasutada tõhusamaid mõjutusvahendeid.

VÄLDI KOLLAST LUND

Ükskõik millist meetodit loetletutest kasutate, on oluline, et ümbertöödeldav lumi või jää oleks puhas. Üliioluline.

Üks viis, kuidas tahke vee puhtust hinnata, on vaadata selle värvi. Purikas võiks olla ikkagi läbipaistev ja lumi ei tohiks olla kollane. Ega ka mitte punane või pruun.

Meetod 1: KUUMUTA KATELOKIS

Üks tõhus meetod lume sulatamiseks on kasutada tuld. Ükskõik kas lõket või priimust. Ja mingit anumat, millega lumi tulele tõsta. Näiteks katelokki. Kogu lumi anumasse, aseta leekide kohale ning oota, millal see veeks muutub.

Jah, lumi, eriti külma ilmaga, on õhuline, peotäiest lumest saab ehk lusikatäie vett. Mistõttu võib tekkida kiusatus anum tihkelt lund täis suruda. Nõnda talitades on aga oht, et kütate enne oma katelokipõhja puruks, kui eesmärgini jõuate. Mõistlikum on visata potti paar peotäit lund, oodata, kuni see kuumaks veeks muutub, ning siis jälle peoga lund lisada.

Suurema kasuteguriga on sulatada jääd, sest selles on oluliselt rohkem vett ja vähem õhku kui lumes.

Ja kui te viimaks jää või lume veestatud saate, laske sel oma viis minutit keeda. Nõnda saate lahti kõikvõimalikest lumega koos potti sattunud eluvormidest, millega väldite seede- või, veel hullem, elutegevuse häiret.

Meetod 2: SULATA RÄTIKUS

Kui aga sobivat anumat, milles tule kohal lund sulatada, pole? On ainult näiteks väike volditav plasttass. Sellega lõkke kohal lund sulatades riskite võimalusega tass ära rikkuda. See juhtub, kui leegid käivad kõrgemale kui veepiir tassis. Ka pole vee keetmine plastikus kõige tervislikum.

Kui sellises olukorras ikka janutab, on pääseteeks tükike riiet. Näiteks kolmnurkrätik või T-särk. Kogute selle lund täis, seote kaika otsa märsiks ja sätite lõkke kõrvale – edasise eest hoolitseb juba lõkkekuumus.

Peatselt võite näha, et märss muutub märjaks ja hakkab tilkuma. Mudige seda pampu nõnda, et tilgad langeksid enam-vähem ühte kohta ja asetage sellele kohale anum, millesse neid püüda. Jah, vett keeta sellise meetodiga ei saa. Samas toimib kangas filtrina, mis suurema sodi kinni peab. Aga ainult suurema. Nii et sellisel moel saadud vett tarvitage mõningase ettevaatusega. Kui võimalik, ärge tarvitage.

ASSO PUIDET

Meetod 3: PISTA PÕUE

Aga kui olete liikumas ning pole mahti lõket teha ja lund sussutada? Kuidas siis konverteerida lumi märksa väärtuslikumaks veeks?

Kui teil on veepudel kotis, siis võtke see sealt välja ja pistke põue. Iga kord, kui pudelist lonksu vett võtate, asendage see paari peotäie lumega ja pange pudel põue tagasi. Teie kehasoojuse ja vammuste mõjul saab lumi peatselt veega üheks. Nagu öeldud, piisab vee üleminekust tahkest vedelasse vaid ühest soojakraadist. Teil on neid umbes 36,6. Palaviku korral isegi rohkem. Ja nõnda, põues lund veeks ümber töödeldes, kannate hoolt selle eest, et teie joogivesi ei lõpeks.

Vältige ka lume kogumist puude alt – tont seda teab, mida puudel siristavad linnud või krabistavad oravad puu alla lumme on poetanud. See ei pruugi olla pähkel või käbi.

Ei tasu koguda lund ka kohe raja kõrvalt – ükskõik, kas see rada on inimeste või loomade sissetallatud.

Ehk siis leidke mõni lagendik ja korjake lund sellelt. Ja muidugi on värskelt sadanud lumi tarbimiseks ohutum kui juba päevi maapinda katnud lumekoorik. Vältige ka puukoori, okkaid ja kõdulehti, need võivad anda joogiveele küll huvitava kõrvalmaitse, aga ei pruugi üldisele enesetundele hästi mõjuda. Kõige parem oleks, kui lisaksite lumesulaveele enne tarbimist ka veepuhastustableti. Jääge terveks!

Meetod 4: SOOJENDA PÄIKESE KÄES

Kevade poole, kui päiksel juba rohkem jõudu, võite lume sulatamiseks kasutada päikese soojust. Mis ta ikka tühja särab, eks ole.

Näiteks saate lund sulatada mustas kilekotis, must teatavasti tõmbab soojust rohkem ligi kui teised toonid. Pange kott lund täis ja riputage päikese kätte. Kui lumi sulanud, villige see sobivase anumasse, näiteks tekitades improviseeritud soojenduspaaki sobiva suurusega augu.

Viimasel juhul aga ei saa te seda kotti enam teist korda samal eesmärgil kasutada. Sestap on võimaluse korral parem esmalt pakkida lumi soonkinnisega suletavasse kilekotti ja siis mässida musta kilesse. Nõnda saate suutäie vett otse kilekotist.

OHU EITAMINE – OHTLIKULT INIMLIK

Inimene on oma olemuselt harjumuste, rutiini ja enda loodud plaanide ori. Isegi surmaohtu toovad haigused ei pane enamikku meist oma plaane ümber vaatama, pigem kohandab meie aju reaalsed faktid meie plaanidele sobivaiks.

Tekst: **JANA OTS**, *psühhoterapeut*

Millist vaeva näeb vabariigi valitsus koostöös Terviseameti ja teadlastega, arstide ja viroloogidega, et töötada välja meetmeid, kuidas meid, inimesi, võimalikult hoida ja kaitsta! Aga mida teeme meie?

Alustame maskide kandmise soovitusest. Nii Terviseamet kui viroloogid on selgitanud, miks me maske kandma peame. Ikka selleks, et vähendada nakatumise riske. Mask ei anna 100%-list kaitset. See toimib vaid lühikontaktide puhul. Näiteks nakkushaigega sama vorstileti ääres viibides me suure tõenäosusega nakkust ei saa – juhul, kui kanname maski. Kui aga oleme nakatunuga koos ligistikku ja pikki tunde, siis tõenäoliselt mask tõesti ei aita.

Seetõttu ongi maski kandmise kohustus rahvarohketes avalikes kohtades, et me ei saaks nakkust juhuslikest põgusatest kokkupuudetest võimalikelt nakkusekandjatelt.

TUGEV KOHANDUB

Aga mida teeb inimese aju, kui hakkab sõdima selle tegelikult ju väikese rutiinimuutuse vastu? Meie aju hakkab tõestama vastupidist: „Maskist pole mingit kasu“, „Keegi teenib tohutut kasumit maskide müügilt“, „Maski kandjal tekib hapnikupuudus ja see on veel ohtlikum kui COVID-19“ jne.

Mida kõike ei ole inimaju võimeline produtseerima, et kaitsta oma egoistlikku mugavustsooni ja säilitada enda n-ö väljamõeldud vabadust ja identiteeti.

Just nimelt identiteeti! Mida haprakesem on meie enesehinnang ja sealjuures identiteet, see meie nartsissistlik ego, seda vähem oleme võimelised alluma käskudele või soovitustele ja tunneme suurt sisemist tungi väljendada kõige suhtes „oma arvamust“.

Nii kogunes Tallinnas Vabaduse platsile hulk inimesi väljendama „oma arvamust“ ehk protesteerima maskikandmise vastu. Usun ainult, et nende inimeste hulgas polnud ühegi meedikut ega viroloogi. Selle va „oma arvamusega“ on sama lugu nagu „oma tagumikuga“ – tasub mõelda, kus ja kellele seda näidata.

Kui sa oled oma arvamuse esitamisel oma ala professionaal, siis kindlasti on sul lausa vastutus oma seisukoht selgelt välja öelda. Ent kui sa ei ole meedik ega viroloog, siis jäta maskikandmise tõhususe hinnagu andmine ekspertidele. Kokkuvõttes tuleb meeles pidada: tark teab, mida räägib, loll räägib, mida teab.

HARJUMUSED HUKUTAVAD

Teine aktuaalne teema on testimine. Millal testida, keda testida? Jõulude eel olid enamikul pühadeks plaanid tehtud. Vastutustundlikud inimesed jäid koju ja külalisi ei kutsunud. Teised, sealhulgas ka mina ise, jäid koju ja kutsusid külalisi. Mina kutsusin endale külla kõik lapsed oma peredega ning ema – kokku 15 inimest. Veel vastutustundetumad inimesed pidutsesid muidugi veel suuremalt ega pidanud ka sugulaste ringist kinni.

Jõululaupäeva hommikul ärkasin kerge köhaga. Helistasin lastele ja andsin teada, ise südamest lootes, et keegi ei lööks vedelaks, sest kuhu ma siis panen kolm kilo seapraadi, 40 täidetud muna, kaks kaussi kasukat, kaks suurt kooki jne. Mul on julged lapsed, kõik tulid kohale.

Minu sümptomid vaheldusid: köha läks, tuli nohu, nohu läks, tuli lihasvalu, valu läks, tuli lõhnatajumatus ja alles nüüd läks tööle häirekell. Helistamine numbrile 1220 võttis pühade ajal aega 2 päeva, testile sain ülejärgmiseks päevaks, positiivse vastuse sain kuuendal päeval pärast esimeste sümptomite ilmnemist. Kas te kujutate ette, kui paljude inimestega oleme viieteistkümnekesi selle aja jooksul jõudnud suhelda!

Endalt küsin täna, kus mu mõistus oli. Mõistuse orjastas minu plaanimajandus – psüühiliselt oli nii raske oma pühadeplaane ära muuta lihtsa köha tõttu. Selline harjumuste ori ma olengi!

ERALDI, AGA KOOS

Kui suurte perede kogunemine on ohtlik, siis meie üksildasi ja eakaid lähedasi/tuttavaid kimbutab vastupidine probleem. Eakad inimesed on teatavasti kõige rohkem ohustatud COVID-19 viirusest, sest nad on riskirühm. Neile on see haigus tõesti surmavalt ohtlik.

Samas on ka totaalne isolatsioon neile „surmavalt“ ohtlik – vaimselt. Me ei saa oma kallitele vanavanematele

külla minna, aga me ei tohi neid ka üksindusse jätta. Miks siis?

Inimene on sotsiaalne olend ja selleks, et psüühiliselt ja vaimselt terve püsida, vajame igapäevaselt sotsiaalset suhtlemist – samamoodi, nagu vajame juua, süüa, hapnikku hingamiseks, turvatunnet.

Selle keerulise olukorra lahendamiseks on vaja leidlikkust. Kui oled ise kõiki turvareegleid nakkumise vältimiseks järginud, siis on võimalikud ka turvalised kohtumised eakatega. Näiteks 15minutiline jalutuskäik maskidega ja 2 m distantsiga peaks küll riskid nii minimeerima, et vaimse tervise huvides on see igati aktsepteeritav. Kui vanainimene ei liigu õues, siis on abiks tubade tuulutamine vahetult pärast maskistatud külaskäiku.

Kindlasti ei tohi eakatega kohtuma minna, kui tead endal olevat riski, et oled kohtunud mõne positiivsega või oled viibinud rahvarohkel üritusel – näiteks sünnipäeval, pulmas vm. Kui reaalne kohtumine pole võimalik, siis pidage sidet telefonitsi või Skype'is. Eakatelt inimestelt on meil palju õppida. Kui helistate, siis paluge neil jutustada oma mälestustest või küsige õpetusi: mõnd toiduretsepti, mida ta hästi valdab, kudumismustrit vm oskusi-juhendeid. Nad jagavad väga heal meelel oma elutarkusi, kui nende kohta pärida.

Seega:

- **ära ole harjumuste ori, ole paindlik rutiini lõhkuma, et kaitsta lähedasi;**
- **oma arvamust avaldades mõtle ratsionaalselt, mitte emotsioonide ajel ega mugavustsooni pugedes;**
- **pärast kokkupuudet positiivsega mine testima õigel ajal: kas 10. päeval või siis, kui sümptomid ilmnevad;**
- **väldi ka suurte perede kogunemisi;**
- **ära unusta kedagi üksindusse või isolatsiooni.**

Kui ammustel Piibli aegadel hakkasid inimesed endast liiga palju arvama ja oma isemeelsuses kogunesid ehitama Paabeli torni, et enestele üle kogu maailma nime teha, siis Jumal hajutas nad, segades nende keeled. Hommikul ärgates ei mõistnud inimesed enam üksteist ja läksid igaüks oma teed, distantseerusid. Mis sõnum on tänasel viirusel meile?

Mida haprakesem on meie enesehinnang ja sealjuures identiteet, see meie nartsissistlik ego, seda vähem oleme võimelised alluma käskudele või soovitustele ja tunneme suurt sisemist tungi väljendada kõige suhtes „oma arvamust".

PIXABAY

OLIVER TURP

VILLASED SOKID: ARMASTUSEGA KODUSAARELT

Juba enam kui kümme aastat on nobedate näppudega saare naised seisnud hea selle eest, et Saaremaalt pärit ajateenijatest sõdurpoisid saaksid külmal ajal endale jalga soojad, hoole ja armastusega kootud villased sokid.

Tekst: **RAILI NÕGU**, *Saaremaa ringkonna spordigrupi juht*

Soojade soovidega sokid saarlastest sõduritele – selle traditsiooni algatajaks oli NKK Saaremaa ringkonna toonane esinaine Rita Loel. Esimesel korral, mil aastanumbriks kirjutasime 2009, said jõuluüllatusena kodukootud villased sokid Vahipataljoni ajateenijad – toona oli saarlasi selles pataljonis kõige rohkem. Et tähtsaid ülesandeid täites jalad ikka soojas oleksid.

Mitte et kaitseväes sokke ei jaguks, neid on ajateenijatel piisavalt. Mõte on teine – näidata, kuidas kodusaar oma neidenoormehi toetab, neist hoolib ning oma väikese panuse annab.

JAGUB HIIDLASTELEGI

Järgmisel aastal kaasasime sokisaajate hulka mereväelased. Meri ja meremehed on ju läbi aegade saartele turvatunnet pakkunud ning saarerahvale vägagi olulised. Ajapikku on meie sokikampaania kujunenud oodatud sündmuseks kõikides pataljonides.

Nende aastate jooksul oleme kogenud väga sooja vastuvõttu päris mitmes paigas. Lisaks kohtumisele saarlastest ajateenijatega on meile tehtud ülevaatlikke ekskursioone kaitseväe linnakutes. Paaril viimasel aastal on saarlaste sokisoojust jagunud ka hiidlastele. Mitte just kõikides pataljonides, kuid päris mitmes. Saar on saar, inimeste soovid ja saatused samad.

Üks on kindel – meie sokikampaania jätkub. Igal aastal oleme näinud säravaid silmi ja kuulnud palju tänusõnu. Meil jagub neid, kes usinasti sokke koovad. Koovad naiskodukaitsjad, kuid enamiku sokke on sõdurpoistele mõeldes valmistanud emad, vanaemad, koduperenaised. Sokkidesse on poetatud kaardike heade soovidega ning maiustusi. Magusat ootab ajateenija väga, eks tavapärasest rohkem kulutatud energiat tuleb ju maiustustega taastada.

On äärmiselt armas tunne näha, et meid oodatakse. Sõdurid on rõõmsad, nähes kodusaarelt tervituste toojaid. Iga kord saame meiegi positiivsest laengust tulvil emotsiooni – me teeme õiget asja. Meie külaskäiku ei oota mitte üksnes ajateenijad, vaid ka nende ülemad – see on sündmus. Kord juhtus mereväes ka nii, et ajateenijad olid kõik juba jõulupuhkusele läinud, kuid see-eest tegi kaplan meile võrratu kontserdi. Kohtumine leidis aset ja sokipaarid leidsid omanikud siis, kui jõulupuhkus taas läbi oli.

TRADITSIOON PÜSIB

Sokke on aastate jooksul olnud erinevaid, no samad kudujad teevad ikka endistviisi omas stiilis. Enamik sokipaare on triibulised, mõnedesse on kootud muidki huvitavaid mustreid ja soove. Kord viisime sokid Admiral Cowani meeskonnale, kus meid võõrustanud noormees sai armsad kollased sokid, millest ühele oli kootud sõna VAHVA ja teisele SÕDUR.

Vahvad ja imetlusväärsed on ka tublid kudujad, kes jõuavad sokipaarid valmis teha pere, töö ja kodu kõrvalt. Ikka mõeldes meie ajateenijatele.

Tänavu sügisel käivitame kampaania kolmeteistkümnendat korda. Olen alati saanud oma küsimustele vastused ja kõik, kelle poole pataljonides olen pöördunud, on väga abivalmid. Minu tänukummardus teile!

Rita Loel lahkus meie seast üle kaheksa aasta tagasi, kuid tema algatatud traditsioon jääb püsima. Andsin selle lubaduse, kui olin ringkonna juhtimise üle võtnud. Nõndasamuti sokikampaania eestvedajad Evely Aavik ja Anneli Pitk. Igal meist on oma ülesanne, Annelil jagub aega ja soovi ka ise igal aastal kümnete sokipaaridega ajateenijaid rõõmustada. Kudujaid leidub üle saarte, mandrimaaltki on meile sokke toodud, koostööpartner Saarte Hääl on need lahkesti oma toimetuses vastu võtnud ja koos Kadi raadioga meie tegemist reklaaminud. Äi, see kena! »

VÄIKE SOKIKUDUMISE ÕPETUS

Kõige peamise asjana on tarvilik tahe. Selleta ei sünni ükski mõte teoks saama. Teisena on vajalik lõng. Köikse parem on ikka kodune lambavillane. Hädapärast võib lõnga ka poodist leida. Varras peab öige olema. Selline paraja jämusega. Ikka sokivarras.

Kudumise juures pane tähele, et ei tömba liig tugevasti lõnga varda ümber – nii sünnivad liig jäigad sokid, millele saabast enam ümber tarvis polegi. See aga pole mugav variant. Kuigi lambavillane sokk peab ka märjalt sooja, siis paljalt sokipöisel ei sünni metsa minna. Liiga örnasti kududes saad aga vörksoki, see pole ka päris öige. Kududes katsu ikka nii, et lõng mönusasti varda ümber ja parajasti silmus silmuse järel sokiks saab.

ANNELI PITK

Soki kudumist alustada ülevalt äärest. Silmused luua neljale vardale, igale vardale 18–22 silmust, olenevalt lõnga jämedusest ja sääre ümbermöödust. Tavaliselt alustatakse 6–7 cm laiuse soonikkoes äärega (2 silmust parem-, 2 pahempidi), millele järgneb sääre kudumine.

Vajaduse korral kasvatada kudumise käigus möned silmused juurde. Silmuseid tuleb juurde kasvatada rohkem kahe lõngaga mustri puhul. Mustri paigutamisel arvestada soki sääre kitsamat osa. Ka peab arvestama, et soki sääreosa ees, külgedel või taga asetsev muster jääks pärast kahandamist öigesse kohta.

Kahandada võib soki külgedel või taga, olenevalt kudumismustrist. Kui muster on soki külgedel, kahandatakse kahel pool mustrit. Täiskasvanuil on sääre laiema koha ja kanna vahe umbes 10–14 silmust. Arvestada, et kaht värvi lõngaga kootud (mustriga) sokk venib väga vähe. Soki pikkust ja laiust jala peal proovida.

SOKI KANNA KUDUMINE (NN SAKSA KAND)

Soki kand koosneb kannalakast, -pöhjast ja kiilust. Kannalakk kootakse I ja IV varda silmustest edasi-tagasi, enamasti parempidises või poolpatentkoes.

Kanna körguseks kootakse tavaliselt 17 rida, s.o 6–7 cm. Kannaosa kudumisel võtta villase lõnga kõrvale üks kapronlõng, mis teeb kanna kulumisele vastupidavamaks.

On kanna körgus valmis kootud, siis jagada see kolmeks vördseks osaks. Siitpeale ei koota kanda enam edasi-tagasi ühest äärest teise, vaid pöhjaosa edasi-tagasi ridades järgmiselt: kanna pöhja rea viimane silmus kootakse kokku küljesilmusega (kaks silmust parempidi kokku kududa).

Pärast seda keeratakse sokk ringi ja kootakse teises ääres külje-ja pöhjasilmus samuti kokku.

Kanna pöhja silmuseid ei kahandata. Esimene silmus rea alguses tösta alati kudumata ära. Pärast kanna lõpetamist vöetakse kanna silmuselisest äärest silmused vardale ja alustatakse ümberringi neljal vardal soki pöia kudumist.

Iga 3–4 ringi järel kududa küljejoonel kaks silmust kokku. Nii kududa seni, kuni igale vardale jääb sama silmuste arv, mis oli enne kanna alustamist. Edasi kududa sirgelt kuni pöia otsani. Pöia ots kahandada kahel pool küljejoontel järgmiselt: varda lõpus kududa viimasest kolmest silmusest kaks silmust parempidi kokku. Igale kahandamisringile järgneb paar kahandamata ringi. Viimased kuus silmust ömmelda lõngaga kinni.

Kasutatud materjal: http://merilind.weebly.com/uploads/5/0/8/3/5083646/soki_kudumine.pdf

KÄTLIN VERBU

ON UHKE OLLA NAISKODUKAITSJA

Naiskodukaitse liikmeskonna uuring, milles osalesid ligi pooled naiskodukaitsjad, näitas, et liikmed on motiveeritud organisatsiooni arendamises kaasa mõtlema.

Tekst: **EVELI NÕGU**, *Naiskodukaitse Saaremaa ringkond*

Küsimused olid jaotatud viide plokki, millest esimene puudutas liikmeks astumise tagamaid. Vastasid need, kes olid liitunud Naiskodukaitsega viimase kolme aasta jooksul. Küsisime, kust nad said infot Naiskodukaitse kohta. Selgus, et peamiselt pereliikmelt, sõbralt, tuttavalt – mis on ka mõistetav, sest suurel osal liitunutest olid tuttavad organisatsioonis ees. Järgnesid televisioon ja Facebook. Neljandal kohal olid messid-laadad ja maakaitsepäevad, viiendal paberajalehed ning ligikaudu samal positsioonil veebiajalehed ja NKK koduleht.

Liikmed, kel eelnevalt ei olnud tuttavaid Naiskodukaitse, Kaitseliidu ega noorteorganisatsioonide ridades, mainisid infoallikana rohkem televisiooni ja Naiskodukaitse kodulehte.

Analüüsisime, kuidas erinevad infokanalid on seotud vastaja vanusega. Näiteks selgus, et alla 20aastastele oli peamiseks infokanaliks Facebook, nemad jälgivad ka teistest vanusegruppidest rohkem teisi sotsiaalmeediakanaleid (Instagram, blogid). Tuleb meeles pidada, et noored kasutavad palju ka selliseid sotsiaalmeediakanaleid, mida ei olnud küsitluses mainitud, sest ametlikult Naiskodukaitse seal ei postita. »

Raadiokuulamise piir jookseb 40. eluaasta ümbruses – vanemad kui 40 kuulsid Naiskodukaitsest ka sealtkaudu, nooremad vähem.

Kinnitust sai trend, et kuni 20aastased vastajad on suuremad kodulehe kaudu pakutava info tarbijad. Ka ajakirja Kaitse Kodu! on suurem osa neist lugenud, erinevalt teistest vanusegruppidest. Huvitav on tähelepanek, et kuigi üldarvestuses on televisioon infoallikana teisel kohal, on see kuni 20aastaste vanusegrupis alles 7. kohal (kõikidel teistel vanusegruppidel on televisioon esimese kolme infoallika seas).

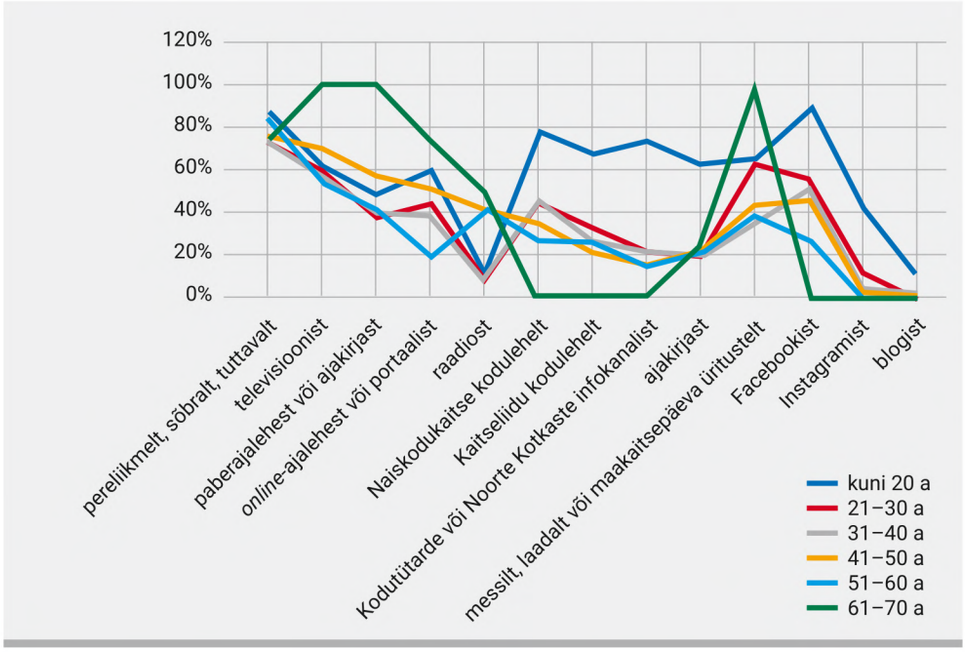

INFO NAISKODUKAITSE KOHTA VANUSEGRUPPIDE KAUPA

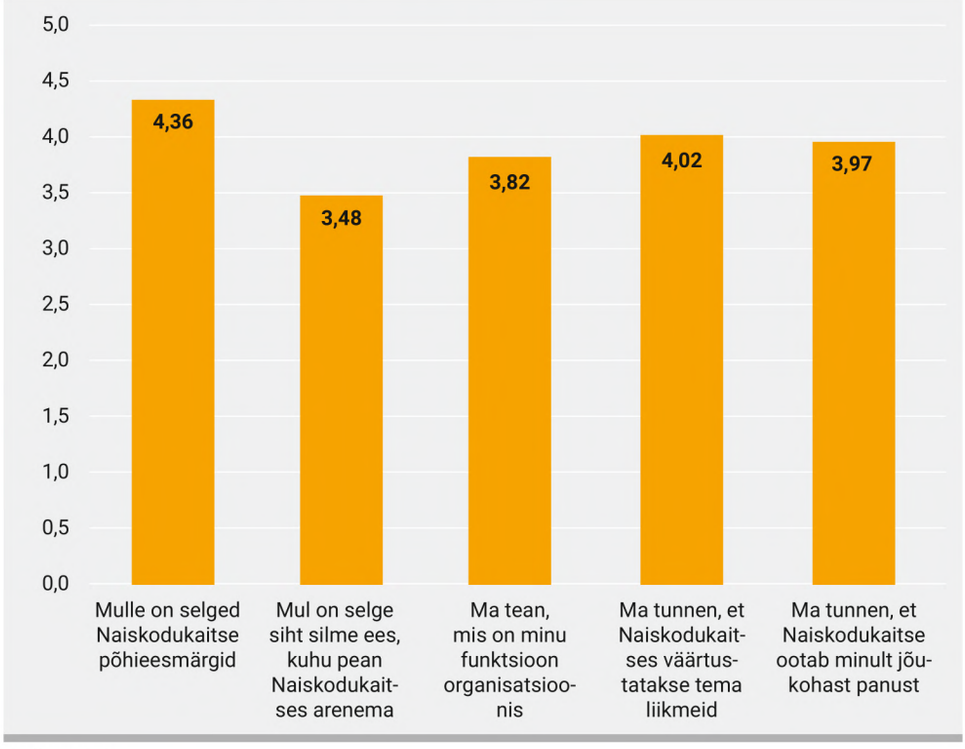

RAHULOLU

Messide-laatade puhul torkab silma vanusegrupp 21–30 eluaastat, kellel on see lausa järgmiseks infoallikaks pärast tuttavaid.

LIITUMINE JA LAHKUMINE

Loetlesime vastajatele Naiskodukaitsega liitumise põhjusi ja palusime hinnata neid väiteid 5 palli süsteemis. Kõrgeima hinde (4,4 palli) sai praktiliste teadmiste omandamine, järgnesid eneseteostus (4,2), panustamine elanikkonna valdkonda (4,0), looduses viibimine (3,9), füüsiliselt aktiivse tegevuse leidmine (3,7), patriotism (3,6), tutvusringkonna suurendamine (3,5).

Küsisime ka, kas ja miks on kaalutud organisatsioonist lahkumist. Põhjuseks toodi enamasti ajapuudust ja sellest tulenevaid süümepiinu, et organisatsiooni ootused on kõrgemad, kui liige panustada suudab. Samuti ollakse kimpus oma rolli leidmisega: *„Ei ole just õige väita, et olen soovinud välja astuda, aga olen mõtisklenud küll, et lihtsalt „tiksuda“ ei taha ja pole mõtet. Aga tundub, et läheb huvitavamaks ja asi saab selgemaks. Ja hea väljend „ise peab ka nõel olema“ kehtib igal pool!“*

INFO LIIKUMINE

Teises küsimuste plokis analüüsisime info liikumist organisatsioonis. Info liikumise kiirus sai 5 punkti skaalal hindeks 4,2 ja info sisuline pool 4,3. Esitati ka palju ettepanekuid infoliikumise parendamiseks, näiteks vormistada kirju nii, et juba pealkiri oleks võimalikult informatiivne, kergendamaks orienteerumist kirjade tulvas. Samuti toodi välja infoliikumise aeglust ja kohmakust Kaitseliiduga suheldes.

MÕNED VASTAJATE SOOVITUSED KIRJADE VORMISTAMISEKS.

- Mida varem, seda parem. Liikmed soovivad võimalikult varakult saada infot tulevate ürituste kohta, et seda mahutada oma tihedasse ajagraafikusse. Eelinfot soovitakse 2–6 kuud varem. Kvartal on minimaalne graafikuga töötajatele, kuid tegusamatel inimestel on lausa 6 kuud ette planeeritud, samas soovitakse hoida NKK tegevust prioriteetse-

na. Viimase hetke ajamuudatused ei ole teretulnud.
- Kui info on meililisti saadetud mitu kuud varem, siis unustamise vältimiseks soovitakse meeldetuletusi. Tänapäeva infomüra on suur ja olulisel on kerge kaduma minema.
- Soovitakse rohkem üldist ja taustainfot – mida teevad teised jaoskonnad või ringkonnad ja Kaitseliit.
- Vormistuslikult paluti alati üle korrata koht, kellaaeg (algus ja lõpp), kuupäev, kontaktisiku telefon/e-post. Pealkiri ja esimene lause peaksid olema võimalikult informatiivsed, et sihtgrupp saaks aru, et kiri on neile. Paljud otsustavad kirja lugeda või lugemata jätta pealkirja põhjal ja umbmäärase pealkirjaga kirjad lükatakse kõrvale.
- Oluline info peab sisalduma kirja põhitekstis, mitte lisatud failides, sest neid nutiseadmetes ei avata.
- Kirja koostades soovitati mõelda värsketele liikmetele, kelle jaoks tuleb kirja panna ka elementaarne info.
- Sõnastuses paluti vältida sunniviisilist väljenduslaadi.

RAHULOLU

Kolmandas plokis analüüsisime liikmete rahulolu. Liikmetel paluti vastata allolevatele väidetele 5 palli süsteemis, kus 1 = kehvasti ja 5 = hästi.

Tulemustest on näha, et kuigi Naiskodukaitse põhieesmärgid on liikmetel hästi selged, hindavad nad enda arengueesmärke kõige madalamalt. Paremini teatakse oma rolli organisatsioonis.

Samuti palusime hinnata, kuivõrd ollakse nõus rahulolu puudutavate väidetega. *(Hinne 1–5 palli; 1 = madal, 5 = kõrge)*

Ma tunnen, et mind tunnustatakse piisavalt, arvestades minu panust organisatsiooni tegevusse	3,9
Mul on organisatsioonis piisavalt arenguvõimalusi	4,1
Minu juhid (Naiskodukaitses) on oma töös kompetentsed	4,2
Kui ma panustan organisatsiooni tegevusse, saan ma selle eest teenitud tunnustust	3,9
Mulle meeldivad minu organisatsioonikaaslased	4,3
Ma tunnen uhkust, et kuulun Naiskodukaitsesse	4,5
Organisatsiooniliikmete omavaheline läbisaamine on hea	3,9
Kui mul on Naiskodukaitset puudutavaid küsimusi, siis saan neile kergesti vastuse	4,2
Ma tunnen, et saan kaasa rääkida organisatsiooni arengusuundade osas	3,7

Küsimusega „Kuidas oled rahul Naiskodukaitse poolt pakutavate materiaalsete hüvedega (vorm, tagamine õppustel, sõidukompensatsioon jms)?“ toodi välja nii vormisaamise kitsaskohti kui ka segadusi kompensatsioonide maksmisel.

Laekus ka uudseid ettepanekuid, näiteks, et Naiskodukaitse vabatahtlik töö võiks kajastuda ka pensionile jäädes või et ka puugivaktsiini tegemine oleks kompenseeritud.

VÄLJAÕPE JA TEGEVUS

Neljandas plokis analüüsisime rahulolu väljaõppega. Naiskodukaitse baasväljaõppe taset hinnati 4,2 punktiga. Osalejad hindasid BVÕ taset 0,3 punkti kõrgemaks kui instruktorid, mis on ka ootuspärane, sest tegijad on ikka enda vastu kriitilisemad.

Kirgi küttis värskelt juurutatud e-õpe, mis leidis nii pooldajaid kui kriitikuid: *„Hetkel nõuab veel e-õpe harjumist, instruktoritel tuleb järgida, et ei kordaks teemasid. Aga e-õpe on väga hea variant tänases kiires elutempos.“*

Küsimusele „Kas on mingi valdkond, millega peaks Naiskodukaitse Sinu hinnangul senisest enam tegelema?“ laekus enim ettepanekuid elanikkonnakaitse, kriisiolukordade ja ohutushoiuga seotud teemadel. Vastajad näevad selles suunas arenguid ja on nõus, et neid suundi peaks edasi arendama. Peetakse oluliseks, et NKK oleks kohalike elanike silmis usaldusväärne partner kriisiolukorras.

Positiivses võtmes toodi viimaste aastate arengutest esile:

- „Ole valmis!“ äppi;
- evakuatsiooni ja ohutushoiu/kodanikukaitse valdkonna arendamist;
- seda, et BVÕ-de kvaliteet on tõusnud, kiideti ka e-õppe võimalust;
- arenguid ringkonna või jaoskonna tasemel, koostööd Kaitseliiduga;
- noorte liitumist.

Järgnesid ettepanekud noorte valdkonnas – siin peaks rohkem tööd tegema, et oleks järelkasvu. Samuti selleks, et järeltulev põlvkond oleks isamaaliselt meelestatud.

Oluliseks peetakse ka tööd liikmetega, et nad oleksid motiveeritud. Märksõnad olid liikmete väärtustamine, juhtide koolitamine ja toetamine, arenguvestlused, omavaheliste suhete hoidmine. Toodi esile ka keskkonnakaitset, eriti just ühekordsete nõude kasutamist õppustel ja üleüldist soovi prügisorteerimist parendada. Ühekordseid nõusid heideti ette ka teistes vabas vormis vastustes.

JUHTIDE TAGASISIDE

Viienda ploki küsimustele vastasid 299 juhti erinevatelt juhtimistasemetelt. Nende peamisteks murekohtadeks olid ajapuudus, läbipõlemine, liikmete passiivsus, juhtide järelkasvu puudumine, bürokraatia, suhted, info liikumine.

Juhid ootavad tuge ja mentorlust: *„Toe puudumine juhatuse liikme rolli saamisel – kuidas seda rolli peaks täitma, parimad praktikad jne. See on igati uus olukord ja oskused juhatuse liikmeks olla on enamasti olematud. Kui oled asunud rolli täitma passiivselt, on selles tihti põhjuseks ajapuudusele lisaks suunamise puudumine. Abiks oleks viisakas märguanne, mida saaks paremini teha, kaasamine, isiklik sõbralik suhtlus ja korrapärane infovahetus.“*

AASTA NOORKOTKAS JA NOORTEJUHT: KAITSELIIT ON ÄGE JA ÕPETLIK!

AASTA NOORKOTKAS ARTUR KÖLLER Valgamaa malevast ja AASTA NOORTE KOTKASTE NOORTEJUHT URMAS TÄHT Järva malevast ei puutu just igapäevaselt kokku. Kui üldse. Ometi neil on, millest rääkida, sest organisatsioon ühendab ja liidab.

Vestlesid: ARTUR KÖLLER, URMAS TÄHT

URMAS TÄHT

URMAS GLASE

ARTUR KÖLLER: „Kuidas sa noortejuhiks said?“

URMAS TÄHT: „2013 oli skautlike oskuste laager Järva malevas. Kuna mul oli puhkus, siis mõtlesin, et võin nädalaks minna. Küsisin: „Mis ma teen seal?“ Sain vastuseks, et tule jaoülemaks. Kohale jõudes sain teada, et olen rühmaülema abi.

Hullumeelne laager oli. Kui algul ei olnud võimalik seljakott seljas üle jõe minna, sest võsa oli nii tihe, siis pärast pandi telgid püsti, sest 4päevase laagriga oli mets maha võetud. Pärast sellise ürituse üleelamist hakkasid kõik rääkima: tule juhiks, tee oma rühm. Rääkisin Kaitseliidus oma rühma meestega. Nad ütlesid: „Muidugi tee, meil oma poisid ka just selles vanuses.“ Mõtlesin siis, et miks ka mitte. Kunagi sai kotkas oldud ja väga äge oli. Poistel saab ka kindlasti väga äge olema.“

ARTUR: „Sõber kutsus mind Kuperjanovlaste rajale. Enne võistlusele pääsu pidid noorkotkas olema. Tegin siis avalduse ära ja nii ma sinna sattusin. Iseenesest on väga hea, kui on mingi sõber, kelle jalajälgedes võid kõndida.“

EDASI KAITSELIITU

URMAS: „Kas su sõber on ka endiselt kotkas?“

ARTUR: „Ei, meie tiim on välja kasvanud. Viimane Kuperjanovlaste rada oligi meie jaoks ka viimane.“

URMAS: „Kas vanuse pärast olete väljas?“

ARTUR: „Vanus ja me oleme nii palju käinud, et võiks ka midagi muud õppida, midagi vägevamat. Plaan on minna edasi Kaitseliitu. Aga pole veel kindlalt otsustanud.“

URMAS: „Poisid ei kipu üle tulema Kaitseliitu. Me iga aasta püüame aru saada, miks see nii on.“

ARTUR: „Asi on selles, et kotkastel on päris palju vabadust, ainult mingi arvu tunde pead täis saama. Mina käin nii või naa.“

URMAS: „Kas arusaam on selline, et Kaitseliidus olemine on kohustus?“

ARTUR: „Vist küll jah, ma ise ka ei mõista. Ma tahan kindlasti minna, aga kas just see aasta. Pean asjad enda jaoks lahti mõtestama.“

URMAS: „Ma soovitan sul enne vanuse täitumist üle minna, sest kui sa leiad endale koha, siis pärast ajateenistust ei lähe sa riigi üldreservi, vaid oma Kaitseliidu maleva üksuse liikmeks. Siis saadki jääda oma malevaga kokku, oma seltskonnaga väljas käia.

Aga noortejuhiks ei ole mõelnud hakata?“

NOORTE PEALEKASV

ARTUR: „See on hea mõte. Ma isegi mõtlesin seda paar päeva tagasi. Soov oleks ju inimesi kuidagi innustada. Tegelikult mulle meeldiks küll töö noortega. Üks võimalus oleks minna noortekeskusesse, siis tuleb muidugi ülikoolis vastav haridus omandada.“

URMAS: „Noortekeskusesse minekuks ei ole algul haridust tarvis. Saab käia seal abiks. Mina olin Järva-Jaani ja Pajusti noortekeskuses abiks. Seal tekkiski huvi tegeleda noortega. Midagi ägedat noorteka alt teha ei saa, seepärast ongi kotkastega parem tegeleda.

Kas Valgas noori peale ka tuleb?“

ARTUR: „Jah, ühed on tulihingelised laagri austajad ja käivad iga laager kohal. Teised on need, kes käivad nii laagrites kui võistlustel. Võistlustel käijaid ei ole enam palju. Poiste tiim on meil olemas. Mitme tiimi jagu meil poisse pole, on üks kindel punt, kes käib.“

URMAS: „Kui kutsuda uusi poisse kotkastesse, siis mis oleks see motivatsioon: kas tulge, saate võistlustel käia, või tulge, saate laagrites käia?“

ARTUR: „Mina tulin algul võistluste pärast, aga kui hiljem hakkasin laagrites käima, siis need olid palju põnevamad. Juba raadiojaam võib olla väikese poisi jaoks väga põnev.“

URMAS: „Mis on kõige huvitavam asi, mida oled laagrites õppinud, mida tahaks ka teistele õpetada?“

ARTUR: „Militaarlaagris sai väga palju huvitavaid asju teada, aga need on spetsiifilisemad: saluut ja raport. Kui sa saad aru, et sul võib seda võistlustel vaja minna, siis on hea.

Igas asjas on ju oma võlu sees. Isegi kaardi lugemisse võib ära armuda. Nagu meil õpetati laagris: „Uksest sisse, trepist üles“. Kõik poisid vaatasid tükk aega, et mis asja. Reaalklassis üks poiss tuli selle peale, et on X-telg ja Y-telg, räägi meile sellest. Reaalklass saab ainult nii aru.

Aga mida on organisatsiooni kuulumine sulle andnud?“

URMAS: „Väga palju praktilist kogemust. Ma olen saanud planeerida, eelarvestada, ürituse läbi viia ja vaadata, kuidas planeeritud üritus on korda läinud. Sellest õppida, teha aina uuesti, lihvida oma tulemust. Ei pea enam paberile kõike kirja panema, tean juba, mis kuidas on välja tulnud ja mida on katsetatud, aga ei toiminud. Algul alustad 9 poisiga, pärast teed laagreid juba 100–150-le.“

ARTUR: „Mulle meeldib see suhtumine. Ma püüan ka ise selliste algoritmide järgi toimida.“

URMAS: „Miks ma teen ainult oma poistele laagrit, kui ma võin võtta ka naabripoisid? Kõik saavad ühiselt õpitud. Kas ma planeerin 9-le või 19-le, aega võtab sama palju.“ »

PAUL PODERAT

ARTUR KÖLLER

LISETT KRUUSIMÄE

ARTUR: „Valgamaal ei ole ka rühma eelistamist. Aktiivseid poisse, kes sooviks tulla, ei ole väga palju.

URMAS: „Kas te kodutütreid ka kaasate?“

ARTUR: „Jah, igal üritusel on ka kodutütred teretulnud ja kaasatud.“

SOOVITUSI JA NIPPE

URMAS: „Mingi aeg tegin ainult poistele, sest ajaliselt ei jõudnud planeerida soolisi erinevusi sisse. Tüdrukud saavad väga hästi hakkama, aga kodutütarde juhid ei taha kaasa tulla.

Talvelaagri tegemisest õppisin, et lapsi on palju, kes tahavad tulla metsa, aga vanemad ei luba. Ja juhid ei tule. Tegime testlaagri maja kõrvale, et kui on ikka väga külm, saame tuppa minna. Lõpuks magas majas ainult köögitoimkond. Kõik lapsed ja juhid magasid telgis. Väljas oli tuisk ja -15 °C.“

ARTUR: „Valgal on sõprussidemed Rootsiga. Käime talilaagris seal ja saab väga palju uusi teadmisi. Nädal aega oled suuskadel. Eestlased ei tea väga palju talvisest üleelamisest. Ainuüksi telgi ülespanek on omaette kunst, kui paks lumi maas. Nad panevad palju rõhku ohutustehnikale: õpetavad poisse, kuidas võtta puid kirve ja saega maha.“

URMAS: „Jah, meil on esimene reegel: kui näpu maha lööd, võta näpp kaasa ja kirves jäta maha. Sest näpu saad arsti juures tagasi lasta õmmelda, aga kirvest näpu asemele ei pane. Näiteks selle Rootsi saega oleme võtnud üsna jämedaid puid maha, aga tehnikat on vaja teada. Ja praktilisi nippe.“

ARTUR: „Kuidas magamiskotis magada, et mitte ära külmuda? Esiteks, sa võiksid võtta riided seljast ära, ainult sooja pesu väele. Kiiremaks uinumiseks saab sooja sisse paari kätekõverdusega, max 10 tk. Sudocrem kaasa alati.“

URMAS: „Parimaid nippe üldse, mis on minu jalad alati ära päästnud, on panna jalga kaks paari sokke. Siidisokk alla, saapasokk peale ja 0 villi. Kui sokk soki vastu hõõrub, siis ei hakka mitte mingeid ville jala külge. 2012 sain enne rännakut tutikad saapad. Panin oma kaks paari sokke jalga, 25 km ja 0 villi. Ja muidugi Merelõvi (saapamääre). Alati ka laagrisse Merelõvi kaasa, saabas jääb veekindlaks ja nahk on pehmem.“

ARTUR: „Kunagi Tartu juhendaja õpetas, et uued saapad paksult Merelõviga kokku, nädalaks kinnisesse kilekotti, siis vette likku ja uuesti paksult Merelõviga kokku. Ühele saapapaarile tuub Merelõvi.“

URMAS: „Aga mida on sulle andnud organisatsiooni kuulumine?“

ARTUR: „Kindlasti andis ühe sõbra, kes laenas mulle Sudocremi, päästes mu militaarlaagris. Igasuguste huvitavate inimestega kohtumisi. Sain staabihoones tasuta jõutrenni teha.“

URMAS: „Aga soovitan soojalt hakata noortejuhiks. Mine proovi kas või ühes laagris olla. Toimkonnas olla on täiesti teine asi kui osalejana. Täiesti erinevad maailmad. Palju häid kogemusi annab see tuleviku tarbeks.“

ARTUR: „Ma võtan selle kindlasti kuulda ja plaanimisele ka.“

URMAS: „See annab nii palju hilisemas elus juurde. Kui keegi küsib, kas sul on praktikat ja juhtimiskogemust, saad vastata, et sul on kogemust.“

Vestlust kureeris: Silver Tamm, Noorte Kotkaste peavanem

AASTA KODUTÜTAR JA NOORTEJUHT:

TEISITI EI KUJUTA ETTEGI

Ühel ilusal talvisel päeval otsustasid kokku saada AASTA KODUTÜTAR KERDA PARTS Alutaguse ringkonnast ja KODUTÜTARDE AASTA NOORTEJUHT MAIRE KRUUS Lääne ringkonnast, et rääkida sellest, mis on oluline. Ja huvitav. Sellest, mis loeb.

Vestlesid: KERDA PARTS, MAIRE KRUUS

LISETT KRUUSIMÄE

MAIRE KRUUS

KERDA: „Olen olnud kodutütar kaheksa väga ägedat aastat.“

MAIRE: „Mina jällegi olen olnud 17 toimekat aastat noortejuht. Selle aja jooksul on nii palju põnevat juhtunud. Olen õppinud, arenenud koos noortega. Saanud hästi palju uusi tuttavaid üle Eesti.“

KERDA: „Mina olen ka saanud üle Eesti palju uusi sõpru. Kui on tulekul kas oma ringkonna või mõni vabariiklik laager, siis kirjutan sõpradele ja küsin, kas sa oled tulemas. Alati on keegi tuttavatest tulemas ja saab rääkida, mis põnevat neil on vahepeal toimunud.“

MAIRE: „Üks hästi lõbus juhtum oli … no neid on nende aastate jooksul olnud päris palju ja, olgem ausad, ega kõik kohe meelde ei tulegi, kuid üks on küll kohe meeles. Rännakute-matkade ettevalmistusel tuleb rada ikka endal ka läbi käia. Nii valgel ajal kui pimedal ajal. Kord siis kõndisime teise noortejuhiga, hakkas juba hämarduma ja ühel hetkel tundus, et oleme vist õigelt rajalt kõrvale kaldunud. Mina ees ja tema järel. Sedasi me seal kõndisime päris tükk aega. Lõpuks, mööda kraavi äärt minnes, jõudsime metsast välja ja, oh üllatust, olime täitsa õiges kohas. Pärast selgus, et tegelikult olime mõlemad arvanud, et teine teab, kuhu läheb, ja endas polnud me kumbki kindlad. Ju need siis kogemused olid, mis õigesse kohta välja viisid.

Aga räägi ka sina, Kerda, mõnest oma lõbusast seigast.“

KERDA: „Mul on kõige lõbusam mälestus suurlaagrist Spekter. See oli üks kõige aegade kõige paremaid laagreid üldse. Läksime mängima petanki teise kodutütrega. Varem ei olnud me seda kordagi mänginud. Läksime nii hasarti, et lõpuks tõimegi esikoha meie all-laagrile. See oli nii üllatav ja rõõmustav, et võttis pisara silma. Isegi mäng hakkas meeldima. Muidugi lõbusaid seiku leidub igas laagris, mis on täis põnevust ja »

LISETT KRUUSIMÄE

KERDA PARTS ERAKOGU

rõõmu. Mitte ükski kodutütarde üritus ei möödu ilma lõbusate seiklusteta.“

HUVITAV JA ÕPETLIK

MAIRE: „Kas sinul on mõni lemmikasi või talisman, mis kindlasti igas laagris kaasas?“

KERDA: „Päris talismani ei ole, aga villased sokid on alati kaasas, olgu siis suvi või talv. Kindlasti on alati kaasas mustad patsikummid, sest kui minul ei ole vaja, siis leidub alati keegi, kellel on neid vaja.

Kas sinul on mõni ese, mis kindlasti peab alati kaasas olema?“

MAIRE: „Ööbimisega laagrisse samuti sokid, pehmed ja roosad (naerab), kindlasti pisike padi.“

KERDA: „See organisatsioonis oldud aeg on väga tore olnud. Hästi tore ja põnev on just see, kui saad oma tarkusi väiksematele edasi anda. Ei saa salata, et ka vormi meeldib kanda.“

MAIRE: „Minul on noortejuhi tegevus võimaldanud käia päris põnevates kohtades ja muidugi hoiab see mind erksa ja nooruslikuna.“

KERDA: „Ojaaa, päris huvitavaid kohti on saanud külastada ning mida kõike huvitavat on seal õpitud. Koolis ei saa kunagi neid asju teada.

KERDA PARTS

Kodutütrena olen saanud palju kiiremini ja lõbusamalt asju selgeks ja kui siis pean neid koolitunnis õppima, on need nii igavad.“

MAIRE: „On sul mõni näide tuua?“

KERDA: „Näiteks ilmakaared. Need said juba aastaid tagasi metsalaagris selgeks ja kui seda tunnis õppida, siis on see ju igavam …

Kas sa oled tähele pannud mingit vahet nendel noortel, kes kuuluvad meie organisatsiooni ja kes ei kuulu?“

MAIRE: „Kindlasti olen märganud. Kui tuleb uus kodutütar, siis küll kardab ta ühte sitikat, küll teist, küll on liiv segamas, n-ö loodus tuleb kallale. Pärast paari laagrit ei pane ta enam seda tähele ega karda enam iga sitikat. Kodutütred on palju julgemad, avatumad ja vajadusel ei kõhkle appi minemast.“

KERDA: „Mina olen seda märganud, et organisatsiooni kuuluvad noored on palju rohkem avatud suhtlemisele, rohkem abivalmid ja muidugi julgemad. Paljudes olukordades ka targemad, seda just meie ajalugu ja loodust tundes.“

MAIRE: „Kuidas teie järkusid õpite?“

KERDA: „Kergemaid asju õpime rühmades ja kordame laagrites üle, raskemaid õpime kõik koos laagris. Üks päev õpime mängude kaudu, teisel päeval siis sooritame väikse testi, kellel mida kui palju meelde jäi. Tegelikult läbi mängu on kõige kergem õppida, aga natukene peab ikkagi nuputama ka.

Mis sulle vabal ajal meeldib teha … no kui seda vaba aega üldse ongi? Ära sa nüüd vasta, et kodutütardega tegelemine ongi vaba aja tegevus?“

TÄIDAB AJA

MAIRE: „Esimese vastuse ütlesid juba ise ära, eks tegevus noortega sisustabki palju mu vabast ajast. Lisaks olen tegev Naiskodukaitse liinis, olen Haapsalu jaoskonna esinaine, ka seal on piisavalt kohustusi, millele tuleb aega leida. Aga kindlasti on esimesel kohal mu isiklikud lapsed ja lapselapsed, nendega olen nii palju, kui võimalik. Lugeda meeldib ja aias toimetada. Ja muidugi kehaliselt aktiivsed tegevused – jalgrattaga sõita, ujuda, sulgpalli ja *indiaca*'t mängida. Kui on jääd ja lund, siis ka uisutada-suusatada.

Aga sa ise, kas sul jagub kooli ja kodutütre toimetamiste kõrval aega ka muudeks tegevusteks?“

KERDA: „Natukene ikka. Meeldib väga rattaga sõita ja oma kodukanti veel rohkem avastada. Sõidan palju looduses n-ö metsloomi otsimas, et oma silmaga näha looma vabas looduses. Tegelikult ma igatsen aega, kus saaksime jälle kõik koos üritusel või laagris olla. Selleks aastaks on plaanis nii palju põnevaid üritusi. Eks peab nüüd välja mõtlema, kuidas kõike seda vähese ajaga ära teha.

Kas suudaksid oma elu ette kujutada, kui sa ühel päeval enam ei oleks noortejuht?“

MAIRE: „See on hea küsimus. Hetkel ilmselt mitte ja seni, kuni jaksu, ideid ja mõtteid jätkub, vist ei kujuta.“

KERDA: „Meil on nii ägedad noortejuhid, kes korraldavad väga lahedaid üritusi. Väga tore on leida ja omada sõpru üle Eesti. Samas saad ise oskusi, mida mujal ei saa. Mina ei kujutaks ettegi, et ma ei oleks kodutütar.“

MAIRE: „Tegelikult on põhjusi ju palju. Minu meelest on aga üks olulisi tingimusi, et sa pead seda oma südames tahtma, mitte tegema kellegi nõudmisel või käskimisel. On see ju vabatahtlik organisatsioon ja kõik toimub omal soovil. Arvan, et seepärast on ka kõik meie liikmed positiivsed, tegutsemistahtelised ja õpihimulised. Ja kui selliseid inimesi on palju koos, siis ongi see ju üks põhjus, miks võiks meiega liituda veel ja veel ägedaid inimesi – nii noori kui ka noortejuhte.

Kasutan siinkohal oma endise kodutütre Liivia Lintsi sõnu: „Kas te teate, mis tunne on sumbata põlvini mudas, seljas mitmekilosed rakmed ja varvaste otsas mitukümmend villi? Ei tea? Mina tean. Ma tean ka, mis tunne on seista 24. veebruaril Vabadussõjas langenutele püstitatud ausamba ees miitingul ja kuulata Lääne maleva pealiku kõnet. Ma tean, kui hästi maitseb naiskodukaitsjate sõdurisupp ja kui sõbralikud on meie noortejuhid.“ Ja omalt poolt lisan: kui ägedad on meie noored.“

Vestlust kureeris: Ave Proos, Kodutütarde peavanem

Maire Kruus

SIGRID KRUUS

ANDRES REKKER

SUURVÜRST VYTAUTAS SUURE NIMELINE SÕJAMUUSEUM

Kõlab uhkelt, kui sõjamuuseumile on kunagise hiilguse märgiks antud valitseja nimi ajastust, mil Leedu suurvürstiriik ulatus Läänemerest Musta mereni. Vytautas Suurt peetakse Leedu kõigi aegade suurimaks valitsejaks.

Tekst: **kolonelleitnant ANDRES REKKER,** *sõjaajaloohuviline*

Leedu kuulutas 16. veebruaril 1918 kolmest Balti riigist esimesena välja iseseisvuse, kuid sõjamuuseumi loomiseni jõudis viimasena. Erinevalt Eestist ja Lätist, kus Vabadussõda lõppes juba 1920. aastal, kestsid Leedus viimased võitlused iseseisva riigi eest 1923. aastani.

SÕJAMUUSEUMI SÜND

15. detsembril 1919 otsustas Leedu relvajõudude ülemjuhataja kindralleitnant Pranas Liatukas rajada sõjamuuseumi, kuid see otsus jäi sõjakeerises paberile. Uue korralduse andis ta 22. jaanuaril 1921 ja rõhutas selles, et loodaval muuseumil on üllas eesmärk jätta tulevastele põlvedele jälg, kuidas läbi raskuste sündis iseseisvus, jäädvustades iga ohvitseri ja sõduri panust. Muuseumi avamiseni jõuti kiiresti, riigi kolmandal sünnipäeval Leedu ajutises pealinnas Kaunases. Muuseum alustas tööd 19. sajandi lõpus ehitatud vanas tsaariarmee maneežis, oma asukohta on ta jäänud tänapäevani.

Sõjamuuseumi ette rajati 1921. aastal esinduskompleks Ühtsuse väljak. 16. oktoobril 1921 avati sõjamuuseumi ees aias Vabadussammas, ehitusel kasutati Vabadussõja lahingupaikadest toodud kive. Monumendi ees altaril ladinakeelse kirjaga *„Redde quod debes“* (’andke, mis võlgnete’) süüdati 1923. aastal Baltikumi ainuke igavene tuli, austamaks langenuid. 1922. aastast tekkis traditsioon, kus sõjas vigastatud sõdurid viisid iga päev läbi riigilipu heiskamise ja langetamise tseremoonia.

Suurvürst Vytautas Suure nimelise sõjamuuseumi hoone

Pärast muuseumi avamist 1922. aastal anti korraldus, millega kuulutati, et sõjamuuseumi arendamine on ühine eesmärk, rügementides kästi moodustada ajaloo talletamiseks komisjonid. Korralduses märgiti, et muuseumile tuleb tuua üksuste asutamise ja sõjateega seotud dokumendid – rõhutades, et nii palju kui sõjaline saladus lubab – ja esemed. Erilist tähelepanu paluti pöörata raamatukandjate tegevuse jäädvustamisele ja Leedu okupeerimisele I maailmasõja ajal, sest see materjal ei pruugi säilida järeltulevatele põlvedele. Raamatukandjad olid Leedu patrioodid, kes aastatel 1864–1904 levitasid ladina tähestikus leedukeelset kirjandust, mille Vene võimud olid pärast luhtunud ülestõusu keelanud. Muuseumi ees on 1928. aastal neile püstitatud monument.

1924. aasta novembris suleti vana sõjamuuseumi hoone ajutiselt halva seisundi tõttu, mille järel tuli arutusele uue muuseumihoone rajamise võimalus. Kaalumisel olid mitmed ettepanekud – ehitada sõjamuuseum keskaegse lossi või iidse kabeli stiilis. Lõpliku valiku kontseptsioon meenutas Belgia kuninglikku armee- ja sõjaajaloo muuseumi.

Vytautas Suure 500. surma-aastapäeva lähenedes sooviti Vytautase mälestuse jäädvustamiseks ehitada Leedu suurim muuseum. Lisaks riigile annetasid selle heaks nii kohalikud kui ka välisleedulased. 28. novembril 1930 pühitseti Vytautas Suure 500. surma-aastapäeva tähistamiseks hoone nurgakivi ja nimetati muuseum tema järgi. Nurgakivi paigaldamiseks kasutati Vilniuse Gediminase mäelt ja iseseisvussõja tandritelt toodud mulda.

Muuseumi avamise eel rajati väljakule tundmatu sõduri haud, ümbermatmise tseremoonia toimus sümboolselt 23. novembril 1934 – Leedu relvajõudude aastapäeval, mälestamaks kõiki neid, kes hukkusid I maailmasõjas ja iseseisvussõjas. Muuseumi ette rajati Leedu iseseisvuse eest võidelnud suurmeeste büstide allee, milleks kasutatud metall oli pärit trofeeks saadud kahuritest, ning postamendikivi oli toodud sümboolselt Suur- ja Väike-Leedu piirilt. Sel viisil püüti järgida Euroopa suurriikide kogemusi, rõhutades mitte ainult monumendi visuaalseid, vaid ka materiaalseid elemente.

16. veebruaril 1936 avati uus muuseumihoone. Kindralleitnant Nagys-Nagevičius soovis muuta sõjamuuseumi kohaks, kus „noored ja täiskasvanud tunneksid vabaduse suurust“. Vytautas Suure sõjamuuseum oli ainulaadne, sest see oli esimene muuseum Leedus, mille hoone ehitati just selleks otstarbeks.

1921 oli alustatud sõjamuuseumi hoone kõrval endise kiriku kellatorni rekonstrueerimist ning pärast selle valmimist heisati 1938. aastal uues restaureeritud tornis Leedu lipp. Aasta hiljem avati tornis 2,65 m kõrgune pronksskulptuur „Vana Leedu sõdur“. Kuna II maailmasõja ajal valitses metallipuudus, siis viidi kuju Saksa okupatsiooni ajal ümbervalamisele. Tänu eraisikute ja firmade annetustele naasis vana sõdur 16. veebruaril 2015, Leedu Vabariigi aastapäeval Vytautas Suure sõjamuuseumi torni. Sõjamuuseumi torni paigaldati 1936–1937 kell koos 35 kellast koosneva kellamänguga, pärast restaureerimist 2006. aastal on kellamängul 49 kella ja igal keskpäeval kostab leedu sõjalaul „Ära nuta, ema“.

Nõukogude ning Saksa okupatsioonide käigus hävitati okupatsioonirežiimide ideoloogiale ja propagandale ebamugavad eksponaadid ja ajaloolised mälestusmärgid. Nõukogude võim võttis esimese asjana muuseumilt Vytautase nime. Saksa okupatsiooni ajal olid muuseumi ees keelatud tseremooniad, kustutati tundmatu sõduri altarituli ning tornis ei lehvinud enam Leedu lipp. Hoolimata ajalooliste reliikviate hävitamisest ja ideoloogilisest propagandast, mis jätkus teise Nõukogude okupatsiooni ajal, jäi muuseum iseseisva Leedu sümboliks. Viimase okupatsiooni ajal läks kaduma hulk sõdadevahelisel ajal kogutud eksponaate ja saalide ekspositsioonid hävitati. Pärast Leedu Vabadussamba, tundmatu sõduri haua ja teiste rahvuslike monumentide hävitamist alustati muuseumiesise täisehitamist vastavalt nõukogude ideoloogiale: väljakule maeti ümber urnid nelja 1926. aasta riigipööret plaaninud ja maha lastud kommunaari tuhaga. Vabadussamba ja tundmatu sõduri haua asemele kerkisid kommunistide Felix Dzeržinski ja Vincas Mickevičius-Kapsukase skulptuurid ja paigutati Nõukogude tank T-34.

1988. aastal, kui Leedus algas taasiseseisvumine, toimusid muuseumis muutused, Nõukogude propaganda-ekspositsioonid eemaldati ning asendati tõelise leedu rahva ja relvajõudude okupatsiooniaja katsumusi edastavate ekspositsioonidega. Tänu muuseumitöötajate jõupingutustele tagastati suur hulk eksponaate, mis olid okupatsiooni ajal viidud siseministeeriumi arhiivi. 1990ndate alguses taastati muuseumi ees olnud kujud, sealhulgas Vabadussammas ja tundmatu sõduri haud.

UNIKAALSED EKSPONAADID

Sõjamuuseum ise ei ole väga suur, kuid fondid sisaldavad umbes 230 000 eksponaati ning raamatukogus on 15 000 väljaannet alates 1605. aastast. Muuseumi seintel on palju maale, sest muuseumi esimene kuraator kindralleitnant Vladas Nagys-Nagevičius (põhikohaga meditsiiniteenistuse ülem) tundis kirge maalikunsti vastu ning saatis kunstnikud vanadele lahingutandritele lahingustseene maalima.

Muuseumi sisenedes satume Vytautase kabelisse, milles on näha taastatud hoone avamisväljapanek, enamik 80 aasta tagusest ekspositsioonist. ››

Kabelis domineerib pjedestaalil 3,7 meetri kõrgune valge, mõõgale toetuv ja krooni kandev suurvürst Vytautase kuju. Kuju annetas 1934. aastal muuseumile Leedu 2. jalaväediviis, selle loomiseks kulus 2465 kilogrammi kipsi. Saali kaunistavad tähtsamate võidukate lahingute maalid ja Leedu valitsejate pildid alates Leedu esimesest kuningast Mindaugasest ning lõpetades Poola kuninga ja Leedu suurvürsti Stanislaw August Poniatowskiga. Kokku on valitsejaid täpselt 30.

Kabeli tiibades asuvad ekspositsioonid. Parempoolses tiivas välja pandud esimene periood algab Leedu okupeerimisest 1940. aastal. Ekspositsioon annab ülevaate Leedu sõjaväelaste küüditamisest. Leedu sõjaajaloolased on toonud 1991. aastal Siberist Lama järve äärest kaasa mälestustulba, millel on kiri, et siia on maetud 1941–1948 rasketel sõja-aastatel skorbuuti surnud küüditatud. Leedu ja Läti nimede hulgas on ka kolm eesti nime: Martma, V(alter Martin Andres), Tamm I(ohannes Eduard) ja Tofer, E. Esimesed kaks õnnestus identifitseerida kui Eesti kaitseväe kolonelleitnandid, vastavalt 2. suurtükiväegrupi ülem ja 4. suurtükiväegrupi ülem, kolmas jäi kahjuks tundmatuks.

Vaatamiseks on väljas vanad Leedu piirimärgid, mis on üllatavalt hästi säilinud. Samuti tõkkepuu, mis pärast Poola okupeerimist Nõukogude Liidu poolt ja seejärel Leedule Vilniuse piirkonna üleandmist lahutas Saksamaad ja Leedut.

Teine osa näitab Leedu taasiseseisvumist, siin on esimeste vabatahtlike vormid, varustus ja relvastus, sealhulgas Molotovi kokteilipudel 1991. aastast. Lühike ekspositsioon viib meid Leedu kaitseväe tänapäeva varustuseni.

Muuseumi keldris asub 1938. aastal rajatud kabel, mis on pühendatud kõigile Leedu vabaduse eest langenutele 1918–1923. Seintel on marmorplaatidel umbes 1500 langenu nimed väeosade kaupa. Nõukogude ajal kabeli sisustus hävitati ning see taastati 1998. aastal.

Esimesel korrusel asub saal intrigeeriva pealkirjaga „Sõjapidamine esiajal“, milles esitletakse Leedu arheoloogilistelt väljakaevamistelt kiviajast saadik leitud relvi: kivist lahingukirved ja nooleteravikud, pronksist ja rauast odaotsad, sõjanuiad, pistodad ja kilbid. Tähelepanuväärne on väga hästi säilinud ratsaniku ja ratsu varustuskomplekt. Samuti on ekspositsioonis XIII sajandi stiilis riietatud ja relvastatud Leedu sõdurite mannekeenid, mis peavad näitama, et paganliku Leedu sõdurid ei olnud kehvemini relvastatud ja varustatud kui ülejäänud Euroopa riikide sõdurid. Leedulased on seisukohal, et vastasel juhul poleks nende paganlikud esivanemad suutnud vallutada tänapäevase Valgevene, Ukraina ja Venemaa tohutuid maa-alasid.

Järgmine saal annab ülevaate Leedu XIII–XVII sajandi suurvürstiriigi sõjaajaloost, põhirõhuga relvastusel. See saal on pühendatud kunagisele hiilgusele. Seintel on vaatamiseks kaardid Leedu territooriumist selle hiilgeaegadel ja maalid tähtsamatest võidukatest lahingutest. Kuna tegemist oli suure ja väikse Peetriga, kellel oli ühisriik ning seejuures ka omavahelist jagelemist, siis tuleb oma tähtsust esile tõsta. Väljapanek on ehitatud ümber lükkama sellist ettekujutust Leedu sõduritest, nagu on esitanud Poola klassikaline sõjaeelne kirjandus ja XX sajandi Poola filmid, kus leedulasi kujutatakse halvasti riides, relvastatud metslastena. Saali seatud sõjavarustuses mannekeenide varustus ei pidanud alla jääma Lääne-Euroopa armeede omadele. XVI sajandist alates koosnes suur osa Leedu armeest Euroopa palgasõduritest ja Leedu impeeriumi äärealadelt toodud moslemisõdalastest.

Väljapaneku hulgas on haruldane raamat *„Artis Magnae Artilleriae“* 1676.

Vabadussõjas siseministri kasutada olnud auto, küljel tõkkepuu, mis eraldas 1939. aastal Leedu ja Saksa ajutist piiri Vilniuse piirkonnas

ANDRES REKKER

ANDRES REKKER

Leedu ohvitseri vöörihm kahe maailmasõja vahelisel ajal

aastast. Selle autoriks oli leedulane Casimir Simienowicz (esitatud nimevariant Kazimieras Simonavicius on rekonstruktsioon, sest XVII sajandil puudusid leedulastel perekonnanimed). Üle kahe sajandi oli see raamat Euroopa suurtükiväelastele piibli eest. Autor arendas esmakordselt ideid, kuidas rakendada reaktiivtehnikat suurtükiväes. Raamat sisaldab mahukat peatükki nii sõjalisel kui ka tsiviilotstarbel kasutatavatest rakettidest, sh deltatiiva stabilisaatoritega rakettidest (tollal kasutavate juhtvarraste asemel). Tema ideed on aktuaalsed ja raketitehnoloogias kasutuses tänapäevalgi.

Muuseumi teisel korrusel võtab külalisi vastu kurvaloomuline „Ülestõusu saal", mis annab ülevaate leedukate ebaõnnestunud võitlusest koos poolakatega Vene tsaari ülemvõimu vastu XVIII sajandi lõpust kuni XIX sajandi alguseni, et taastada omariiklus. Saalis on esitatud viimaste Leedu Suurvürstiriigi sõdurite ja Vilniuse Rahvuskaardi vormid. Leedukad osalesid Napoleoni sõjakäikudes Prantsusmaa poolel, lootes saada tagasi oma riikluse, millest jutustavad oma lugu näitusel olevad vormid ja varustus.

Järgmine saal on pühendatud maailmasõjale ning Leedu iseseisvussõjale ajast, mil kahe venna Leedu ja Poola vahelt jooksis läbi must kass ja liitlasest said verivaenlased. Saal on mõtteliselt jagatud kaheks – I maailmasõda ja iseseisvussõda. See väike saal ei suuda edasi anda kõike, mis neil aastatel toimus. Saalis on vaatamiseks väljas Vene ja Saksa sõdurite vormid, relvad, teenetemärgid. Leedu iseseisvussõja osas on näha Leedu vormid (eristamaks omi vaenlastest oli mütsirumm jalaväel kollane ja ratsaväel valge), samuti vaenlaste Vene bolševike, Bermondti valgekaartlaste ja poolakate omad. Seinad on kaetud leedukatele võidukate lahingute maalidega. Lisaks on saalis ülevaade kasutatud relvastusest.

HINNATUD KA VÄLJASPOOL LEEDUT

Kuna muuseumis valitseb ruumipuudus, on kogu Leedu relvajõudude areng kahe maailmasõja vahel mahutatud väikesesse halli, kus fookuses on transatlantiline lend lennukiga Lituanica, mille käigus kaks Leedu pilooti Steponas Darius ja Stasys Girenas üritasid 1933. aastal lennata New Yorgist Kaunasesse ja kukkusid Preisimaal üsna oma sihtkoha lähedal alla. See lend on läinud Leedu (lennunduse) ajalukku. Muuseumis on väljas lennuki vrakk, pilootide vormid, isiklikud esemed ja dokumendid. Lennukist vabal pinnal on rõhuasetus Leedu armee vormidel ja varustusel. Näha on ka Leedu mereväe ainukese sõjalaeva, miinijahtija Prezidentas Smetona mudel ja madrusemüts. Väike ekspositsioon on pühendatud II maailmasõja eelse Leedu Kaitseliidu ehk Laskurite Liidu (Lietuvos šaulių sąjunga) tegevusele (eksisteerib ka tänapäeval KASPi kõrval ja seda nimetatakse mitteametlikult kolmandaks kaitseliiniks) ning sellesse kuulub naisliikme mannekeen oma helebeežis vormis. Muuseumis on ka ohvitseride isiklikke esemeid. Huvitavaks esemeks on stiliseeritud Leedu sõjaväevormis malendid, mis erinevad üksteisest vaid värvilt, tagades sellega, et Leedu võidab alati.

Sellele saalile järgneb relvasaal, millele leedukatel on õigus uhke olla, seda kogu hinnatakse ka väljaspool Leedut. Kollektsiooni on jätkunud ka kõigisse teistesse saalidesse. Relvade saalis saab ülevaate nii külm- kui tulirelvade ajaloost ning arengust maailmas. Ekspositsioonis olevad tulirelvad näitavad relvastuse arengut XVI–XX sajandini ning valik ei ole piiratud Leedu ja naaberriikidega. Lisaks Euroopa päritolu relvadele on neid Jaapanist, Indiast, Põhja-Aafrikast ja Türgist. Esmakordselt kohtasin seal kurioosseid püstoleid, nagu nelja üksteise kohal asuva rauaga püstol XX sajandi algusest ja täägiga varustatud püstolid. Need eestlaetavad püstolid olid pärit Lääne-Euroopast XVIII–XIX sajandi vahetusel. Tuleb tunnistada, et oli lähtutud Vene kindralfeldmarssali Aleksander Suvorovi seisukohast, et kuul on loll, aga tääk on tubli.

Muuseumi lõpetab saal, mis on pühendatud vabadusvõitlusele Nõukogude ja Saksa okupatsiooni vastu 1941–1956. Põhirõhk on 1941. aasta juuni ülestõusul, kus leedukad, kasutades ära võimuvaakumit, alustasid Leedu iseseisvuse taastamist, mis aga ei kuulunud Saksamaa plaanidesse. Erinevalt Eestist ja Lätist ei õnnestunud 1943. aastal Leedus formeerida relva-SS-i üksust, selle asemel loodi 1944. aasta veebruaris Leedu rahvuslik väekoondis (*Lietuvos vietinė rinktinė*), mis koosnes 14 pataljonist kindralleitnant Povilas Plechavičiuse juhtimisel ning mille ülesanne oli võidelda läheneva Punaarmee, Poola Armia Krajowa ja punapartisanide vastu. Kindral Povilas Plechavičius oli aga seotud leedu iseseisvuslastega ning väekoondis ei olnud sakslaste silmis usaldusväärne. Nähes olukorra lootusetust ja üksuste otseallutamist relva-SS-ile, millega ta ei nõustunud, andis ta 15. aprillil 1944 korralduse üksus laiali saata ning sõduritele käsu relvade ja vormiriietusega metsa varjuda. Enamik neist liitus põrandaaluse vastupanuliikumisega ja moodustas järgmiseks kaheksaks aastaks nõukogudevastase relvastatud vastupanu tuumiku. Muuseumis on väljas 2004. aastal tema autasustamiseks antud tunnistus ja Leedu kõrgem autasu, Vytautase Risti ordeni suurrist.

Sõjaväe rasketehnika ja relvastus asuvad eraldi, Vene impeeriumi poolt XIX sajandi lõpus rajatud Kaunase fortifikatsiooni kompleksis (fort VI). See muuseumi osa on uus, algselt rajati see Vilniusse, kuid toodi 2017. aastal üle Kaunasesse. Külastajatele avas rasketehnika osakond oma väravad 2019. aastal. Põhirõhk on siin XX sajandi kolme väeliigi sõjatehnikal, eriti sellel, mis on olnud kasutusel Leedu relvajõududes. Väljas on üle 150 eksponaadi, millest enamik kajastab ajavahemikku 1990. aastast tänapäevani. Kuid leidub ka varasemast ajast pärit tehnikat, näiteks Saksamaal 1919. aastal valmistatud Ehrhardti mortiirid, mille Leedu sõdurid Vabadussõja ajal bermontlastelt vallutasid. See sõjamuuseumi filiaal vajab veel aega, et sellest saaks koht, kus nautida sõjaajalugu, kuid potentsiaal on olemas juba tänu asukohale ning küllap ka väljapanek järele jõuab.

VAHVA FILMISÕDUR

On aasta 1920. Ühel tšehhi kirjanikul tuleb pähe mõte kirjutada enam-vähem äsja lõppenud ilmasõja kohta satiirilises vormis romaan. Paarkümmend aastat hiljem otsustavad tema kaasmaalased sellest filmi teha.

Tekst ja illustratsioon: **GUNNAR VASEMÄGI**, *vabatahtlik autor*

Kuid tagasi algusesse. Kirjamees asub usinalt tööle ja kahe aasta jooksul valmib plaanitud kuueosalisest teosest neli osa. Siis siirdub ta paraku teise ilma. Raamat ilmubki poolikuna ja saab maailmakuulsaks.

Möödub mõni aastakümme ning tšehhidele tuleb mõte raamatu populaarsusele vunki juurde anda. Kuidas? Filmiga muidugi! Kääritakse käised üles ning paari aasta jooksul paisatakse ekraanile kaks filmi. Mõistagi on kõnesolevaks raamatuks „Vahva sõduri Švejki juhtumised maailmasõja päevil“, millest valmisid 1957 ja 1958 filmid „Dobry vojak Švejk“ ning „Poslusne hlasim“.

Kirjandusteoste ekraniseeringute puhul on esimene põnev asi jälgida, kuidas režissöör näppusattunud materjaliga on ümber käinud. Kas vormib filmi võimalikult täpselt raamatu järgi või teeb mõne sügavama edasiarenduse või valgustab teemat hoopistükkis ootamatust küljest. Vahest ehk paiskab kinolinale koguni täiesti isikliku nägemuse? Viimasel juhul on muidugi hea, kui tõsise edasiarendamise ja kunstilise taotluse juures säilib viide algautorile, kuigi tulemus ise ei pruugi miskit pidi algmaterjaliga seotud olla.

Eelmise sajandi viiekümnendate Tšehhoslovakkias oli, nagu siinmailgi, valitsevaks kunstivormiks ikkagi sotsrealism, mis välistas juba eos eriti ränga edasiarenduse. Režissöör Karel Stekly on filmi vorminud üsnagi täp-

selt raamatu järgi. Õnneks pole Steklyl pähe tulnud sõgedat mõtet teha raamatu igast jaost eraldi film, vaid ta on piirdunud kahega. Siit ka põhjus, miks kirjutan korraga mõlemast, sest need kaks filmi moodustavad ühe loogilise terviku, eraldi käsitlemine ei omaks mõtet. Tõsi, mõlema filmi korraga äravaatamiseks tasub varuda üle kolme tunni. Ent kui raamat on varem loetud, kannatab selle aja kenasti välja.

Stsenaristi ja lavastajana ühes isikus on Stekly pidanud originaalteost üksjagu kärpima, kuid põhisüžee on jäänud ikka samaks. Algab kõik sellest, et ertshertsog Ferdinand lastakse Sarajevos auke täis, ning lõpeb sellega, et Švejk jõuab lõpuks rindele. Mõnestki raamatus askeldavast tegelasest on Stekly loobunud. Nii ei näe filmis näiteks sapöör Vodičkat, vabatahtlik Marekit ja mõnd teist veel. Noh, vabatahtlik Marek siiski vist sai mingi minutikese ekraaniaega, aga see on ka kõik. Muu jutt käib aga nii nagu raamatuski. Švejk satub esiteks sekeldustesse politseiga, hiljem kutsutakse väeteenistusse. Läbinud edukalt vangi- ja hullumaja, satub Švejk alul välipreester Katzi, hiljem ülemleitnant Lukaši tentsikuks ning koos viimasega ka sõjaväljale. Kes on raamatut lugenud, teab niigi.

Kuivõrd algset materjali ei ole kuigivõrd muudetud, on Stekly oma loomingu isikupärastamiseks läinud karakterite kallale. Kõik vähegi olulised tegelased on lavastaja esile toonud ikka kõige paksemate värvide ja laiema pintsliga, mis vähegi kannatab pruukida. Võib kujutleda, kuidas režissööritoolilt sajab võtteplatsil askeldavatele näitlejatele õpetusi: „Mängi üle! Veel rohkem! Veel!“ Tulemuseks on karikeeritud tegelaskujud, kellele grimmiosakond on veel vunki juurde andnud. Need ülekasvanud kulmud, vuntsid ja habemed! Nii mõnelgi hetkel tundus, et tegemist on Aasia filmiga, kus samuti armastati mingil perioodil kulmude ja habemetega vihaselt üle võlli pakkuda. Kuivõrd žanrilt on tegu mitte pelgalt sõjafilmiga, vaid ka komöödiaga, siis arvatavasti pidas Stekly võimalikuks sel kombel tegelaskujusid veelgi koomilisemaks muuta. Paraku mõjuvad üleelusuurused näokarvad tegelaste küljes pigem pentsikult või suisa totakalt.

„DOBRY VOJAK ŠVEJK“ / „POSLUSNE HLASIM“

Osades: Rudolf Hrušínský, František Filipovský, Svatopluk Beneš
Lavastanud: Karel Stekly
3 tundi ja 22 minutit

Hinnang kümnepallisüsteemis
Idee 7 – mõnikord on raamatu ekraniseering päris lahe mõte
Teostus 6 – rohkem aktsiooni, vähem dialoogi!
Näitlejatööd kokku 6 – vaid üks särav esitus
Lavastajale 7 – kokkuvõttes polnud väga vigagi

Päris kindlasti on olnud Stekly eesmärk luua võimalikult mustvalged tegelaskujud, et ka kõige nürim vaataja saaks aru – see seal on kuri tegelane, aga too seal juhm mis juhm. Selline lihtsustamine surub näitleja kindlatesse raamidesse, kus puudub võimalus rolli kuidagigi arendada.

Muidugi on vaieldamatu staar Švejki osatäitja Rudolf Hrušínský. Sedasorti filmides on tihtilugu mindud seda teed, et peategelast kujutatakse üsnagi ülepakutult või ülemängitult. Ace Ventura näiteks. Siin tundub olevat vastupidi. Hrušínský Švejk mõjub erinevalt paljudest teistest tegelaskujudest kuidagi loomulikult. Minu jaoks ainukese nauditava rolli teebki Hrušínský, kogu ülejäänud punt mängib väga ülepakutult.

On kõnealused filmid muidu, mis nad on, aga venivad nad ikkagi parasjagu. Venimise põhjuseks on dialoogid. Kui muidu on päris lustakas vaadata erinevas joobeastmes ringituikuvaid mundris asjamehi, siis tarvitseb kellelgi suu lahti teha, kui kõik on mokas. Dialoogid on pikad nagu parteikongress. Ma saan, aru, et „raamatus oli ka nii“, aga film on raamatust pisut erinev žanr. No ei pea film nägema välja nagu mõni Balzaci teos, kus pool tundi jutti kirjeldatakse ukselinki. Mõistagi on nii mõnigi seik jäänud välja tolleaegse poliitika tõttu. Eelmise sajandi viiekümne seitsmendaks aastaks olid nii tšehhid kui ungarlased VLO liikmed ja no mis kombel sa näitad ekraanil, kuidas sapöör Vodička madjareid klohmib! Inetu ju. Liitlastega niiviisi ei käituta. Küll oleks lavastaja saanud leida raamatust mõne muu episoodi, mida sisse tuua.

Sama tuntuks kui raamat ei ole film saanud. Mis põhjusel, ei teagi. Muidugi hakkavad tšehhid ise nördinult puhkima, kui keegi Hašekit heaks kirjanikuks peab. Kohe tuleb jutt, et Čapek on ikka oluliselt rohkem kirjanik kui keegi Hašek. Võib-olla on põhjus selles. Et ei peetud parketikõlbulikuks või nii. Või siis tehti film toonase Nõukogudemaa põhjatut turgu silmas pidades. Tehti valmis ja unustati. Et, noh, tegime midagi, no ja siis. Kui soovite, võime veel teha. Aga vist ei viitsi.

Kindlasti soovitaks filme nostalgikutele, kes on kas lapsepõlves või täiskasvanueas mitu „Vahva sõduri“ eksemplari kapsaks lugenud. Filmid järgivad raamatut kaunikesti täpselt ja mingeid „ootamatuid vaatenurki“ ei ole tulemas. Kindlasti soovitaks filme ka laiskvorstidele, kes raamatut lugeda ei viitsi. Selline „videoraamat“ peaks olema kergesti seeditav kraam. Ainult otsige kusagilt sõnaraamat või õppige tšehhi keel ära – populaarses videojagamiskeskkonnas on kenasti vaatamiseks üleval ilma igasuguse tõlketa tšehhikeelsed originaalid.

Aga kogu eelnenud virinast hoolimata – võib vaadata küll. Ühtlasi saab filme vaadates selgeks, miks toona sõda ülepea lahti läks. Ilmselt oli terve Euroopa alkoholist läbi vettinud ja täis nagu tinavile.

„EESTI VABADUSSÕJA AJALOO“ E-VÄLJAANNE RÕÕMUSTAB AJALOOHUVILISI ALLIKAVIIDETEGA

Tartu rahulepingu 100. aastapäeval ilmunud kaheköiteline koguteos Eesti Vabadussõja ajaloost on alates möödunud aasta lõpust saadaval ka viidetega varustatud e-raamatuna, mis muudab käsitluse lisaks lugejasõbralikkusele ka teaduslikuks.

Tekst: **SANDRA NIINEPUU,** *Eesti sõjamuuseumi info- ja turundusjuht*

Võiduta Vabadussõjas ei oleks Eesti Vabariiki, nii et seda peatükki Eesti ajaloos ei ole kuidagi võimalik alahinnata ega ammendavalt uurida. Soomes on Talvesõjast ilmunud mitu tuhat raamatut, aga Eesti ajalookirjutuse normaalses arengus, nagu ka kõiges muus, oli terve inimpõlve pikkune vägivaldne katkestus. Pikaks ajaks jäi teema kõige põhjalikumaks käsitluseks Vabadussõja ajaloo komitee poolt välja antud kaheköiteline „Eesti Vabadussõda 1918–1920“ (1937, 1939).

Sõjaväelaste kirjutatud raamatud osutusid populaarseks ning anti uuesti välja nii paguluses kui taastatud Eesti Vabariigis. Pärast peaaegu sajandi möödumist sõja lõpust oli aga selgelt aeg uue laiale lugejaskonnale suunatud ülevaateteose koostamiseks. Vahepealse aja jooksul on ilmnenud senitundmata fakte, kirjutatud mälestusi, saadud ligipääs uutele arhiivikatele ning mõistagi avaldatud hulk uurimusi.

Eelnevat silmas pidades algatas Eesti sõjamuuseum, mis muide asutati 1919. aastal just Vabadussõja muuseumina, uue Vabadussõja ajaloo väljaandmise. Kirjutamine ja koostamine algas 2015. aastal, et suurteose ilmumisega võiks tähistada Tartu rahu 100. aastapäeva ja panna väärikas punkt Eesti Vabariigi 100. aastapäeva pidustustele.

Eesti sõjamuuseumi ja kirjastuse Varrak koostöös välja antud Eesti Vabadussõja ajaloo paberväljaandest jäeti viited lugejasõbralikkuse huvides teadlikult välja. Kahe köite kogumaht enam kui 1100 leheküljel on tõepoolest niigi suur. Lisaks on raamatud illustreeritud peaaegu 800 foto ja ligi 100 kaardiga.

Samas on „Vabadussõja ajaloo“ tekst teaduskirjanduse vääriline ning ajaloolastest autorid on teinud põhjaliku uurimistöö. Seetõttu oli väljaandjatel algusest peale kavas ka viited kasutatud allikatele ja kirjandusele võimalikult ruttu kättesaadavaks teha. See toimus e-raamatu kujul, mis teeb lugejale viidete jälgimise ühtlasi kõige lihtsamaks.

E-raamat sisaldab „Eesti Vabadussõja ajaloo“ teksti koos viidete, autorite märkuste, viimase hetke täpsustuste ning kasutatud kirjanduse ja allikate nimekirjaga. Tekstis olevad viitenumbrid ja viited on omavahel lingitud, nii et nende vahel liikumine on lihtne.

Samas puuduvad e-raamatus trükiväljaande illustratsioonid ja kaardid. Seega ei asenda e-raamat päriselt paberväljaannet, vaid täiendab seda, olles eelkõige mõeldud ajaloolastele või sügavama ajaloohuviga lugejatele, kes soovivad süvitsi tutvuda „Eesti Vabadussõja ajaloos“ esitatud andmete ja seisukohtade tagamaadega.

Lisainfo

„Eesti Vabadussõja ajaloo“ on koostanud Lauri Vahtre. Tekstid on kirjutanud Peeter Kaasik, Lauri Vahtre, Urmas Salo, Ago Pajur, Tõnu Tannberg, Hellar Lill, Toomas Hiio, Toe Nõmm ja Taavi Minnik. Viited ja kasutatud kirjanduse on toimetanud Toomas Hiio. Raamatu toimetas keeleliselt Ede Kõrgvee, korrektuuri luges Eha Kõrge, kujundasid Mare Väli ja Mari Kaljuste. Raamat ilmus Eesti sõjamuuseumi – kindral Laidoneri muuseumi toimetiste sarjas. „Eesti Vabadussõja ajalugu“ kahe eraldi ePUB formaadis failina on saadaval kirjastuse Varrak ja raamatukaupluste e-poodides.

VARRAK

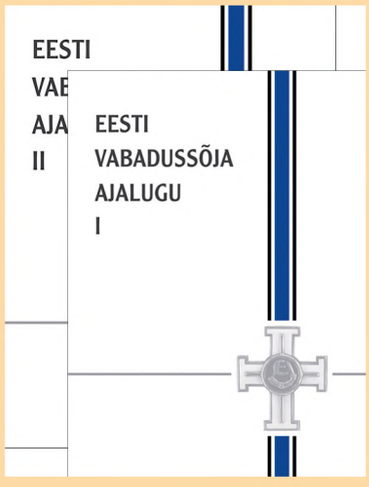

AASTATELLIMUS
ALLA KOLME EURO!

KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI

VAATA LISAINFOT: WWW.FACEBOOK.COM/KAITSEKODU

CARINTHIA®

ENIM OSTETUD

-15°C MIG

+10°C ISG

Observer Plus

-15°C Defence4

BALTIC ARMAMENTS CO.LTD

Carinthia ametlik esindaja Eestis

G-LOFT®

Kauplus KINDLUS
Mustamäe tee 24
Tel: 5562 0005
armament.ee
rifle.ee